

28 mars—1 april.

Debatter m. m.

Lördagen den 28 mars.

Sid.

Interpellation av herr Ohlin ang. den svenska handelspolitiken, m. m. 3

Tisdagen den 31 mars.

Svar på interpellationer av:

Herr Nyberg ang. förbättring av musikorganisationen inom försvaret 7

Fru Nilsson ang. redogörelse för omständigheter i samband med att en besättningsman avlidit vid kryssaren Gotlands besök i Málaga 9

Herr Agerberg ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understöds-kassa för resor till privatägda turistanläggningar 11

Interpellationer av:

Fru Sjöstrand ang. den psykiska barn- och ungdomsvården 17

Herr Spångberg ang. förnyad utredning av den s. k. Unmansaffären, m. m. 18

Onsdagen den 1 april.

Svar på interpellation av herr Svensson i Stenkyrka ang. kustbevakningen på Gotland 20

Svar på fråga av herr Dickson ang. åtgärder till förbättrande av av-sättningsförhållandena för brännved och klenvirke 22

Svar på interpellation av herr Ekdahl ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m. samt på fråga av herr Kristensson i Osby i samma ämne..... 24

Skogsvårdsavgiften för år 1953 30

Ändring i 9 § 2 mom. lagen om jordfästning 42

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning 43

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen 50

Ställande av vissa kronan tillhöriga båtar under kontroll av inspek-tionsmyndighet 63

Lördagen den 28 mars.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att fru Hildur Ericsson, f. 1892, från Timmermansgat. 37, Luleå, på grund av influensa är sängliggande fr. o. m. den 24/3 1953 i minst tio dagar framåt intygas.

Luleå d. 25/3 1953.

Bo Rinander
leg. läk.

Kammaren beviljade fru Ericsson i Luleå ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 24 innevarande mars tills vidare.

§ 3.

Föredrogs var för sig följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:
nr 461 av herr *Ståhl m. fl.*;
nr 462 av herrar *Hjalmarson* och förste vice talmannen *Skoglund*;
nr 463 av herrar *von Seth* och *Kristensson* i Osby;
nr 464 av herr *Christenson* i Malmö;
nr 465 av herr *Birke m. fl.*;
nr 466 av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Kollberg*;
nr 467 av herr *Munktell m. fl.*; och
nr 468 av herr *Adolfsson*;
till statsutskottet motionen nr 469 av herr *Svensson* i Göteborg *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 470 av herr *Kristensson* i Osby *m. fl.*;
nr 471 av herr *Widén m. fl.*;
nr 472 av herr *Hægglom m. fl.*; och
nr 473 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen nr 474 av herr *Löfgren m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:
nr 475 av fröken *Liljedahl* och fru *Sjöstrand*; och
nr 476 av herr *Sjölin*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 477 av herr *Andersson* i Ryggestad *m. fl.*

§ 4.

Föredrogs den av herr *Ekdahl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Interpellation ang. den svenska handelspolitiken, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr OHLIN (fp), som anförde: Herr andre vice talman! Det hårdnande konjunkturläget och övergången till en köparnas marknad har under det senaste året väsentligt förändrat det internationella handelspolitiska läget på ett sätt

Interpellation ang. den svenska handelspolitiken, m. m.

som medfört stora svårigheter och risker för det svenska näringslivet. En redan tidigare märkbar tendens till tullhöjningar i utlandet har fortsatt samtidigt som i stället för en tilltagande frilistning en återgång skett till ett vidgat bruk av importkvoter. Storbritanniens politik i sistnämnda avseende har både direkt och indirekt medfört försämrade avsättningsmöjligheter för svensk export. De franska importinskränkningarna och de tyska tullhöjningarna verkar på samma sätt. En rad länder har starkt reducerat eller t. o. m. helt f. n. avstängt den svenska exporten t. ex. av verkstadsprodukter. Argentina, Brasilien, Egypten, Australien och Finland tillhör denna grupp.

Vårt land har under senare år genomfört en nästan fullständig frilistning och har dessutom bibehållit en tulltaxa med i allmänhet mycket låga tullsatser. Vi har alltså medverkat till den tendens till liberalisering av världshandeln som framträdde ett par år efter krigsslutet. Om riktigheten av att Sverige på detta sätt stödde de krafter, som verkade för en friare internationell handel, har i vårt land en så gott som fullständig enighet rått. Det är enligt min mening väsentligt att denna allmänna målsättning bibehålles och att våra handelspolitiska problem diskuteras från denna utgångspunkt.

Uppenbarligen har likväl den här antydda utvecklingen med växande restriktioner på världshandeln och sämre konjunkturer aktualiserat ett par viktiga handelspolitiska frågor. Den första gäller om den svenska handelspolitiken för närvarande har tillräckliga möjligheter att stödja den export, som mötes av höjda utländska tullar och nya eller reducerade importkvoter och som därigenom ser en väsentlig del av sina exportmarknader stängda med produktionsinskränningar och arbetslöshet i Sverige till följd. Bakom den svenska exportens utveckling under efterkrigstiden ligger ett imponerande arbete både

tekniskt och kommersiellt, vars resultat hotar att gå till inte ringa del förlorat. De möjligheter till tillfälliga tullhöjningar och därigenom till hot om sådana såsom påtryckning vid förhandlingar, vilka sedan före kriget står till förfogande, har veterligen inte kommit till användning. Det är därför berättigat att fråga om möjligen en förstärkning av den handelspolitiska beredskapen erfordras eller endast en tillämpning av redan existerande paragrafer.

Den andra frågan, som aktualiserats, är om nuvarande i allmänhet låga införseltullar, som i den mån de är viktfulla genom inflationen reducerats till mindre än hälften av förkrigstidens nivå, ger den svenska produktionen ett tillräckligt skydd mot en utländsk export hit, som i många fall tycks få ett drag av dumping. Den svenska textilindustrien för att nämna ett exempel har vid export att möta långt högre tullar än de svenska och i många fall även importkvoter, medan den utländska textilindustrien vid export till Sverige för flertalet varor möter ytterst låga tullar. Ett sådant tillstånd kan inte anses tillfredsställande. Även utifrån en uppfattning, som uppställer en mycket fri världshandel som mål och som fasthåller vid att svensk handelspolitik bör hålla sig inom lågtullspolitikens ram, framstår bevarandet av ett sådant tillstånd i längden som icke förenligt med svenska intressen. Då den pågående revisionen av den svenska tulltaxan knappast kan leda till resultat förrän nästa år, uppkommer naturligtvis frågan om tillfälliga åtgärder redan i år (i den mån detta inte hindras av gällande GATT-avtal) kan befinnas motiverade. Enligt min mening bör varje svensk politik av denna art, som kan bli nödvändig på grund av utlandets åtgärder, åtföljas av en förklaring att Sverige som hittills är villigt att stödja liberaliseringssträvanden på utrikeshandeln område, såvida de erhåller en tillräcklig grad av internationell anslutning.

Interpellation ang. den svenska handelspolitiken, m. m.

Med hänvisning till vad jag här an-
fört anhåller jag om andra kammarens
tillstånd att till herr statsrådet och
chefen för kungl. handelsdepartementet
få rikta följande frågor:

Vill herr statsrådet lämna kammaren
en redogörelse för regeringens syn på
frågan om den hittillsvarande svenska
handelspolitiken ger tillräckliga möjlig-
heter att försvara viktiga svenska ex-
portintressen under en tid då utlandets
importrestriktioner skärpes?

Har regeringen för avsikt att redan i
år framlägga förslag om provisoriska
tullhöjningar eller att tillgripa sådana
mot utländsk dumping för att därigenom
bereda det svenska näringslivet mera
rimliga konkurrensförhållanden än de
nuvarande, allt inom ramen för vad som
är möjligt med bevarande av den svens-
ka handelspolitikens allmänt liberala
inställning?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande
förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 99, i anledning av väckt motion
angående åtgärder för underlättande av
svenscars röstning utomlands;

från statsutskottet:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1953/54 under fjärde
huvudtiteln, avseende anslagen inom
försvarsdepartementets verksamhetsom-
råde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående anslag å kapital-
budgeten för budgetåret 1953/54, i vad
avser kommunikationsdepartementets
verksamhetsområde, jämte i ämnet
väckta motioner m. m.;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående utgifter å till-
läggsstat II till riksstaten för budget-
året 1952/53, i vad propositionen avser
kommunikationsdepartementets verk-
samtetsområde;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående anslag för budget-
året 1953/54 under försvarets fonder;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen under tionde
huvudtiteln gjorda framställningar an-
gående anslag för budgetåret 1953/54
till utrustning för vindtunnelanläggning
m. m. vid flygtekniska försöksanstalten
och till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående anslag för budget-
året 1953/54 under statens allmänna
fastighetsfond m. m., i vad proposition-
en avser handelsdepartementets verk-
samtetsområde;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående dispositionen av
överskottsmedel i vissa clearingkassor;
och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställning om upptagande å riksstaten
för budgetåret 1953/54 av underskottet
för luffarfsfonden; samt

från andra lagutskottet:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag an-
gående ändring i hembiträdeslagen den
30 juni 1944 (nr 461) samt om fortsatt
giltighet av samma lag.

§ 7.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial och utlåtan-
den:

nr 40, i anledning av kamrarnas skilj-
aktiga beslut i fråga om anslag för bud-
getåret 1953/54 till bidrag till inrättande
av inackorderingshem m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighetsandel;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Stornorrfors kraftstation m. m.;

nr 50, i anledning av väckt motion om förslag till 1953 års riksdag att bygga järnväg Luleå—Karlsborgsverken;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldighet för viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran på grund av borgen;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1953 m. m.;

nr 53, i anledning av väckta motio-

ner om förnyad prövning av villkoren för statlig familjepension åt fränskild make; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om ersättning åt S. T. Magnusson för skada, ådragen under värnplikts-tjänstgöring;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1953 skall utgå, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, i anledning av väckt motion om avskaffande av rätten att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för ränta å s. k. benefika barnreverser;

bankoutskottets utlåtande nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 9 § 2 mom. lagen om jordfästning;

nr 22, i anledning av väckt motion angående officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning; och

nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

nr 15, i anledning av väckta motioner om viss ändring i och översyn av förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik; och

nr 16, i anledning av väckt motion om ställande av vissa kronan tillhöriga båtar under kontroll av inspektionsmyndighet;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde; och

Svar på interpellation ang. förbättring av musikorganisationen inom försvaret.

nr 13, i anledning av väckta motioner rörande dels utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m., dels ock ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 288) om uppsikt å jordbruk; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 6, över motion om beredande av möjlighet för innehavare av deklara-tionsbyrå att hos myndighet erhålla intyg om sin kompetens; och

nr 7, över motion angående omprövning i visst avseende av 1952 års upp-handlingskungörelse.

§ 8.

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 175, angående försäljning av kronoegendomen Åraslöv 15¹ i Kristi-anstads län tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 2.11 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 31 mars.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta samman-träde leddes av herr andre vice tal-mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 24 och den 25 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att fru Tekla Tor-brink, Kalmar, vårdas å lasarettets öronavdelning på grund av sjukdom sedan den 27 mars och att fru Tor-brink tills vidare är arbetsoförmögen.

28 mars 1953.

Anders Walander
t. f. las.Jäk.

Kammaren beviljade fru Torbrink ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 27 innevarande mars tills vidare.

§ 3.

Svar på interpellation ang. förbättring av musikorganisationen inom försvaret.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**, som yt-tade: Herr talman! I en med kamma-rens tillstånd framställd interpellation har herr Nyberg frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att för-bättra musikorganisationen inom för-svaret.

Som svar på denna fråga vill jag an-föra följande.

1947 års musikutredning avgav, så-som interpellanten framhållit, den 3 februari 1951 förslag till bland annat militärmusikens framtida ordnande. En-ligt förslaget skulle vissa musikkårer indragas, medan andra kårer skulle ut-ökas, i vissa fall avsevärt. Utredningen räknade med att ett genomförande av förslagen skulle medföra en kostnads-

Svar på interpellation ang. förbättring av musikorganisationen inom försvaret.

besparing på längre sikt om drygt en miljon kronor. I remissutlåtandena över musikutredningens förslag framfördes synpunkter som gör det nödvändigt att ytterligare pröva hela denna fråga. En sådan ytterligare prövning kommer, enligt vad jag inhämtat, att äga rum genom musikutredningens försorg, varefter utredningen ämnar framlägga ett slutbetänkande. I avvaktan på detta betänkande anser jag mig icke böra vidtaga några åtgärder beträffande musikorganisationen inom försvaret.

Härpå anförde

Herr NYBERG (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation. Svaret är ju tämligen kort, och jag skall inte heller fördjupa mig så värst mycket i ärendet.

När jag i november 1950 riktade en fråga till dåvarande försvarsministern i samma ärende, fick jag också då ett mycket kortfattat svar. Statsrådet Vougt sade sig inte kunna göra någonting, förrän han fått del av 1947 års musikutrednings förslag. Förslaget kom några månader senare eller närmare angivet den 3 februari 1951. Vad musikutredningen ville åstadkomma på detta område blev starkt kritiserat, och förslaget har ännu inte — lyckligtvis höll jag på att säga — lett till några åtgärder. När jag nu interpellerar vår nuvarande försvarsminister i ärendet, visar det sig att inte heller han anser sig böra vidtaga några åtgärder i avvaktan på musikutredningens betänkande. Jag respekterar denna statsrådets inställning och är tacksam för att ärendet tagits under omprövning, en omprövning som jag inte kände till när jag framställde denna interpellation. Jag hoppas liksom säkerligen även personalen inom musikkårerna vid berörda regementen, att det kommande förslaget blir bättre än det föregående. Samtidigt vill jag emellertid som min

mening framhålla, att det går litet långsamt fram med detta ärende.

Jag skall inte gå in på någon sakdebatt i frågan sådan den nu ligger till. Det är bara ett par saker som jag gärna ville kommentera. Jag tycker mig finna, att försvarsministern är rätt angelägen framhålla ett par omständigheter, nämligen dels att vissa kårer skulle förstärkas avsevärt, dels att man skulle kunna på längre sikt göra en kostnadsbesparing på drygt en miljon kronor enligt musikutredningens betänkande för ett par år sedan. Jag hoppas, att försvarsministern inte finner dessa omständigheter vara så viktiga att han för den skull bortser alltför mycket ifrån de förluster ur trivsel- och personalvårdssynpunkt, som skulle åsamkas de regementen, vilkas musikkårer slopades. Det är ju dock på det sättet, att inte alla värden kan mätas i reda pengar. Jag är liksom många andra ganska skeptisk mot de beräkningar angående kostnadsbesparingar som musikutredningen har utfört.

Man har ju dock intet annat att göra än att avvakta den förnyade utredning och omprövning som kommer att företas av detta ärende och vad därvid kommer att föreslås. Jag hoppas, att det blir ett gott förslag och att det kommer så fort som möjligt. Vi får nämligen inte bortse ifrån den oro och osäkerhet som råder inom musikkårerna under nuvarande ovissa förhållande.

Sedan är det en sak till, herr talman, som jag ville beröra. I slutet av förra året meddelades det, att de sergeanter, som ännu inte fått lön motsvarande sin grad, samt furirer med underofficerskompetens skulle få lönefyllnad till sergeants lön. Det skulle ske fr. o. m. den 1 februari — man lär dock ha beslutat, att det i stället skall ske från den 1 mars i år. Det har sagts mig, att detta inte skulle gälla musikpersonalen. Med reservation för att jag i detta fall kanske har fått felaktiga uppgifter skulle jag vilja fråga försvarsministern

Svar på interpellation ang. redogörelse för omständigheter i samband med att en besättningsman avlidit vid kryssaren Gotlands besök i Malaga.

hur det står till på den punkten, d. v. s. om musikpersonalen är undantagen från den lönefyllnad som här avses. Det förefaller i varje fall rimligt, att de förmåner, som tillkommer truppbefälet, också borde komma musikbefälet till del.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. redogörelse för omständigheter i samband med att en besättningsman avlidit vid kryssaren Gotlands besök i Malaga.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON, som yttrade: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har fru Nilsson frågat om jag är i tillfälle att ge en redogörelse för de närmare omständigheterna rörande värnpliktige korpralen Hyléns förolyckande i samband med kryssaren Gotlands besök i Malaga, dels med avseende på de dispositioner som företogs av kryssarens befäl, dels rörande innehållet i de instruktioner som eventuellt finns utfärdade till skydd för besättningsmedlemmars liv och säkerhet vid angörande av främmande länders hamnar.

Enligt gällande reglementen skall manskap som lämnar fartyget på permission göra anmälan till vakthavande styrman, som på permissionsplånet antecknar tiden för landgång vid vederbörande skeppsnummer. I manskapsinstruktion för flottan föreskrives, att permittent eller tjänstledig icke får lämna fartyget förrän han blivit antecknad av väbeln eller vakthavande underofficeren.

I strid mot dessa föreskrifter hade Hylén, enligt vad senare framkom, den 15 januari gått i land. Påföljande dag var Hylén frånvarande. Hans kamrater lyckades emellertid dölja hans från-

varo genom att rapportera honom som närvarande. Först den 17 januari på morgonen, strax innan kryssaren skulle avgå, fick fartygsbefälet kännedom om att Hylén inte var ombord.

Gällande reglementen föreskriver att om anledning finnes antaga, att den saknade olovligen hållit sig undan eller varit utsatt för olyckshändelse, skall chef för fartyg utan dröjsmål anmäla förhållandet till chefen för örlogsstationen, i samband varmed alla tillgängliga uppgifter skall lämnas som kan tjäna att styrka den saknades identitet och underlätta efterspaningarna. Vidare stadgas att därest någon olovligen håller sig undan på främmande lands område eller på fartyg bör självständig chef genom svensk konsul på platsen eller, där sådan icke finnes, genom annan vederbörande myndighet söka få den undanhållne återförd.

De upplysningar som vid fartygets avgång stod till fartygschefens förfogande gav ej anledning förmoda att något allvarligt hänt Hylén. Det faktum att Hylén gått i land i strid mot gällande bestämmelser kunde tvärtom tyda på att Hylén avsiktligt avvikit från fartyget. Det var vidare känt för befälet att Hylén avlagt 3. maskinistexamen och före sin värnpliktstid i flera år tjänstgjort på handelsfartyg i utrikes fart, varför förhållandena i utländska hamnar kunde bedömas vara honom välkända. Hylén var fyra till fem år äldre än sina värnpliktskamrater. Eftersom kryssaren planenligt skulle avgå från Malaga den 17 januari på förmiddagen strax efter det Hylén rapporterats saknad, vidtog fartygschefen de jämlikt gällande reglemente föreskrivna åtgärderna rörande saknad. Han begärde även genom svenske konsulns försorg efterspaning av den saknade och dennes hemsändning genom konsulatets försorg.

Det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas att undanhållande i främman-

Svar på interpellation ang. redogörelse för omständigheter i samband med att en besättningsman avlidit vid kryssaren Gotlands besök i Malaga.

de hamnar icke så sällan förekommer från såväl svenska som utländska handels- och örlogsfartyg. Detta beror i de flesta fall på för sen ankomst vid fartygets avgång. Som exempel kan nämnas att det under de senaste åren vid flera tillfällen förekommit, att besättningsmän på utländska örlogsfartyg blivit kvar i svenska hamnar. Fartygen har vid dessa tillfällen avgått på förut bestämda tider, och omhändertagandet av de efterlämnade besättningsmännen har överlämnats till respektive beskickningar eller konsulat.

Vad beträffar den andra delen av frågan må framhållas att gällande bestämmelser stadgar att i utländsk hamn permission beviljas enligt av fartygschefen i samråd med vederbörande utländska myndigheter utfärdade särskilda bestämmelser. I anslutning härtill söker alltid fartygschefen snarast efter ankomsten till främmande hamn kontakt med vederbörande polismyndighet för att få del av utfärdade speciella ordningsföreskrifter m. m. Härvid framföres från polismyndigheternas sida ibland varningar för besök i vissa stadsdelar eller på vissa platser efter mörkrets inbrott. Några varningar i denna riktning uttalades emellertid icke i detta fall. Enligt överenskommelse med polismyndigheterna landsattes varje kväll en patrull om tre man för att upprätthålla ordningen.

Enligt min mening har i detta ärende ingenting framkommit som kan motivera ändring av nu gällande instruktioner och bestämmelser. Ej heller synes någon erinran kunna riktas mot de av fartygschefen vidtagna åtgärderna.

Härefter anförde:

Fru NILSSON (k): Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation angående omständigheterna omkring

värnpliktige Hyléns förolyckande i samband med kryssarens Gotlands besök i Malaga.

I stort sett är jag nöjd med svaret, även om jag inte kan komma ifrån tanken, att mer hade kunnat göras för att efterspana den saknade. Även om det var sent och båten skulle avgå så anser jag dock att man borde ha legat kvar och skickat ut patruller för att leta efter honom. Det är ju tänkbart att han då hade kunnat räddas till livet.

I svaret redogöres för gällande bestämmelser vid permission i utländsk hamn. Fartygschefen söker kontakt med vederbörande polismyndigheter för att få del av utfärdade speciella ordningsföreskrifter. Polismyndigheterna brukar då framföra varningar för besök i vissa stadsdelar eller på vissa platser efter mörkrets inbrott. Några varningar i denna riktning uttalades inte i detta fall.

För mig är det beklämmande att konstatera att man glömt bort att man var i ett fascistiskt land och att det var Franco-Spanien man besökte. Bara detta skulle ha varit anledning nog att vidtaga speciella åtgärder från fartygschefens sida. Det var också beklämmande att läsa intervjuen med befälet när kryssaren Gotland kom hem efter sin resa. Allt rosades men inte ett ord nämndes om den sorgliga händelsen att en svensk sjöman förolyckats i främmande hamn.

Enligt min mening har man alltså inte gjort allt för att rädda korpral Hylén. Vidare anser jag att frågans behandling vid fartygets hemkomst tyder på en uppsendeväckande nonchalans i en sak, som dock gällde en så allvarlig fråga som en besättningsmans liv. Efter det inträffade bör väl sådana instruktioner ges att större säkerhet beredes de sjömän, som besöker sådana hamnar, och att Franco's polis inte oreserverat betraktas som san-

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

ningsvittnen när det gäller säkerheten för sjömännen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON: Herr talman! Fru Nilssons anförande föranleder bara en liten kommentar. Jag vill rikta hennes uppmärksamhet på att Hylén gått i land utan att erhålla permission. Det fanns sålunda mycket som tydde på att han helt enkelt velat avvika från fartyget. Därtill kommer emellertid, att två besättningsmän hade haft sällskap med honom på natten ned mot hamnen, och han hade lämnat dem strax innan man kom fram till fartyget. Dessa besättningsmän hade tydligtvis inte dragit någon som helst slutsats om att han kunde ha råkat ut för en olycka eller misstänkt, att han blivit utsatt för överfall, ty i så fall skulle man ju inte ha dolt att han var borta från fartyget ett helt dygn efter att man hade skilts från honom.

Jag vill sålunda säga, att det inte finns någonting som tyder på att ut-sändandet av patruller eller något dylikt skulle ha kunnat rädda hans liv. Å andra sidan får man räkna med att en man, som i alla fall är fyra—fem år äldre än övriga värnpliktiga och som har erfarenhet av livet i hamnarna, måste ta sig själv tillvara i någon mån. Man kan inte vid sådana tillfällen jämt hålla människor, som går i land, under armarna. Det finns sålunda enligt mitt förmenande i de nuvarande bestämmelserna ingenting som gör, att man med utgångspunkt från denna händelse bör ändra instruktionen.

Fru NILSSON (k): Herr talman! Jag delar inte försvarsministerns uppfattning om den frågan. Ty var det så att korpral Hylén inte infann sig inom ett dygn, fanns det väl större anledning att tro att det hade hänt honom

något, varför det också var nödvändigt att skicka ut patruller.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON: Eftersom han inte hade anmält att han skulle gå i land, fanns det mycket stor anledning att tro, att han frivilligt hade avvikit från fartyget och kanske gått på något annat fartyg eller tänkt hålla sig kvar i Spanien. Den slutsatsen kunde man dra av vad som hade inträffat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Agerbergs interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Agerberg i en interpellation frågat mig, om jag är villig medverka till att sådana åtgärder vidtages att, inom ramen för tillgängliga medel, resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa även utbetalas för resor till privatägda turistanläggningar. Som svar härpå vill jag anföra följande.

Fram till och med budgetåret 1950/51 anvisades medel å postverkets drift-

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

kostnadsstater för bidrag till postanställdas semesterresor. Sådana bidrag utgick första gången år 1921 och avsåg då resor till och från postmannaförbundets semesterhem i Kungsör. Efter framställning från olika personalorganisationer vid postverket utvidgade Kungl. Maj:t sedermera bidragsmöjligheten. Under budgetåret 1950/51 utgick sålunda resebidrag vid vistelse å postmannaförbundets semesterhem i Falsterbo och Kungsör, Järnvägsmännens vilohemsförenings vilohem samt semesterhem, som ställts till förfogande av Reso.

Fr. o. m. budgetåret 1951/52 har, i enlighet med statsmakternas beslut 1951, bidrag för här berörda ändamål utbetalats från postverkets s. k. understödskassa. Enligt den proposition i ämnet som förelades 1951 års riksdag och som bifölls av riksdagen, skulle nämligen understödskassan, vid sidan om den tidigare individuella understödsverksamheten, även stödja semesterhemsverksamheten för postpersonalen. Kassans medel skulle sålunda få tas i anspråk intill ett belopp av 750 000 kr. för anskaffning och utrustning av två eller tre semesterhem, och under tiden till dess att planerade förvärv av nya semesterhem hunnit genomföras, skulle bidrag även få lämnas till semesterverksamhet, som i andra former organiserades för verkets personal.

Den 15 juli 1951 utfärdade Kungl. Maj:t reglemente för postverkets understödskassa, i vilket bl. a. föreskrevs, att semesterverksamheten skulle handhas av en för ändamålet bildad förening, vars medlemmar skulle utgöras av förhandlingsberättigade personalorganisationer inom postverket. Generalpoststyrelsen skulle godkänna föreningens stadgar, utse en ledamot i föreningens styrelse samt i samråd med personalorganisationerna fastställa de riktlinjer, efter vilka bidrag till se-

mesterresor skulle utgå och semesterverksamheten i övrigt stödjas.

Den i reglementet omnämnda föreningen konstituerades senare under år 1951 under namnet Postpersonalens semesterhemsförening. Styrelsen utgöres — förutom av den ledamot som utsetts av generalpoststyrelsen — av sex representanter för personalorganisationerna. Av det för anskaffning och utrustning av semesterhem anslagna engångsbeloppet om 750 000 kr. har hittills tagits i anspråk 436 000 kr. för inköp m. m. av ett semesterhem i Tällberg samt 2 000 kr. för inköp av ett markområde om ca 2 hektar i närheten av Ljungdalens by i Härjedalen.

Det har länge varit uppenbart att även efter tillkomsten av semesterhemmet i Tällberg postpersonalens behov av semesterhem icke skulle vara helt tillgodosett. En kommitté, som postverkets personalorganisationer tillsatt för att utreda semesterhemsfrågan, upptog därför vid slutet av 1950 förhandlingar med Järnvägsmännens vilohemsförening, Reso, Skidfrämjandet och Svenska Turistföreningen om samarbete för ordnande av semesterverksamheten. Sedan riksdagen medgivit, att understödskassans medel fick användas även för semesterverksamheten, hemställde kommittén till generalpoststyrelsen om att resebidrag skulle få utgå, utom vid vistelse å postmannaförbundets semesterhem, även vid uppehåll å anläggningar, tillhörande någon av de nyss nämnda organisationerna. Vid förhandlingar mellan kommittén och generalpoststyrelsen ansåg sig styrelsen böra biträda detta förslag. Bidrag har därför utbetalats vid resor till och från icke-postala semester- och vilohem från och med andra halvåret 1951. Under år 1952 utgick bidrag vid vistelse å anläggningar tillhörande Järnvägsmännens vilohemsförening och Svenska turistföreningen med ca 10 000 kr. i vardera fallet och

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

vid vistelse å anläggningar tillhörande Reso och Skidfrämjandet med ca 28 000 och 15 000 kr. respektive. Sammanlagt utbetalades sålunda under år 1952 ca 63 000 kr., vilket belopp ungefär anger maximum för vad i framtiden årligen kan komma i fråga för detta ändamål.

Vad gäller den principiella frågan om i vilken utsträckning resebidrag skall kunna utbetalas vid vistelse å andra semesteranläggningar än sådana som tillhör postverket eller dess personalorganisationer, har, enligt vad jag under hand inhämtat, generalpoststyrelsens inställning väsentligen bestämts av det förslag som år 1951 framlades av personalorganisationernas semesterkommitté. Då det kunde förutsättas, att kommittén med detta hade tillgodosett personalens rimliga krav på lämpliga och billiga semestervistelser och styrelsen icke ville motsätta sig att personalen även i de fall, då resebidrag kunde komma i fråga, erhöll en viss valfrihet med avseende på vistelseorten under semestrarna, godtog den förslaget. Enligt såväl kommitténs som styrelsens uppfattning talade vissa praktiska skäl emot en ytterligare utvidgning av bidragsrätten. Då de medel, som beräknades komma att stå till förfogande för resebidrag, var rätt begränsade jämfört med behovet, ansågs det nämligen önskvärt, att man genom en inskränkning i bidragsrätten i gör-ligaste mån minskade på ansökningarnas antal och främjade möjligheten till kontroll av hur resebidragen användes. Om bidragen hade kunnat utgå utan begränsning med hänsyn till vistelseorten under semestern, skulle nämligen antalet ansökningar om bidrag sannolikt ha blivit så stort, att en gallring blivit nödvändig, en uppgift som skulle ha varit synnerligen grannlaga och som kommittén och styrelsen därför sökte så vitt möjligt undvika. Kontrollmöjligheten ansågs önskvärd, då man ville uppnå, att utgående bidrag verkligen

kom till användning för semesterändamål och icke för vilka resor som helst. Kontrollen härav hade blivit avsevärt svårare att upprätthålla, därest valrätten med avseende på vistelseorten gjorts vidare.

Vad jag nu anfört baserar sig i huvudsak på upplysningar, som jag under hand inhämtat från generalpoststyrelsen. För egen del vill jag uttala, att de svårigheter, som styrelsen åberopat emot en utvidgning av bidragsmöjligheterna, måhända icke är av sådan art, att icke en viss eftergift på de nuvarande bestämmelserna skulle vara möjlig. För närvarande anser jag dock icke några åtgärder från min sida påkallade. Detta beror närmast därpå, att jag finner frågan vara av mindre betydelse med hänsyn till att bidragsverksamheten är av relativt ringa omfattning och att den kommer att minskas än mera, när en möjlighet yppas för postverket att förvärva ytterligare semesteranläggningar. Med anledning av vad interpellanten anfört rörande postpersonalens intresse i den här berörda frågan, vill jag slutligen understryka, att de bestämmelser, som nu gäller beträffande vistelseorten, står i överensstämmelse med det förslag som personalorganisationernas egen semesterkommitté framlagt.

Härpå anförde:

Herr **AGERBERG** (h): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag fått med anledning av min interpellation. Fastän svaret blev negativt konstaterar jag, att herr statsrådet dock i någon mån tycks ha delat min uppfattning, att en eftergift på de nuvarande bestämmelserna kunde vara befogad. Herr statsrådet anser dock för närvarande några åtgärder icke påkallade, närmast med hänsyn till att den bidragsverksamhet, varom det här är fråga, enligt statsrådets mening är av

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

relativt ringa omfattning. Det rör sig alltså endast om något mer än 60 000 kronor per år. Om beloppets storlek har det inom parentes sagt hittills av någon underlig anledning varit mycket svårt att få någon exakt uppgift.

Jag vill till detta endast genmäla, att enligt min erfarenhet brukar Kungl. Maj:t ofta vilja vara med och bestämma i detalj om användningen av betydligt mindre belopp än 63 000 kronor. För övrigt är detta tydligen inte en isolerad företeelse som berör bara posttjänstemännens semesterresor, utan samma princip tillämpas även i andra liknande fall. Jag kan som exempel nämna, att vattenfallsstyrelsen har Kungl. Maj:ts bemyndigande att utbetala semesterersättningar enligt samma riktlinjer. Det rör sig här om ett belopp av 13 000 kronor för innevarande budgetår. Men det är för mig inte fråga om beloppets storlek utan fastmer om själva principen. Om jag skulle våga gissa på ett genomsnittligt bidragsbelopp av 100 kronor, skulle detta betyda resebidrag till mellan 600 och 700 posttjänstemän eller deras anhöriga per år. Man kan inte komma ifrån, att många enskilda turisthotell skulle ha intresse av att kunna fritt konkurrera om dessa gäster på lika villkor, eftersom det i längden inte betyder bara detta antal. Man får väl nämligen förutsätta att inte samma tjänstemän får resebidrag varje år men de, som en gång rest till ett hotell och trivts där, kanske kommer igen ett annat år utan resebidrag. För turisthotellens del är verkningarna av ett belopp av denna storleksordning med hänsyn till den fria konkurrensen alltså inte så betydelselösa. Det är också ganska egendomligt att regeringen uppvisar en så avsevärd aktivitet när det gäller konkurrensbegränsningen inom det enskilda näringslivet, att man anser det vara nödvändigt med särskild lagstiftning, medan man ställer sig fullständigt passiv när det gäller inskränkningar i den

fria konkurrensen, vilka man själv skulle ha möjlighet att påverka.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att de enskilda turistanläggningarnas betydelse inte bör underskattas, då de för vissa trakter i vårt land har en mycket viktig uppgift att fylla med hänsyn till dessa bygders näringsliv i allmänhet och i icke ringa utsträckning också för att skaffa oss utländsk valuta.

Herr statsrådet framhåller att de bestämmelser, som nu gäller beträffande vistelseorten i samband med dessa semesterresor, står i överensstämmelse med det förslag, som personalorganisationernas egen semesterkommitté framlagt. Jag finner det ganska märkligt, om det skulle ligga i personalens eget intresse att begränsa valfriheten när det gäller semestervistelsen. Jag föreställer mig att dessa bidrag till semesterresor är avsedda även för posttjänstemän i Norrland, som vill ha en välbehövlig semester vid någon ort med badmöjligheter söderut, exempelvis vid västkusten. Det torde då inte finnas stora valmöjligheter med nuvarande bestämmelser, och det torde inte heller vara lätt att få plats vid de utvalda semesterhemmen eller turisthotellen vid den tid man helst skulle önska. Resultatet av bestämmelserna blir då, att många uteslängs från möjligheterna att utnyttja dessa bidrag, och det förefaller som om generalpoststyrelsen faktiskt skulle anse detta vara ett bärande motiv. Enligt statsrådets redogörelse har nämligen styrelsen i de till statsrådet under hand lämnade upplysningarna anfört, att då de medel, som beräknades komma att stå till förfogande för resebidrag, var rätt begränsade jämfört med behovet, har det ansetts önskvärt, att man genom en inskränkning i bidragsrätten i görigaste mån minskade på ansökningarnas antal och främjade möjligheten till kontroll av hur resebidragen användes. Om bidragen hade kunnat utgå utan begränsning med hänsyn till vistelseorten

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

under semestern, skulle nämligen antalet ansökningar om bidrag sannolikt ha blivit så stort att en gallring blivit nödvändig, en uppgift som skulle ha varit synnerligen grannlaga och som personalorganisationernas semesterkommitté och generalpoststyrelsen därför sökte så vitt möjligt undvika.

Jag kan inte hjälpa, att jag inte kan acceptera en sådan undanflykt undan en svårighet. Om inte en behovsprövning eller någon annan saklig grund kan användas vid urvalet av de bidragsberättigade, torde en lottdragning vara avgjort rättvisare än det nu tillämpade systemet för bortgallring av sökande. En gallring bland ansökningarna på semesterverksamhetens område förefaller för övrigt knappast kunna undvikas. Enligt en tillgänglig uppgift har sålunda Svenska postmannaförbundet redan under år 1948 måst avslå över 800 ansökningar från medlemmar, som sökt att få komma till förbundets semesterhem.

Generalpoststyrelsen anför vidare, att det kunde förutsättas, att personalens rimliga krav på lämpliga och billiga semestervistelser hade tillgodosetts genom det av personalorganisationernas semesterkommitté framlagda förslaget till urval av semesterhems- och turistanläggningar. Jag vill till detta endast framhålla, att det knappast torde vara erforderligt med någon allmän kontroll av de olika anläggningarnas lämplighet i detta fall, utan den saken borde kunna överlåtas till den enskilde semesterfiraren, varvid han kan få välja med hänsyn till sina personliga önskemål. I fråga om priset finns det säkerligen åtskilliga enskilda företag som framgångsrikt kan konkurrera med de nu utvalda.

Vad beträffar kontrollen att utgående bidrag verkligen kommer till användning för semesterändamål och icke för vilka resor som helst kan jag icke inse, att denna kontroll skulle bli svårare att upprätthålla om valrätten med avseende på vistelseort utsträcktes till att omfatta

exempelvis även övriga företag tillhörande Svenska turisthotellens riksförbund.

Jag vill i detta sammanhang understryka att jag noterat, att även kommunikationsministern för egen del uttalat, att de svårigheter som generalpoststyrelsen åberopat emot en utvidgning av bidragsmöjligheterna måhända icke är av sådan art, att icke en viss eftergift på de nuvarande bestämmelserna skulle vara möjlig.

Jag kan icke underlåta att här något beröra den motsättning som ligger i de argument för den nu existerande begränsningen som använts i interpellationssvaret. Det görs sålunda gällande, som jag tidigare framhållit, att man genom detta urval skulle ha tillgodosett personalens rimliga krav på lämpliga och billiga semestervistelser, medan man samtidigt framhåller, att en utvidgning av detta urval till att omfatta även privatägda företag skulle innebära att antalet ansökningar då sannolikt skulle ha blivit avsevärt större än nu. Detta är ju ingenting annat än ett erkännande av det faktum att ett stort antal av postens personal *icke* är tillfreds med det urval som nu finns. I annat fall skulle ju antalet ansökningar vara lika stort med nuvarande ordning och prövningen lika omfattande. Vad som i detta fall skall betraktas som »rimliga krav» från personalens sida synes mig därför inte mot bakgrunden av detta påstående ha undersökts i tillräcklig omfattning. Det undandrar sig naturligtvis mitt bedömande, huruvida andra orsaker kan ha inverkat på de nuvarande bestämmelserna och i vad mån de förut relaterade motsägande skälen blivit en konstruktion i efterhand. Men nog förefaller det mig egendomligt att en hemstälkan till vattenfallsstyrelsen från Svenska turisthotellens riksförbund om en utvidgning av urvalet till att omfatta även privatägda företag besvarats på följande sätt: »Med kännedom om svårigheten att er-

Svar på interpellation ang. resekostnadsbidrag ur postverkets understödskassa för resor till privatägda turistanläggningar.

hålla den nuvarande friheten att välja semesterplats kan befaras, att en framställning till Kungl. Maj:t om att tjänstemännen vid statens vattenfallsverk skulle få denna rätt utvidgad att omfatta även de privatägda företagen ställer hela anslagsfrågan i farozonen.» När det gäller vattenfallsstyrelsen är det ju Kungl. Maj:t själv som i detalj fastställt vilka företag som får komma i fråga och vilka i allt väsentligt överensstämmer med dem som postverket godkänner för sin personal. Man frågar sig onekligen då, om det utövats någon påtryckning från högre ort vid utformandet av bestämmelserna och om det är sådana saker som föranlett även postverkets semesterkommittés ställningstagande.

Jag vill till sist framhålla, att det kanske kan råda delade meningar om denna frågas större eller mindre vikt, speciellt om man endast tar hänsyn till det aktuella bidragsbeloppets storlek men ur principiell synpunkt och sedd i ett större sammanhang måste frågan anses ha stor betydelse. Och vare sig en fråga är av större eller mindre vikt bör väl en felaktighet rättas till, om det kan ske utan olägenhet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**: Herr talman! Det som varit avgörande för mig när jag — med viss tvekan, såsom framgår av svaret — har ansett mig inte böra vidta någon åtgärd är att resebidragsverksamheten ju helt skall upphöra. När de semesteranläggningar som planeras är färdiga, kommer verksamheten att upphöra, och då finns det över huvud taget inte någon valmöjlighet för personalen, utan den kommer att vara hänvisad till de egna semesteranläggningarna. När sedan Postpersonalens semesterhemsförening, som består av representanter för Postmannaförbundet, Posttjänstemännens förening och Postverkets kontorsper-

sonals centralförbund, själv — utan påtryckningar, i varje fall har sådana inte förekommit från Kungl. Maj:ts sida — vill begränsa resemöjligheterna till de anläggningar som Reso, Skidfrämjandet och Svenska turistföreningen har, i syfte att få kontroll på resandet, har jag icke ansett mig böra gå emot den mening som framförts enhälligt av personalorganisationerna och generalpoststyrelsen. Av dessa skäl och främst med hänsyn till att frågan ju ändå inom några år inte alls kommer att ha någon praktisk betydelse är det väl inte så stor idé att röra i den. För min del har jag ingenting emot att Postpersonalens semesterhemsförening utvidgar ifrågavarande bidragsmöjligheter, och jag har själv anfört — det framgår av svaret — att de praktiska svårigheter som finns även enligt min mening borde kunna övervinnas.

Det finns emellertid en sak att tillägga i detta sammanhang, nämligen att dessa resebidrag utbetalas endast under sådan tid på året, då alla våra turistanläggningar har säsong. Detta gör att frågan kanske får ännu mindre betydelse.

Antalet personer som förra året fick resebidrag var 647. Det är alldeles tydligt, att de begränsade medel, som står till förfogande, inte under detta år eller kommande år kommer att möjliggöra utökning av denna bidragsverksamhet. Det har jag förstått av den budget för verksamheten som jag har sett.

Herr **AGERBERG** (h): Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse kommunikationsministerns tydligen mycket positiva inställning till denna fråga. Man får kanske hoppas att, om det skulle finnas några önskemål från personalens sida att få dessa bestämmelser utvidgade, kommer de att behandlas med tillmötesgående.

Överläggningen var härmed slutad.

Interpellation ang. den psykiska barn- och ungdomsvården.

§ 6.

Föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 175, angående försäljning av kronoegendomen Åraslöv 15¹ i Kristianstads län.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 40—54, bevillningsutskottets betänkanden nr 24 och 27, bankoutskottets utlåtande nr 5, första lagutskottets utlåtanden nr 21—23, andra lagutskottets utlåtanden nr 14—16, tredje lagutskottets utlåtanden nr 12 och 13 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående den svenska handelspolitiken, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Interpellation ang. den psykiska barn- och ungdomsvården.

Fru **SJÖSTRAND** (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I kungörelse den 22 juni 1945 har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter angående statsbidrag till psykisk barn- och ungdomsvård. Denna förebyggande verksamhet har under de år som sedan förflutit icke utvecklats i den omfattning och till det gagn man beräknat.

Orsaken härtill har närmast varit bristen på kvalificerad personal på detta område, i synnerhet läkare.

Åtskilliga landsting har med tanke på vad staten här förordat och i känsla-
2 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 12.*

lan av det stora behovet av dylik förebyggande verksamhet upprättat kliniker för denna vård men icke lyckats erhålla läkare. Somliga landsting har trots allt varit i gång med verksamheten, men sedan har läkaren flyttat och resultatet av ett påbörjat arbete har sålunda delvis spolierats.

Icke endast för landstingens psykiska barn- och ungdomsvård utan även inom ungdomsskoleverksamheten har en del tjänster icke kunnat besättas på grund av bristen på utbildade läkare på detta område, och de därutöver behövliga konsulterande psykiatrikerna har ej heller stått att uppbringa.

Även vid anstalter för psykopatiska och nervösa barn, för sinnesslöa barn samt inom skolväsendet är behovet av barnpsykiatriker stort.

Nu har läkarutbildningssakkunniga i år kommit med åtskilliga förslag för att få bristen fylld på detta område. Då man emellertid kan förmoda, att det kommer att dröja åtskillig tid, innan något av allt det däri föreslagna kommer att förverkligas, skulle mycket under tiden kunna vinnas, om man finge inrätta fler underläkartjänster än de tre, som f. n. finnes (vid karolinska sjukhusets barnpsykiatriska klinik, vid akademiska sjukhuset i Uppsala samt vid Nybodahemmet i Stockholm), exempelvis för ytterligare 6 å 7 sådana underläkare, som då skulle ha sitt arbete förlagt till någon barnpsykiatrisk klinik under en överläkares ledning. Dessa läkare skulle efterhand komma att bilda ett värdefullt och nödvändigt centrum såväl i verksamheten inom landstingens psykiska barn- och ungdomsvård som inom den förebyggande verksamheten på detta område i övrigt.

I anledning av det här anförda ber jag härmed om kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga sådana åtgärder, främst då det

Interpellation ang. förnyad utredning av den s. k. Unmansaffären, m. m.

gäller läkarutbildningen, att den psykiska barn- och ungdomsvården snarast möjligt blir bättre tillgodosedd för sin verksamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. förnyad utredning av den s. k. Unmansaffären, m. m.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SPÅNGBERG (s), som anförde: Herr talman! Tjugo år har förflutit sedan rådmän Folke Lundquist utsågs till förmyndare för artisten Gustaf Unman till det makabra uppträdandet på bår inför Stockholms rådhusrätt. Under denna tid har ett drama utspelats mellan två grupper på rättsväsendets område med rådmannen och förmyndaren i huvudrollen för den ena gruppen och den omyndigförklarade artisten för den andra. Ekonomiskt har rollerna kastats om. Unman har förlorat sina tillhörigheter, fastigheter, möbler, konstverk m. m. Ja, man har t. o. m. förklarat honom sinnessjuk.

Hur allt detta gått till har varit föremål för ständiga tvister, sedan Unman första gången påkallade rättsingripande, emedan förmyndaren påstod och sökte leda i bevis att Unman hade skulder på ca 400 000 kronor utöver tillgångarna. Domstolar, justitiekanslersämbetet och JO-institutionen har ådagalagt fullt förtroende för rådmän Lundquist, vilket medfört oerhörda konsekvenser för den andra parten och hos många väckt undran och misstro mot rättsväsendet.

Unmansaffären synes bilda själva utgångsläget i den nu pågående processen, som med sina över tjugo åtalspunkter blottar vårt lands på sitt sätt största rättsskandal.

Alla tidigare ansträngningar att få till stånd en sammanhängande och allsidig utredning har mötts av ett hård-

nackat och obegripligt motstånd. De utredningar som verkställts har ej gått till grunden med uppgifterna, som därför blivit bristfälliga och missvisande. De som ur rättvisesynpunkt slagit vakt om rättssäkerheten har ofta drabbats av hårda öden.

Dessa förhållanden har tidigare påtalats i riksdagen. Redan år 1948 framförde jag och tre medreservanter en reservationsanmärkning i konstitutionsutskottet. Jag skall i detta sammanhang endast hänvisa till denna reservationsanmärkning. År 1949 väckte jag och fyra medmotionärer en motion i andra kammaren vari föreslogs, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en kommitté med uppgift att företaga en allsidig utredning om Unmansaffären. I motionen framhölls att »en sida av Unmansaffären, som särskilt bör uppmärksammas, är behandlingen av Unmans ombud och medhjälpare. Denna synes sakna motstycke i vår tids rätts historia. Advokater ha fräntagits rätten att uppträda som ombud vid domstol, personer som befattat sig med Unmansaken ha misstänkliggjorts för sinnessjukdom, hotats med sinnessjukhus vid befattning med denna fråga samt utsatts för åtal. För tillfället står tidningen Arbetaren under åtal i ärekränkingsmål i samband med denna fråga. Under tiden stiger misstroendet och fräter på förtroendet för vårt rättsväsen. Därför är det nödvändigt att denna fråga ingående klarlägges och misstroendet skingras. En utredning med syfte att reda upp hela detta ärende bör därför verkställas. En allsidig kommitté bör tillsättas med uppgift att företaga en förutsättningslös och allsidig utredning av hela Unmansaffären. Det är ett allmänt intresse och ur rättssynpunkt betydelsefullt att frågan blir tillfredsställande klarlagd och därigenom på ett förtroendefullt sätt erhåller en riktig och slutgiltig lösning.»

Genom den nu pågående processen har frågan fått förnyad aktualitet. Den

Interpellation ang. förnyad utredning av den s. k. Unmansaffären, m. m.

straffrättsliga sidan skall jag i detta sammanhang ej ingå på, den torde få sin lösning inom den närmaste framtiden. Men frågan har en annan sida, som måste redas ut, nämligen hur allt detta kunnat försiggå under skydd av rättsvårdande myndigheter. De ansvarigas ställning och skuld måste prövas, grunderna för i detta sammanhang ådömda straff bör måhända närmare undersökas, vidare bör det klarläggas, hur det varit möjligt, att sinnessjukhusen fått tagas i anspråk i här berörda sammanhang. Vidare bör frågan om på vilket sätt upprättelse bör lämnas dem som genom fängelse, sinnessjukhus eller på annat sätt drabbats av obehag och betydande förluster i sin strävan att i detta sammanhang värna rättssamhället genom att komma åt en misstänkt rättsröta. Det torde numera finnas en överväldigande opinion för att allt skall göras för att skingra det misstroende mot rättsväsendet, som här påtalade förhållande medfört, och att detta sker utan hänsyn till person eller ämbete.

En viktig fråga är givetvis hur denna utredning bör verkställas. Enligt min mening bör det tillsättas en kommitté, för vilken alla har förtroende. Det är mindre lämpligt att utredningen utföres genom justitieombudsmanna- eller justitiekanslersämbetena på grund av dessas tidigare misslyckande. Detta skulle inte skingra misstanken om ovilighet att blotta egna misstag. Därför bör utredningen ske av en av justitieministern tillsatt kommitté med sammansättning som nyss angivits.

Med åberopande av vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att senaste tidens företeelser på rättsvårdens område bör föranleda en sammanhängande och objektiv utredning av bl. a. Unmansaffären i hela dess vidd?

Om så är fallet, anser statsrådet, att tidigare utredningar ingående må prövas samt att därvid undersökes huruvida och i vilken omfattning misstag gjorts, som medfört lidanden, ekonomisk förlust, avstängning från yrkesutövning, fängelse, sinnessjukhusvistelser o. dyl. samt att denna utredning bedrivs så, att så långt möjligt klarhet vinnas rörande misstag, brister eller övergrepp utan hänsyn till personer eller ämbetsställningar i syfte att återställa förtroendet för vårt rättsväsen?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp, m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

§ 12.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till stadga angående protokollföring i utrikesnämnden tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 13.

Anmälades, att till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 478 och 479, av herrar *Fröding* och *Nordkvist* i Karlskoga, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100,

Svar på interpellation ang. kustbevakningen på Gotland.

med förslag till vissa ändringar i upp-
bördsförfarandet m. m.;

nr 480, av herr *Svensson* i Göteborg
m. fl., likaledes i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition nr 100;

nr 481, av fru *Sjöstrand m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 115, angående depåverksamheten till
stöd för blinda hantverkare;

nr 482, av herrar *Jacobsson* i Sala
och *Vigelsbo*, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition, nr 124, angående
vissa byggnadsarbeten vid statens sin-
nessjukhus m. m.;

nr 483, av fröken *Olsson*, i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition, nr 126,
angående vissa frågor rörande statsbi-
drag till försöksdistrikt med enhets-
skola, m. m.;

nr 484, av herr *Adamsson m. fl.*, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 158, angående anslag för budgetåret
1953/54 till avlöningar vid de allmänna
läroverken m. m.; och

nr 485, av herr *Persson* i Norrby, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 171, angående vissa anslag till polis-
väsendet för budgetåret 1953/54 m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.44 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 1 april.

Kl. 10 fm.

§ 1.

**Svar på interpellation ang. kustbevak-
ningen på Gotland.**

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr
statsrådet TORSTEN NILSSON, som ytt-
rade: Herr talman! I en med kammarens
tillstånd framställd interpellation har
herr Svensson i Stenkyrka frågat om jag
anser att kustbevakningen på Gotland,
speciellt längs dess östra kust, är till-
fredsställande och, om så icke är fallet,
om jag avser att, eventuellt i samråd med
berörda civila myndigheter, vidtaga åtgär-
der i syfte att förbättra denna bevak-
ning.

Bakgrunden till interpellationen synes

vara att ryska och östtyska trålare i
relativt stor omfattning bedriver fiske
i farvattnen öster om Gotland och i
samband därmed även inkommit på
svenskt territorialvatten.

Såvitt har kunnat utrönas har något
fiske på svenskt territorialvatten icke
bedrivits från främmande fartyg. Där-
emot har, såsom interpellanten fram-
hållit, utländska fartyg på senare tid
bedrivit fiske i farvattnen öster om Got-
land.

Enligt den internationella rättens reg-
ler gäller att vattenområde utanför ett
lands territorialvatten utgör fritt hav
där varje stat är berättigad att utan
hinder från andra staters sida låta sina
fartyg färdas och utnyttja havets rike-
domar, alltså även bedriva fiske. Det
förhållandet att fiskbeståndet och ut-

Svar på interpellation ang. kustbevakningen på Gotland.

bytet för den svenska fiskarbefolkningen minskas till följd av de utländska fiskefartygens storlek och effektivare fiskeredskap är visserligen att beklaga, men däråt torde i avsaknad av traktatmässig reglering i ämnet icke för närvarande vara något att göra. I den mån svenska fiskares redskap blivit förstörda genom de främmande fiskefartygens verksamhet har det i fråga om skador vållade av fartyg från vissa länder varit möjligt för de skadelidande att erhålla ersättning.

Jag övergår här efter till frågan om förekomsten av främmande fartyg på svenskt territorialvatten. Enligt gällande rätt äger utländska fartyg rätt till s. k. oskadlig genomfart på strandstatens yttre territorialvatten. Genomfarten räknas som oskadlig så länge fartyget inte vidtager åtgärd som innebär ett angrepp mot statens säkerhet, allmänna ordning eller fiskaliska intressen. Genomfartsrätten innefattar även rätt till ankring och uppehåll men endast i den mån uppehållet föranledes av tilldragelser som normalt inträffar under sjöfärd eller av nödläge.

Enligt verkställd utredning har under år 1952 och januari 1953 vid 15 kända tillfällen ryska och östtyska fiskefartyg kommit in på svenskt territorialvatten vid Gotlands östra kust. I sju av fallen söktes skydd för dåligt väder, två fall hade förorsakats av motorskador, tre fall hade sammanhang med flyktingar och två fall med sjukdomsfall ombord, medan orsaken i ett fall ej är klarlagd. Samtliga dessa fall synes ha varit av sådan art, att de utländska fartygen enligt vedertagna internationella regler varit berättigade att passera svenskt vatten.

De utländska fiskefartyg som sålunda har upptäckts på svenskt territorialvatten har i samtliga fall visiterats och hållits under observation så länge de uppehållit sig på svenskt vatten. Kommunikation med land har ej förekommit

i annan mån än då flyktingar tagit sig iland och begärt asyl.

Vad slutligen angår kustbevakningen på Gotland är jag av naturliga skäl förhindrad att här ingå på några detaljer. Jag kan emellertid meddela följande.

Då främmande fartyg inrapporterats utgår omedelbart tullkryssare för visitation och bevakning. Om tullkryssarna skulle vara upptagna utgår marinen tillhörigt fartyg från Gotlands marindistrikt. Ett marinfartyg har för övrigt under hösten 1952 rutinemässigt patrullerat utanför Gotlands ostkust. Intill dess bevakningsfartyget hinner fram bevakas det främmande fartyget från land.

Det är givetvis inte möjligt att med säkerhet uttala sig om kustbevakningens effektivitet. Uppskattningsvis beräknas emellertid minst 90 procent av alla utländska fartyg som kommer in på svenskt territorialvatten utanför Gotland bli inrapporterade. Något brott från ifrågavarande främmande fartygs sida mot internationella eller svenska bestämmelser har ej kunnat konstateras.

Med hänsyn till vad jag sålunda framhållit anser jag att under nu rådande förhållanden omfattningen och effektiviteten av kustbevakningen är avvägd så att den fyller rimliga krav. Skulle däremot frekvensen av främmande fartyg inom de berörda delarna av svenskt vatten öka eller anledning föreligger att befara avsiktliga överträdelser från deras sida av gällande bestämmelser, kan givetvis ytterligare åtgärder övervägas.

Härpå anförde

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):
Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret, och jag tackar också för den utredning, som försvarsministern tydligen har låtit verkställa i samband med min interpellation.

Försvarsministern hänvisar i sitt svar

Svar på interpellation ang. åtgärder till förbättrande av avsättningsförhållandena för brännved och klenvirke.

till internationell rätt. Denna förefaller emellertid vara ganska olika i olika länder. Om jag är rätt informerad går territorialgränsen i allmänhet tre, fyra sjömil från kusten, men Sovjet har för sin del proklamerat, att gränsen går tolv sjömil ute till havs. En sådan territorialgräns torde dock inte betraktas som internationellt godtagen utan som sedvanerätt som i allmänhet respekteras. Om man emellertid hänvisar till internationell rätt på detta område, så förefaller det litet egendomligt att gränsen i ena fallet är tolv sjömil, men i det andra, när det gäller vårt land, den skall gå tre sjömil utanför kusten.

När herr statsrådet här säger, att han i avsaknad av traktatmässiga regleringar icke kan åtgöra någonting i denna sak för närvarande, så tolkar jag detta så, att Kungl. Maj:t har denna fråga under uppsikt. Jag förutsätter också att Kungl. Maj:t, när detta blir möjligt, föranstaltar om att vi får likvärdiga bestämmelser på detta område.

Statsrådet hänvisar vidare till en under 1952 och januari 1953 verkställd utredning om de kända fall, då ryska och tyska fiskefartyg kommit in på svenskt territorialvatten. Jag poängterar att det här rör sig om kända fall, jag begär inte att några andra skall redovisas. Uppskattningsvis beräknas 90 procent av alla utländska fartyg utanför Gotland bli inrapporterade, säger statsrådet. Ja, effektiviteten härvidlag sammanhänger naturligtvis med kustbevakningens resurser. Jag hoppas livligt att statsrådets uppskattning är riktig, men jag befarar att den är något optimistisk. Jag vill emellertid tillägga, att vad den allra sista tiden beträffar torde uppskattningen vara riktig, ty då har inte några anmärkningsvärda fall hörts av.

Jag har ingen anledning att på något sätt betvivla försvarsministerns intresse för denna fråga utan ber endast att än en gång få tacka för svaret på min inter-

pellation, och jag hoppas att försvarsministern även i fortsättningen har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Svar på interpellation ang. åtgärder till förbättrande av avsättningsförhållandena för brännved och klenvirke.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade: Herr talman! Herr Dickson har frågat jordbruksministern om han har för avsikt att med anledning av de i landets skogar tilltagande överskotten av brännved och klenvirke vidtaga åtgärder i syfte att förbättra avsättningsförhållandena för ifrågavarande sortiment. Jordbruksministern har överlåtit åt mig att besvara frågan. I anledning härav vill jag meddela följande.

Avsättningsförhållandena för brännved och klenvirke har under de senaste åren undergått starka förskjutningar. Den under avverkningssäsongerna 1950—51 och 1951—52 uppdrivna skogs-konjunkturen medförde en stark efterfrågan på olika virkessortiment och i samma riktning verkade bränslekrisen under säsongen 1951—52. Läget är nu helt annorlunda. Skogsindustriernas efterfrågan på virke har minskat. Även efterfrågan på vedbränslet har, ej minst på landsbygden, nedgått genom den förnyelse av bostadsbeståndet som ägt rum. Härtill kommer att möjligheterna att importera fossilt bränsle förbättrats, och priserna på sådant bränsle har sjunkit så att vedbränslet, med den prissättning som nu tillämpas på detta bränsle, i många fall ej kan konkurrera. Sänkningen av bränslepriserna måste ur allmänna synpunkter hälsas med tillfredsställelse. Särskilt i nuvarande läge, då det gäller att nedbringa

Svar på interpellation ang. åtgärder till förbättrande av avsättningsförhållandena för brännved och klenvirke.

produktionskostnaderna, blir priset av avgörande betydelse för inriktningen av bränsleförsörjningen. Om, som jag hoppas, priserna på importerade bränslen kommer att ytterligare sjunka, får vi nog räkna med den konsekvensen, att avsättningsmöjligheterna för brännveden och klenvirket som bränsle kommer att bli relativt begränsade.

Självfallet är man från det allmännas sida beredd medverka till att undersöka vilka möjligheter som finns för att de virkessortiment varom här är fråga skall kunna komma till lämplig användning i största möjliga utsträckning. Frågan om ett rationellt utnyttjande av våra skogstillgångar, inbegripet tillvaratagandet och användningen av brännveden och klenvirket, är redan föremål för utredning ur olika synpunkter. Södra Sveriges skogsindustriutredning skall sålunda enligt sina direktiv även behandla frågan om klenvirkets användning, såväl för vedeldning som för framställning av industriprodukter. Spörsmålet om utformningen av landets bränsleförsörjning ur ekonomiska, handelspolitiska och beredskapsmässiga synpunkter behandlas av den sedan mars 1951 arbetande bränsleutredningen. Slutligen har den i december 1952 tillsatta kommittén för produktions- och exportökning under sina överväganden om en utvidgning av skogsvårdsarbeten i sysselsättningsfrämjande syfte även kommit in på frågan om klenvirkets användning. Frågan om möjligheterna att förbättra avsättningsförhållandena för berörda virkessortiment måste ses på längre sikt. Den är i stor utsträckning av teknisk natur. Innan resultatet av de pågående utredningarna föreligger är det icke möjligt att ange, vilka åtgärder som kan vara lämpliga inom detta område.

Härefter anförde

Herr DICKSON (h): Herr talman! Jag kan först konstatera att sammanhåll-

ningen inom regeringen mellan dess båda parter tycks vara tillfredsställande eftersom handelsministern så där bara i förbigående kan nämna, att jordbruksministern överlätit åt honom att svara på den till den förra riktade frågan.

Jag har fattat meningen med den möjlighet vi har att ställa enkla frågor på det sättet, att man skulle kunna redovisa inför riksdagen spörsmål, som allmänheten grubblar över, och att regeringen därvid ges tillfälle att tala om för allmänheten hur läget är. Detta är ett sådant fall. Vi alla som ute i landet sysslar med skogsskötsel har detta bekymmer, att vedstaplarna samlas allt mera och är omöjliga att sälja. I synnerhet de mindre skogsägarna bekymrar sig svårliga över detta, och på lång sikt äventyras en rationell skogsvård genom att gallringarna inte kan utföras därför att de blir för dyra. Det var glädjande att nu få höra — jag visste verkligen inte att så många utredningar pågick, och jag är säker på att allmänheten inte heller känner till det — vad handelsministern hade att säga oss, och jag vill egentligen bara tillägga, att handelsministern måhända bland alla sina andra göromål skulle kunna stoppa in ett påbasande av dessa utredningar, så att detta problem, som verkligen är ytterst vitalt — vilket han säkert själv är medveten om — skall kunna lösas så fort som möjligt. Det har ju talats om, och det talas om ute i bygderna, att man borde kunna ordna så att allmänna inrättningar, landsting och statens inrättningar började elda med brännved igen. Detta är kanske inte riktigt realistiskt sett, utan det är väl ändå så, som handelsministern nyss sade, att denna fråga ligger på det tekniska området, att man får försöka omforma detta trä, kemiskt eller på annat sätt, så att det kan komma till användning, och det är bara med understrykande av att detta skall kunna göras så fort

Svar på interpellation och fråga ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

som möjligt som jag tackar handelsministern för det svar jag fått.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation och fråga ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara herr Ekdahls interpellation ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m., och herr Kristenssons i Osby fråga i samma ämne.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en interpellation har herr Ekdahl frågat mig dels om jag är villig att ge en redogörelse för de kalkyler och driftekonomiska beräkningar och andra faktorer, som legat till grund för regeringens beslut om medgivande att trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan får nedläggas, dels om jag anser de sålunda förebragta utredningarna förete ett så oantastligt underlag för regeringens beslut, att någon omprövning av detta icke kan ifrågasättas, och dels om jag är i tillfälle att lämna något meddelande angående förbättringar av vägnätet för den busstrafik, som avses ersätta trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan.

Herr Kristensson i Osby har frågat mig dels om jag vill delgiva kammaren skälen för Kungl. Maj:ts beslut att ifrågavarande järnväg skall nedläggas och

dels om jag är villig att taga frågan under omprövning.

Då i såväl interpellationen som i den enkla frågan samma spörsmål beröres, tillåter jag mig lämna ett gemensamt svar på de ställda frågorna. Jag får sålunda meddela följande.

Järnvägen Ängelholm—Klippan äges av Ängelholms stad men trafikeras sedan år 1938 av statens järnvägar. Bandelen, som har en längd av 27 km, har knappast någonsin burit sig utan har för sina skilda ägare, liksom för statens järnvägar, under årens lopp medfört stora förluster. Inte ens under det senaste världskriget med dess restriktioner för biltrafiken blev resultatet bättre. Järnvägen måste betraktas som en felinvestering från början, även om man tar hänsyn till de direkta och indirekta fördelar den medfört för den kringliggande bygden. Orsakerna härtill är trafikområdets litenhet och det obetydliga transportunderlag, som det kan prestera. Då järnvägens båda ändpunkter har tillgång till en kortare sammanbindande förbindelse över Åstorp, saknar den därjämte all betydelse för genomgångstrafiken. Resultatet av järnvägsdriften har försämrats och kommer att ytterligare försämrans genom den tilltagande konkurrensen från bilarna. För att belysa den ogynnsamma utvecklingen kan nämnas, att driftintäkterna av järnvägen mellan åren 1938 och 1950 endast ökat från 155 000 till 197 000 kronor, d. v. s. med ca 27 procent, att jämföra med ca 134 procent för det svenska järnvägsnätet i dess helhet.

Under de fjorton år statens järnvägar ombesörjt trafiken har det redovisade driftunderskottet utgjort sammanlagt 1 030 000 kronor. Under efterkrigsåren har underskottet, till en del beroende på vilken omfattning underhållsarbetena haft, varierat mellan 50 och 110 tusen kronor per år. Härtill kommer pensionskostnader för järnvägspersonalen och avsättningar till förnyelsefond för

Svar på interpellation och fråga ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

bl. a. rälsbussmaterielen, vilka poster ej inräknats bland kostnaderna.

Såsom herr Ekdahl antytt har resande vid färd mellan Ängelholm och Klippan och tillbaka ägt rätt att företaga återresan med utnyttjande av annan förbindelse mellan dessa båda orter, varvid hela biljettintäkten redovisats på den linje på vilken framresan företagits. Detta förhållande har troligen medfört, att bandelen tillgodoförts något för låga intäkter. Den försämring av det redovisade driftresultatet som därigenom uppstått, uppväges dock av de förenämnda poster, som bidrager till att öka det redovisade underskottet.

Väsentligare än det nu sagda är emellertid, att en fortsatt drift av den här berörda bandelen skulle ha krävt stora kostnader för dess försättande i drift-dugligt skick. För att minska de årliga underskotten har nämligen underhållsarbetena begränsats till vad som ansetts ofrånkomligt med hänsyn till trafik-säkerheten och personalens rimliga anspråk på tjänstelokaler och bostäder. Detta har lett till ett sådant läge, att kostnaderna för förnyelsearbeten och slipersbyten, därest trafiken skulle ha uppehållits, under de närmaste åren sannolikt skulle ha stigit till ca en miljon kronor, ett belopp, som, enligt min mening, icke skulle ha stått i rimlig proportion till nyttan av järnvägen.

Skälen för det medgivande som nu lämnats till att nedlägga trafiken på Ängelholm—Klippans järnväg framgår av det anförda. Medgivandet grundar sig sålunda dels på att järnvägen under hela den tid statens järnvägar trafikerat den årligen lämnat betydande underskott och att en förbättring i driftresultatet med hänsyn till det svaga trafikunderlaget och nödvändiga nyinvesteringar icke kan förväntas under den förutsebara framtiden, dels på att det transportbehov, som föreligger inom järnvägens trafikområde, för en rimligare kostnad kan tillgodoses av

omkringliggande järnvägar och med den buss- och lastbilstrafik, som öppnats eller kommer att öppnas mellan järnvägens ändstationer, Ängelholm och Klippan. Någon omständighet, som ger anledning till att ompröva det fattade beslutet, anser jag icke ha framkommit.

Vad slutligen gäller vägfrågan vill jag meddela, att Kungl. Maj:t i samband med det nu berörda beslutet anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att skyndsamt låta upprätta arbetsplan för ombyggnad av vägsträckan Munka-Ljungby—Klippan.

Härpå anförde:

Herr EKDAHL (s): Herr talman! När jag framför mitt tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar han avgivit, så är detta tack inte så formellt som det ofta brukar vara då man tackar för svaret på en interpellation, trots att statsrådet på den punkt som för orsksbefolkningen, vilken jag givetvis här representerar, var den mest vitala, nämligen beträffande möjligheterna att ta beslutet under omprövning, lämnade ett negativt svar.

Statsrådet Andersson har kommit att inkopplas på denna affär i ett läge, då det givetvis inte återstår så värst mycket att göra av en rätt omöjlig situation. När jag nu kommer att begagna några minuter till polemik i denna affär, är det alltså inte mot statsrådet Andersson som denna kommer att rikta sig utan mot de myndigheter som skött denna sak och bland dem kungl. järnvägsstyrelsen.

Det erkännes av järnvägsstyrelsen i det remissvar som den givit kommunikationsministern, att här förts ett slags missvisande bokföring, d. v. s. resor och godstransporter som gått över järnvägen Ängelholm—Klippan har bokförts på en annan linje, nämligen linjen Klippan—Åstorp—Ängelholm. Vad den därigenom uppkomna inkomstminskningen för den förstnämnda linjen kan ha be-

Svar på interpellation och fråga ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

tytt är för närvarande inte gott att säga, men den måste ha spelat en avsevärd roll. Samma är förhållandet med en mycket stor inkomstpost som Ängelholm—Klippan-linjen kör in på sommaren. Det gäller badresorna mellan Klippan och Ängelholm, vilka så länge som järnvägstrafiken drevs på ett något så när förnuftigt sätt gick järnvägsledes raka vägen mellan Klippan och Ängelholm men som också bokfördes Klippan—Ås-torp—Ängelholm.

Jag har följt denna järnvägs lidandes historia under åtskilliga år, och jag har under flera resor haft tillfälle att hos järnvägsmän ta del av deras bitterhet över de olämpliga restider som hållits. Rålsbussförarna t. ex. påpekade gång på gång, att om körtiderna lagts på annat sätt, hade trafiken aldrig stagnerat så som den gjort. Jag kan nämna såsom ett exempel att i åratal kom tåg från Klippan in till Ängelholm några minuter efter det tåg till Malmö och Hälsingborg hade gått. När man först kör med olämpliga tågtider och sedan minskar ned tåglägenheterna så att man nu har kvar två par tåg per dag, d. v. s. två tåg i vardera riktningen, och i stället kör fem par landsvägsbussar, d. v. s. tio i vardera riktningen per dag, uppstår självfallet ett trafikekonomiskt problem som är omöjligt att lösa. Det finns givetvis ingen möjlighet att med vettiga resultat på fyra rålsbussturer pr dag slå ut de fasta kostnaderna för 27 kilometer banvall med råls, sju bangårdar, åtta stationshus plus byggnader för magasin och andra ändamål samt kostnader för oundgänglig personal.

Men bakom allt detta ligger det faktum att järnvägen skötts så illa som en järnvägstrafik gärna kan men inte gärna bör skötas.

Vid ett möte som järnvägsstyrelsen anordnade i Ängelholm för någon tid sedan erbjöd sig talrikt närvarande trafikanter på linjen Klippan—Ängelholm, att betala högre taxor, om de

bara fick behålla sin järnväg. Jag vet mycket väl att på detta svarar järnvägsstyrelsen: Inte kan vi tillämpa högre taxor för denna lilla järnväg än vi gör på andra sträckor. Jo, jag menar att det kunde man ha gjort ty det är en enskild bana, som SJ bara trafikerar. Om man gjort ett litet tillägg och skött trafiken som den borde skötas, så kunde ett nedläggande av trafiken troligen undvikits.

Järnvägsstyrelsen talar i sitt svar till kommunikationsministern om de stora belopp, som skulle behöva läggas ned i investeringar. Men det är ju på det sättet, att SJ redan gjort ganska stora investeringar. SJ har bland annat förbättrat en avsevärd del tjänstebostadshus, kanske det stora flertalet. En person som jag talat med, och som känner till förhållandena, trodde att det knappast låg en sliper kvar av dem som fanns när SJ övertog trafiken på banan. Det har alltså gjorts en del investeringar som det borde legat i järnvägsstyrelsens intresse att få ut något av genom att fortsätta att trafikera banan, men i så fall efter metoder som ger möjlighet att nå ett försvarligt resultat.

Sedan är det en sak som kommunikationsministern inte svarat på. Det är det påpekande jag gjort beträffande de ogynnsamma relationerna mellan biljettpriserna på buss och järnväg. Järnvägsstyrelsen motiverar givetvis sin överföring av järnvägstrafiken till landsvägstrafik per buss med att detta blir billigare. Då måste Ortsbefolkningen med all rätt fråga: Skall vi behöva betala högre biljettpriser, när man övergår till en trafik, som ställer sig billigare för SJ? Jag kan som exempel nämna att en månadsbiljett för sträckan Ängelholm—Östra Ljungby för närvarande kostar 38 kronor på buss och 27 kronor på järnväg. Mellan stationerna Åsbo, Össjö och Ängelholm kostar en månadsbiljett 31 kronor på buss och 22 kronor på järnväg. Från Munka-

Svar på interpellation och fråga ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

Ljungby, som ligger mycket nära Ängelholm, är kostnaden 26 kronor på buss och 18 kronor på järnväg. För skolbarn är biljettpriset hälften. Det är sålunda ganska dryga kostnader som befolkningen får bära genom omläggningen av trafiken — kostnader som, jag betonar det än en gång, omöjligt kan erkännas som rättvisa med hänsyn till den billigare driftsform som SJ faktiskt har övergått till.

Till sist skall jag be att få framföra ett tack till statsrådet för de positiva delarna i svaret. Statsrådet antyder att, sedan vägförhållandena bringats till en bättre ordning, skall det bli en utvidgad lastbilstrafik i SJ:s regi, som kan bättre än nu ombesörja godstransporterna.

Jag tillåter mig att säga, att när vi där nere som har intresse av denna järnväg kan glädja oss åt ett positivt intresse från statsrådets sida i vägfrågan och eljest i de delar av detta trafikproblem, där det ännu återstår att göra någonting, så lägger vi i vårt tack också in en förhoppning om ett positivt intresse inom SJ-ledningen att även beträffande reskostnaderna göra det bästa möjliga av den situation vi nu kommit i.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga. Men jag vill gärna understryka att min tacksamhet inte är så översvallande som herr Ekdahls. Jag har sällan hört en interpellant tacka så hjärtligt för ett svar, som varit så negativt som detta.

Jag framställde en enkel fråga på detta område innan herr Ekdahls interpellation kom, och jag valde formen av enkel fråga för att svaret skulle komma så mycket snabbare. Av detta svar framgår nu, att järnvägen mellan Ängelholm och Klippan har haft en besvärlig levnadshistoria och att den fortfarande går med underskott. Men å andra sidan måste man räkna med att ett ned-

läggande av en järnväg innebär ett allvarligt ingrepp i förhållandena i de kommuner som berörs. Denna järnvägsdrift har pågått under cirka femtio år. Vid järnvägslinjen har vuxit upp stationssamhällen som har blomstrat, och dit har samlats småindustri, hantverk och handel. Järnvägen har också varit av stor betydelse för jordbrukets transporter och givetvis av stort värde för allmänhetens resor. I orten betraktar man nu järnvägens nedläggande som en allvarlig tillbakagång, och detta föder oro och olust. Man frågar sig givetvis om nedläggandet är oundgängligen nödvändigt.

År 1928 övertog Hälsingborg—Hässleholms järnvägsaktiebolag driften vid den järnväg, som vi nu diskuterar. Bolaget övertog den rullande materielen, medan de fasta tillgångarna behölls av Ängelholms stad. Tio år senare övertog statens järnvägar järnvägen mellan Hälsingborg och Hässleholm och övertog därmed det reella ansvaret för driften av den järnväg, som nu skall läggas ned enligt Kungl. Maj:ts beslut. Järnvägsstyrelsen medger i skrivelse till Konungen i detta ärende, att statens järnvägar har det reella ansvaret för driften men inte det formella. De landsortskommuner som beröres har då föreslagit att statens järnvägar skulle övertaga också det formella ansvaret, d. v. s. överta den koncession som f. n. innehas av Ängelholms stad.

Jag vill alltså i detta sammanhang understryka att det reella ansvaret för driften vid denna järnväg sedan slutet av 1930-talet har ålegat statens järnvägar.

När man ställs inför problemet om en järnväg skall nedläggas eller inte, förefaller det mig vara helt naturligt, att man först undersöker om driften kan rationaliseras, om förändringar i driften kan äga rum så att förlusten kommer ned till rimliga proportioner eller helst försvinner. Det framgår

Svar på interpellation och fråga ang. nedläggandet av trafiken på järnvägen Ängelholm—Klippan, m. m.

emellertid icke av statsrådets svar vilka överväganden som på det området ägt rum inom statens järnvägar. Men jag förutsätter att sådana överväganden har ägt rum.

Vid bedömandet av denna fråga måste man självfallet ta hänsyn till järnvägsekonomiska synpunkter, men då bör man också föra in i bilden det förhållandet att bibanorna har betydelse ur den synpunkten, att de samlar upp gods, som sedan transporteras på andra linjer, och att persontrafiken på andra linjer tillföres passagerare som stiger på tågen vid dessa bibanor.

Det är uppenbart att statens järnvägar driver linjer som inte är räntabla, men det sker med hänsyn till ett större sammanhang, med hänsyn till folkhushållet och med hänsyn till bygdens intressen. Mot de järnvägsekonomiska synpunkterna har man då att ställa de nackdelar för bygden som ett nedläggande av järnvägen innebär. I någon mån har man prövat på dessa redan genom de förändringar som har ägt rum i det att persontrafik i ganska stor utsträckning har överflyttats till buss- trafik. Man har då funnit att resorna blir dyrare, att restiden blir längre och att det blir sämre postgång. Det är ju uppenbart att både landsvägstrafiken och järnvägstrafiken har sina företräden och ofta kan trivas sida vid sida, men när det gäller framför allt den tyngre godstrafiken måste man nog säga, att järnvägen ofta nog har stora företräden. Ett nedläggande av järnvägen blir därför till nackdel för näringslivet och vidare till nackdel för den allmänhet som berörs av nedläggandet.

Man har nu att väga mot varandra dessa olika synpunkter, å ena sidan bygdens intressen och å andra sidan de järnvägsekonomiska. När man gör detta har man anledning att fråga vilket som väger tyngst i vågskålen. Länsstyrelsen i Kristianstads län har för sin del icke velat tillstyrka ett nedläggande av järn-

vägen, och jag tror att det finns skäl för en sådan ståndpunkt.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t fattat beslut i ärendet, och statsrådet har i sitt svar meddelat att det inte finns någon anledning att ta upp frågan till omprövning. Jag förstår då att utsikterna att få en ändring till stånd är små, men jag vill ändå, herr talman, rikta en vädjan till herr statsrådet att om möjligt ta upp frågan till ny behandling.

Herr EKDAHL (s): Herr talman! Det är inte vanligt att två interpellanter i samma fråga råkar i luven på varandra. Jag måste emellertid med talmannens tillåtelse kostna på mig en replik till herr Kristensson då han söker misskreditera mig med att jag skulle ha varit för hövlig mot kommunikationsministern i mitt tack för svaret. Att jag ansett mig böra ge kommunikationsministern vissa erkännanden beror, herr Kristensson, dels på att jag betydligt bättre än herr Kristensson känner till den verkliga bakgrunden till denna fråga, dels på att jag inte på något sätt velat göra någon politisk affär av denna debatt, utan bara inom det rimligas ram representera ortsbefolkningens intressen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet liggande proposition, nr 120, med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till stadga angående protokollföring i utrikesnämnden.

§ 5.

Föredrogs var för sig följande på kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 478 och 479 av herrar *Fröding* och *Nordkvist* i Karlskoga; och nr 480 av herr *Svensson* i Göteborg *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna: nr 481 av fru *Sjöstrand m. fl.*; nr 482 av herrar *Jacobsson* i Sala och *Vigelsbo*; nr 483 av fröken *Olsson*; nr 484 av herr *Adamsson m. fl.*; och nr 485 av herr *Persson* i Norrby.

§ 6.

Föredrogs den av fru *Sjöstrand* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående den psykiska barn- och ungdomsvården.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Spångberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående förnyad utredning av den s. k. Unmansaffären, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmän arvsfonden tillfallen fastighetsandel.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Stornorrfors kraftstation m. m.;

nr 50, i anledning av väckt motion om förslag till 1953 års riksdag att bygga järnväg Luleå—Karlsborgsverken;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldighet för viss allmänna arvsfonden tillkommande fordran på grund av borgen;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens löner under år 1953 m. m.;

nr 53, i anledning av väckta motioner om förnyad prövning av villkoren för statlig familjepension åt fränskild make; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om ersättning åt S. T. Magnusson för skada, ådragen under värnplikstjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed

skogsvårdsavgiften för år 1953 skall utgå, jämte i ämnet väckta motioner.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:ts bl. a. föreslagit riksdagen besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1953 utgå med en och en halv promille.

Statsverkspropositionen hade, såvitt anginge det promilletal varmed skogsvårdsavgiften för år 1953 skulle utgå, remitterats till bevillningsutskottet.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 160 av herrar *Tjällgren* och *Näsgård* samt II: 362 av herr *Jansson* i *Aspeboda m. fl.*, vari hemställdts, »att riksdagen måtte besluta, att inkomsterna av skogsvårdsavgifter för budgetåret 1953/54 måtte beräknas till 5,2 miljoner kronor och att uttagningen av skogsvårdsavgifterna i konsekvens härmed skall ske efter en promille av taxeringsvärdena av skogsmark och växande skog å fastigheter, för vilka avgift skall uttagas»; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 161 av herr *Velander m. fl.* och II: 363 av herr *Agerberg m. fl.*, vari hemställdts, »att promilletalet för uttagande av skogsvårdsavgift för budgetåret 1953/54 fastställes till 1,0 och att i enlighet härmed inkomsten av skogsvårdsavgiften upptages till 5,2 miljoner kronor».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften samt med avslag å de likalydande motionerna I: 160 av herrar *Tjällgren* och *Näsgård* samt II: 362 av herr *Jansson* i *Aspeboda m. fl.* ävensom de likalydande motionerna I: 161 av herr *Velander m. fl.* och II: 363 av herr *Agerberg m. fl.* besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1953 utgå med en och en halv promille.

Reservation hade avgivits av herrar

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

Velander och *Hagberg* i Malmö, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 160 av herrar Tjällgren och Näsgård samt II: 362 av herr Jansson i Aspeboda m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 161 av herr *Velander* m. fl. och II: 363 av herr *Agerberg* m. fl. samt med avslag å Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag i ämnet besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1953 utgå med en promille.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAGBERG** i Malmö (h): Herr talman! Vi har på högerhåll väckt ett par motioner i denna fråga. Vi föreslår en nedsättning av promilletalet för skogsvårdsavgiften från 1,5 till 1. Vi har också reserverat oss mot utskottets hemställan. I anslutning härtill skall jag be att få säga ett par ord. Jag tycker nämligen, att denna fråga är så pass betydelsefull, att den inte bör passera kammaren utan i varje fall något litet meningsutbyte.

Som kammarens ledamöter erinrar sig, skall skogsvårdsavgift enligt gällande bestämmelser med vissa undantag erläggas för jordbruksfastighet som vid fastighetstaxering åsatts särskilda värden för skogsmark och växande skog. Denna skogsvårdsavgift utgår i förhållande till dessa taxeringsvärden, dock högst med 1,5 promille. Denna skogsvårdsavgift utgör sålunda i realiteten en för skogsbruket speciell fastighets-skatt.

Naturligtvis kan man diskutera lämpligheten och rimligheten över huvud taget av att uttaga en sådan skogsvårdsavgift, vilken som sagt innebär särskild beskattning av skogsbruket. Jag skall emellertid inte vid detta tillfälle gå in på någon diskussion om den saken.

Denna avgift har alltsedan vi fick den, alltså sedan budgetåret 1947/48,

uttagits efter maximisatsen, 1,5 promille. Inkomsten av denna skogsvårdsavgift har för varje budgetår, utom för det som vi nu diskuterar och som börjar den 1 juli i år, upptagits till 4,6 miljoner kronor.

Nu förhåller det sig emellertid så — såsom kammarens ledamöter säkert har observerat — att riksräkenskapsverket i oktober förra året i samband med det allmänna budgetarbetet inom verket fick en skrivelse från skogsstyrelsen, i vilken skogsstyrelsen föreslog att promilletalet för budgetåret 1953/54 med hänsyn till de höjda taxeringsvärdena icke borde sättas högre än till 1. Detta skulle icke desto mindre, genom den höjning av taxeringsvärdena som skett, ge ett inkomstbelopp för statsverket på 5,2 miljoner kronor.

Jag tycker att det kan ha sitt intresse att påpeka, att det inte är första gången skogsstyrelsen låtit höra av sig i denna angelägenhet med ett förslag i denna riktning, alltså om sänkning av skogsvårdsavgiften. Redan när det gällde den budget, som nu löper, föreslog styrelsen med hänvisning till de höjda taxeringsvärdena en sänkning av promilletalet från 1,5 till 1. Finansministern var inte då — i fjol alltså — med på saken. Han ansåg nämligen, att frågan om en ändring av promilletalet borde prövas först då resultatet av omtaxeringarna förelåg, en ståndpunkt som man ju kan förstå.

Nu vet vi emellertid hur det ligger till på den punkten: mycket starka höjningar har inträtt i fråga om skogsvärdena. Vi känner till det läge som nu är för handen. Finansministern har, i anslutning till det uttalande han gjorde i fjol, tagit frågan under övervägande, som det heter. Överraskande nog har han emellertid inte kommit fram till den uppfattningen, att den starka höjningen av skogsvärdena bör motivera en motsvarande minskning av skattesatsen. Detta tycker jag borde ha varit den naturliga utgången. Finansminis-

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

tern har i stället föreslagit att denna skogsvårdsavgift även för nästa budgetår skall hållas kvar vid maximinivån 1,5 promille, alldeles oavsett den starka uppgången av skogsvårderna.

Nu är det ju ganska givet, att man från kammarens sida frågar sig vad det betyder, om man fasthåller vid promilletalet 1,5. Vad betyder detta ur statsverkets synpunkt? Jo, det betyder att inkomsten av skogsvårdsavgiften stiger från 4,6 miljoner kronor till 7,8 miljoner kronor, om man gör en jämförelse mellan de siffror, som upptagits på driftbudgeten i statsverkspropositionen förra året och i år.

Vad betyder en sådan fastlåsnings av promilletalet ur skogsägarnas synpunkt? Deras synpunkt måste man ju kanske också något beakta i detta sammanhang. Det betyder, att man med denna specialskatt tar ut 3,2 miljoner kronor *mer* i år än i följande av skogsägarna. Detta innebär en höjning på 70 procent, alltjämt under förutsättning att man baserar jämförelsen på siffrorna i driftbudgeten för i följande och i driftbudgeten för i år. Jag tycker knappast man kan säga, att en sådan höjning av uttaget — en höjning av 70 procent på två år — står i god överensstämmelse med de uttalanden, som departementschefen gjorde, då han genomförde 1946 års författningsändring. Han talade då endast om — jag tillåter mig citera — »en årlig mindre avgift från skogsägarna till finansiering av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet».

Utskottsmajoriteten följer finansministern. Skulle man nu, som motionärerna önskar, sätta ner promilletalet till ett, så menar utskottet att detta skulle innebära ett inkomstbortfall för statsverket under budgetåret 1953/54 visserligen inte i förhållande till vad statsverkspropositionen räknat med men i förhållande till vad som faktiskt influerar i skogsvårdsavgifter för budgetåret 1952/53, eftersom samma taxeringsvärden ligger till grund för skogsvårdsav-

gifternas uttagande för år 1952 och 1953.

Utskottet erinrar också om att riksdagen redan höjt anslaget till skogsvårdsstyrelserna. Detta redovisas, som kammarens ledamöter väl vet, under nionde huvudtiteln. Man har höjt anslaget för kommande budgetår till 14 393 000 kronor mot nu utgående 12 564 000 kronor. I detta läge vill inte utskottet förorda en vad man kallar sänkning av skogsägarnas bidrag till samma ändamål.

Jag har fäst mig vid detta uttryck »sänkning av skogsägarnas bidrag till samma ändamål». Jag måste, herr talman, säga, att jag har en smula svårt att följa utskottet i dess resonemang i detta hänseende. Först och främst blir det icke fråga om någon *sänkning*, därest motionärerna fått sin vilja fram. Ett skatteuttag på en promille skulle betyda en intäkt för staten av 5,2 miljoner kronor mot 4,6 miljoner kronor enligt statsverkspropositionen för nu löpande budgetår, således inte en sänkning utan en *ökning* på 0,6 miljoner kronor eller 14 procent.

Vad vidare den av riksdagen redan beslutade ökningen av anslaget till skogsvårdsstyrelserna beträffar finns det icke utsagt någonstans — i varje fall inte såvitt jag känner till — att skogsägarnas bidrag till skogsvårdsstyrelserna automatiskt skall öka alltefter som skogsvårdsstyrelsernas kostnader stegras. Utskottet bestyrker självt i sitt betänkande att skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov icke har satts i direkt relation till skogsvårdsavgiftens storlek utan tackes, förutom av skogsvårdsstyrelsernas egna inkomster — framför allt biträdesersättningar — av anslag på riksstaten. Detta är utskottets eget tillkännagivande. Att man mot bakgrunden av ett sådant konstaterande kan — som utskottet här gjort — använda skogsvårdsstyrelsernas kostnadsstegringar som ett motiv för att höja uttaget av denna specialskatt från skogs-

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

ägarna med 70 procent, det finner jag en smula anmärkningsvärt. I likhet med vad skogsstyrelsen nu två år å rad givit till känna anser jag — med beaktande av de väsentligt höjda taxeringsvärdena — att promilletalet inte bör sättas högre än ett.

Jag har, herr talman, här väsentligen uppehållit mig vid de motioner, som väckts från högerhåll. Här föreligger emellertid också ett par motioner från bondeförbundshåll. De har samma motivering som högermotionerna och exakt samma yrkande, d. v. s. förslag om en sänkning av promilletalet från 1,5 till 1. Jag har observerat, att bondeförbundarnas motion här i kammaren är undertecknad av inte mindre än nio ledamöter. Denna som jag tycker ganska livliga anslutning till framställningen ger mig anledning förmoda, att man från bondeförbundets sida kommer att sätta in ett kraftfullt försvar för det yrkande, man ställt i motionen. Med hänsyn därtill har jag ingen anledning, herr talman, att gå in på bondeförbundets framställning, vilken jag givetvis från mina utgångspunkter sympatiserar med.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört hemställer jag om bifall till den reservation, som har framförts av herr Velander och undertecknad.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf): Herr talman! Jag har här i kammaren framburit en motion om sänkning av skogsvårdsavgiften vad gäller promilletalet. Herr Hagberg i Malmö har här ganska utförligt redogjort för vad motionen innehåller samt för vad skogsvårdsavgiften belöper sig till.

När jag frambar denna motion gjorde jag det emedan jag vid det tillfället såg saken ur den synpunkten — och jag gör det även i dag — att fastigheternas taxeringsvärden år 1945 gick upp så pass kraftigt som de då gjorde. Särskilt gällde detta skogarna. Vid 1951 års fastighetstaxering höjdes skogsvärdet åter-
3 — *Andra kammarens protokoll 1953. Nr 12.*

igen mycket kraftigt. Därmed har grunden lagts till en automatisk ökning av den samlade skogsvårdsavgiften, som skall betalas och ingå till statskassan. Gentemot detta kan man naturligtvis säga, att kostnadsökningarna på skogsvårdens område också har stigit i takt med de nyss nämnda ökningarna. Jag har försökt följa detta så gott jag kunnat, men jag får inom parentes säga att det är med vissa bekymmer som jag ser utvecklingen vad gäller tjänsternas antal och tjänstemannalönerna. Jag hade med mig en jägmästare i skogen vid ett tillfälle. När vi gick hem på eftermiddagen sade han: »Ja, nu har jag stulit en halv dag från skrivbordet.» Det var ord som vittnar om att det även här blivit utgiftsökningar som så att säga kommit över oss. Jag vet inte, om jag här skall taga upp en debatt om den saken, men fråga är om inte en översyn över skrivbordsarbetenas storlek borde företagas för att undersöka om de står i proportion till de kostnader, som vi lägger ned på skogsvårdens område.

I dag är det knappast möjligt att tänka sig, att kammaren skall göra annat än vad den gjort alldeles nyss. I jordbruksutskottets utlåtande nr 1 säger utskottet: »Enligt utskottets mening är det emellertid icke skäligen att skogsägarna utöver väsentligt höjda skogsvårdsavgifter även skall erlægga höjda biträdesersättningar, helst som merinkomsten av skogsvårdsavgifterna från och med innevarande budgetår synes väl täcka den höjning av skogsvårdsanslagen, som skogsbruket skäligen kan anses böra hjälpa till att bära. Biträdestaxorna synes dessutom redan ha nått en höjd som ej utan risk för ogynnsamma återverkningar på skogsvårdsstyrelsernas arbete och ekonomi i nuvarande konjunkurläge kan överskridas.» Trots detta anser sig utskottet ej böra frångå Kungl. Maj:ts förslag, och därför har vi redan så gott som i förväg beslutat i denna fråga. Detta är ett egendom-

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

ligt förhållande. När man nu redovisar höjningarna, börjar nog skogsägarna ute i bygderna att fundera över de höjningar av pålagorna som kommer slag i slag och över att en så kraftig höjning kan företagas på en gång som med 70 procent. Om därtill kommer, att ersättningen till en länsskogvaktare satts till — om jag inte minns fel — 25 kronor per dag så menar jag, att det säkert inte är lyckligt att på detta sätt belasta skogsbruket med omkostnader som gör, att intresset för skogsbruket eventuellt kommer att minska i stället för, som det gjort under många år, stegras. En liten tröst är det mig i detta sammanhang att bevillningsutskottet i sin skrivning utlovat — och jag hoppas, att det löftet kommer att hållas — att vi skall få en hel del pengar till skogsvården vilka inte upptagits tidigare. Emellertid får vi väl se, hur det blir med den saken. Jag säger detta därför att det föreligger i dagens läge ett stort behov av att se om våra skogar. Under de gångna två sista åren har vi haft stora avverkningar, och nu behöver skogarna rustas upp. När jag lyssnade på interpellationssvaret i morse angående bränsleförsörjningen, tänkte jag med bekymmer på hur det ena skiftet efter det andra behöver hyggesröjas. Man kan inte göra det därför att bristen på arbetskraft lagt hinder i vägen och hyggeskostnaden för upphuggning av klenvirke blivit sådan att man hellre låter det vara än göra någonting åt saken. Läget tenderar att bli sådant att det inte lönar sig.

Jag menar, att även om jag inte får gehör för motionen, vilket jag i dag alls inte kan räkna med, har både högermotionen och vår motion ändå haft framgång på så sätt, att skogsvården kanske får åtminstone det belopp, som rätteligen borde gå till den. Skillnaden mellan det samlade belopp som under fjolåret gick till skogsvården och till skogsvårdsstyrelserna är inte så stor som skillnaden mellan 4,6 respektive

7,8 miljoner kronor som skall bli storleken av det belopp som skogsvårdsavgifterna belöper sig till budgetåret 1952/53.

Eftersom kammaren är glest besatt och alla väntar på att få komma härifrån så fort som möjligt, skall jag inte uppehålla tiden längre.

Utskottet säger i sin motivering, att en omprövning av promilletalet för skogsvårdsavgiften årligen skall ske. Huruvida prövningen i år har blivit så grundlig som behövts, känner jag inte till, och det skall jag därför inte uttala mig om. Trots att jag är varmt intresserad av denna sak, vill jag inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att vi innan nästa budgetår är slut skall få se de pengar som är utlovade.

Under de föreliggande omständigheterna skall jag — ehuru med sorg i hjärtat — avstå från att ställa något yrkande.

Herr HAGBERG i Malmö (h) kort genmäle: Herr talman! Jag kan inte neka till att jag känner mig en smula överraskad över avslutningen av herr Janssons anförande. Jag gick ut från att han skulle hemställa om bifall till sin motion, som ju förutom av honom är underskriven av inte långt ifrån en tredjedel av bondeförbundets representanter i denna kammare, men det gjorde han inte, av någon anledning som jag inte här skall gå närmare in på.

Herr Jansson i Aspeboda motiverade sitt ståndpunktstagande med att utskottsmajoriteten i sin skrivning meddelar, att det inom utskottet har uttryckts önskemål om att den ökade tillgången till skogsvårdsavgiftsmedel skulle tillgodoföras skogsnäringen i form av ökat statligt stöd åt de skogsvårdande åtgärderna och att utskottsmajoriteten för sin del kan ge dessa önskemål sin anslutning. Denna skrivning ansåg herr Jansson i Aspeboda vara en följd av de motioner som väckts, och det vill jag ingalunda be-

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

strida. Men att vara så förnöjsam som herr Jansson, att bara för denna skrivnings skull frånfalla sitt yrkande i anslutning till motionen, tycker jag är att gå väl långt i förnöjsamhet här i livet.

Herr Janssons avstående från att ställa ett yrkande är anmärkningsvärt också i ett annat hänseende, som jag gärna vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på. Det är nämligen så, att denna bondeförbundsmotion i motiveringen går ett ganska långt steg vidare än vi har gjort i högermotionen. I bondeförbundsmotionen ifrågasättes nämligen, huruvida en skogsvårdsavgift över huvud taget skall uttagas. Man säger: »Det skulle ur principiella synpunkter vara riktigt, att den nämnda avgiften avskaffades. Vi anser oss icke emellertid nu, bland annat med hänsyn till det statsfinansiella läget, kunna framställa något yrkande härom.»

När man är övertygad om att avgiften över huvud taget inte bör utgå, tycker jag att man i varje fall borde ha bibehållit den ståndpunkt man intog i motionen, om sänkning av detta promille-tal från 1,5 till 1.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf) kort genmäle: Herr talman! Jag vill bara säga till vännen Hagberg, att det torde vara väl tidigt att klandra skrivningen innan det har fattats något beslut. Jag har uttalat den uppfattningen, att det med den skrivning utskottet har gjort kommer att gå en del till skogsvården.

Herr Hagberg i Malmö säger att jag är förnöjsam, men jag vill i det sammanhanget hänvisa till jordbruksutskottets utlåtande nr 1, som vi har antagit. Tror herr Hagberg att vi med någon övertalningsförmåga kan lyckas omvända kammaren? Jag tror det inte, men lyckas herr Hagberg göra det, är det bra. Jag har lärt mig att inte köra huvudet i väggen även om jag får en bakläxa. Vi har klart och tydligt utsagt att vi kommer igen på denna punkt, och jag hoppas det sker så som utskottet

har sagt, att det företas en omprövning. Som jag sade tidigare vet jag inte hur omprövningen har företagits i år, men jag kommer att följa frågan med största uppmärksamhet.

Herr Hagberg fäste sig vid att vi i bondeförbundsmotionen har gjort ett uttalande om avgiftens existensberättigande. Det är riktigt, men om man läser hela motionen finner man att vi inte har yrkat på avskaffande av skogsvårdsavgiften. Vi har bara nämnt detta i förbigående och har ju till och med givit vår anslutning till ett uttag med 1,0 promille. Detta ställer frågan i något annan belysning. En fråga om eventuellt borttagande av skogsvårdsavgiften får väl tas upp i det sammanhang där den hör hemma.

Här gäller det dock att påtala, att vi tycker det är oriktigt med en så kraftig höjning som 70 procent på ett enda år. Jag har emellertid inte den uppfattningen, att jag skulle lyckas omvända kammaren i år, och därför har jag handlat som jag har gjort.

Herr OLSSON i Gävle (s): Herr talman! Jag skall inte lägga mig i herrar Hagbergs och Janssons i Aspeboda tvister om vem som har anledning att vara missnöjd. Jag tycker bara att högern inte varje gång alla andra överger dem bör jämra sig på det sättet. Man kan ju ta det lugnt och stilla, som andra får göra när de blir lämnade ensamma. Det är vad som har inträffat i detta sammanhang.

Jag skulle vilja säga att detta är en gammal bekant. Vi har ju provat den varje år sedan 1946. Det har visserligen skett i samband med inkomstberäkningarna, men ingen människa har sagt någonting. Det har varit en särskild punkt varje gång inkomstberäkningarna fastställts, där skogsvårdsavgiften prövats.

Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om denna avgift, det förnekar jag ingalunda. Men herr Hagberg

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

framhåller med särskild styrka att utskottet talar om sänkning. Är det riktigt, herr Hagberg? Jag har här i handen budgetdelegationens beräkning av utfallet av innevarande budgetårs statsinkomster, och dessa är i fråga om skogsvårdsavgiften, som nämligen har utgått redan på de höjda taxeringsvärdena, beräknade till 7,8 miljoner kronor. Om man då sänker avgiften detta år, måste det ju bli en sänkning i statens inkomster. Man kan inte komma ifrån detta faktum.

Nu skall vi komma ihåg, att när detta beslöts 1943 sade riksdagen att man ansåg skäligt att $\frac{2}{3}$ av dessa utgifter skulle täckas av dessa avgifter. Om herr Hagberg roar sig med att gå tillbaka till sidan 6 i utskottsbetänkandet får han där se, att det var $8\frac{1}{4}$ miljon 1947, och $\frac{2}{3}$ av detta skulle täckas då. För nästa budgetår beräknas dessa utgifter, som riksdagen redan har anslagit på jordbruksutskottets hemställan, till omkring 14,5 miljoner kronor. Om herr Hagberg då räknar ut vad $\frac{2}{3}$ av det beloppet är, så tror jag att med den utgångspunkten riksdagen har haft man inte kan göra någon anmärkning i detta avseende.

Sedan blir det naturligtvis en annan sak om det är klokt att lägga ned pengar på skogsvården. Här har jag personligen den uppfattningen, att det är mycket klokt och att man således här inte skall sätta sig ned och pruta, och det är ju ingenting som sker heller i bevillningsutskottets utlåtande. Vi säger att vi kan anse det rimligt att det belopp, som skall användas till ökade utgifter i detta sammanhang, bör kunna höjas. Jag vill säga herr Jansson i Aspeboda, att efter vad bevillningsutskottet här har skrivit skulle jag tänka att vi antingen i höst eller till nästa riksdag får en tilläggsproposition, och då har vi ju möjlighet att avgöra den saken.

Jag tycker att det här är något konsigt. Vi har ju varit överens, herr Hagberg, att man inte skall flytta över allt

för stora belopp, som flyter in till statskassan, på det sättet att man måste ta ut dem med en inkomstskatt. Högern har ju särskilt varit intresserad av detta. Flyttar vi över alltmer i detta avseende, blir det ju inte på annat sätt än att vi får ta igen detta på den vanliga inkomstskatten, och då kanske även högerreservanterna kommer att protestera.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr HAGBERG i Malmö (h) kort genmäle: Herr talman! Min gamle vän Adolv Olsson menar, att vi från högerhåll skall ta denna angelägenhet lugnt och stilla. Herr Olsson känner mig så väl sedan många år, att han vet att jag i allmänhet tar tingen lugnt och stilla. Men att ta dem så lugnt som man från bondeförbundets sida har gjort tror jag inte vi från högern kan riktigt vara med om. Det lugnet skulle jag nog närmast vilja jämställa med självuppgivelse.

Sedan påpekade herr Olsson i Gävle, att ingen tidigare velat röra vid denna skogsvårdsavgift. Nej, tacka för det, det är ju först nu saken aktualiserats i och med omtaxeringen av skogsvärdena. Den har vi inte fått förrän nu, och det är de nya skogsvärdena, som givit anledning till kritik mot det som många anser alltför höga promilletalet.

Slutligen — och det var egentligen det som överraskade mig i herr Olssons i Gävle anförande — påpekade han, att den s. k. $\frac{2}{3}$ -principen skulle kunna åberopas såsom en motivering för fortsatt uttagande efter 1,5 promille. Jag kan omöjligen följa herr Olsson i Gävle därvidlag. Det är riktigt, att 1946 års jordbruksutskott förklarade att det »icke ville motsätta sig att avgiftens belopp fastställdes så att den motsvarade ungefär $\frac{2}{3}$ av förutnämnda totala medelsbehov hos skogsvårdsstyrelserna». Men, herr Olsson i Gävle, där finns ett tillägg. Jordbruksutskottet sade »dock

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

högst 4,5 miljoner kronor». Det är en annan siffra än de över 7 miljoner, som man nu räknar med.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle: Herr talman! Jag skall inte diskutera med herr Hagberg — det ha vi gjort så många gånger i det här huset — om vilken som har förlorat eller segrat i detta sammanhang. Men när herr Hagberg säger att bondeförbundet utplånat sig till självuppgivelse, undrar jag om inte sanningen är att man nått en större seger än man inbillade sig när man väckte motionen.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf) kort genmäle: Herr talman! Jag undrar när självuppgivelsen började. Jag hänvisar till vad jordbruksutskottet säger om den här saken i sitt utlåtande nr 1. Röstade herr Hagberg ja eller nej till det förra onsdagen, när vi antog det? Jordbruksutskottet har tillstyrkt, och vi har anslutit oss till vad jordbruksutskottet sagt. Därmed har inte saken avgjorts, men den är avgjord så till vida att både jordbruksutskottet och bevillningsutskottet genom denna skrivning kommit till detta resultat.

Jag anser att vi har gjort ett ganska stort framsteg tack vare motionen, som vi inte kunnat göra annars. Vi får in hundratusentals kronor, pengar som blir mycket behövligen för skogsvården, och som herr Olsson i Gävle antydde kommer det kanske en proposition härom till höstriksdagen.

Jag vill inte alls trösta herr Hagberg i Malmö med att jag känner någon självuppgivelse. Jag anser att vi har vunnit ett stycke. Jag ser saken så, att vi har kommit ett stycke på väg, och vi skall komma längre.

Herr von SETH (h): Herr talman! När man hör herr Jansson i Aspeboda får man det intrycket, att han i detta fall är fullt nöjd med vad utskottet har skrivit. Det skulle vara ganska intres-

sant, men jag skall inte trötta kammaren med det, att erinra om den debatt som varit före regeringskoalitionen exempelvis i dyrortsfrågan. Där har man inte visat samma självövervinnelse eller på något sätt funnit att utskottets välvilliga skrivning vid vissa tillfällen kunnat godtagas. Då har man försökt att kämpa emot. Jag skall emellertid inte yttra mera om detta.

I den sista repliken som herr Hagberg i Malmö hade underströk han, att vad som nu hänt är de höga taxeringsvärden som trätt i kraft fr. o. m. 1952. Där har ju sådana höjningar skett att Kungl. Maj:t via riksbanken har bestämt att de skogsvården, som nu är satta, icke får ligga till grund för beläning i hypoteksföreningar, banker och andra kreditinstitutioner. Visserligen har skogspriserna varit mycket höga en kort tid på hösten 1951, och de var höga även under 1950, men i fråga om de taxeringsvärden som vi nu fått har statsmakterna mer eller mindre öppet sagt ifrån att det är i vissa fall luftvärden.

Jag vet inte vilken uppgörelse herr Jansson i Aspeboda har med skogsägarna i Dalarna, men för Jönköpings län, som är ett skogrikt län med ett mycket stort antal små skogsägare, vill jag säga att man är mycket missbelåten med det sätt, varigenom man lägger pålagor på skogsägarna.

Nu skall jag gärna erkänna att konjunkturvinstbeskattningen inte drabbar de små skogsägarna så mycket, men även om det beträffande investeringskonto för skogsägare har blivit en jämkning — beloppet har höjts av finansministern, så att den som sålt skog på rot för 8 399 kronor slipper sätta in på investeringskonto — så har det ändå hårt drabbat de mindre skogsägarna på grund av att dessa gör en större avverkning vart femte år eller sjätte år och i många fall inte mer än vart tionde år. Denna sak skall jag emellertid återkomma till vid en annan punkt.

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

Vad jag här har velat säga är att skogsägarna fått den ena pålagan efter den andra under senare år. Nu kommer man och vill lägga en och en halv promille i skogsvårdsavgift på de höjda taxeringsvärdena, värden om vilka man i det allmänna medvetandet har mycket svårt att förstå att de är rättvisa. Det är väl ändå, herr Jansson i Aspeboda, ingen som ifrågasätter att skogsstyrelsen vill på något sätt eftersätta de skogsvårdsåtgärder som är nödvändiga. Vi måste utgå ifrån att när skogsstyrelsen stannat vid en promilles uttaxering, har man ansett att man därmed tillgodosett skogsvården och dess intressen.

Vad mig själv beträffar skulle det verka underligt om jag på något sätt skulle vilja tala emot skogsvårdsintressena. Jag är nämligen ordförande i Jönköpings läns skogsägareförening. Men på den stämman vi hade den 13 mars i år, som dock representerade 8 200 skogsägare, varav 8 000 var mindre skogsägare, fick jag en bestämd känsla av att vi hade ett starkt underlag även inom herr Janssons i Aspeboda parti för att denna uttaxering av skogsvårdsavgift icke bör ske.

Jag vet inte i vilken grad som man inom herr Janssons i Aspeboda parti godtar denna självuppgivelse — vi får väl se, när det blir votering — men det är dock tio av kammarens ledamöter från landsbygdspartiet som undertecknat denna motion. När man studerar bevillningsutskottets betänkande nr 24 finner man, att herrar Velanders och Hagberg i Malmö reserverat sig för bifall till den motion som i denna kammare är undertecknad av herr Jansson i Aspeboda m. fl., under det att herr Jansson i Aspeboda tre gånger, tror jag det är, här har förklarat, att han är nöjd och mer än nöjd med den skrivning som utskottet gjort.

Herr talman, jag skall inte mera orda om denna sak. Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som är fogad till bevillningsutskottets

förevarande betänkande av herrar Velanders och Hagberg i Malmö.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall tillåta mig att anlägga några mera principiella synpunkter på frågan om skogsvårdsavgiften. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att våra skogsvårdsstyrelser, som ju har hand om den verksamhet som bekostas med skogsvårdsavgifter och andra statsmedel, har två uppgifter. Dels syftar verksamheten till att utöva en fiskalisk kontroll över att skogsvårdslagarna tillämpas. Det är ju självklart, att detta är en uppgift, som det under alla omständigheter åligger staten att ombesörja och bekosta. Större delen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet går emellertid ut på att främja skogsvården, att vara biträde åt landets skogsägare i skogsvårdsfrågor. Det är väl i och för sig icke lika klart, att denna uppgift är statligt nödvändig. Den största delen av denna verksamhet har ju den enskilde skogsägaren nytta av. Givetvis är det också ett allmänt intresse, men man kan slå fast, att det är i främsta rummet ett skogsägarnas intresse. Detta har tagit sig uttryck just i skogsvårdsavgiften. Genom skogsvårdsavgiften betalar skogsägarna en del av den skogsvårdande verksamhet, som skogsvårdsstyrelserna utövar.

År 1946 reglerades saken så, att två tredjedelar av utgifterna för skogsvårdsstyrelserna skulle betalas genom skogsvårdsavgifterna. Det förslag, som här i dag föreligger, innebär att endast hälften av dessa utgifter skulle bestriktas genom skogsvårdsavgiften. Det har alltså skett en förskjutning på det sättet, att staten fått anlita mer och mer av andra inkomster till att betala denna verksamhet än vad som avsågs med 1946 års beslut.

Visst kan man diskutera frågan om skogsvårdsavgiftens vara eller icke vara. Men skall man diskutera denna

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

fråga, får man väl ta sig en allvarlig funderare, om denna skogsvårdande verksamhet skall vara en statens uppgift eller om inte staten skall lägga ned den och överlämna den till skogsägarföreningarna. Det vore i och för sig icke någon onaturlig utveckling. Men det ena betingar det andra, och jag kan inte annat än tycka, att herr Olsson i Gävle har rätt, när han tycker, att högerns ståndpunkt här strider mot högerns allmänna inställning till skattefrågor.

Högern har ju framfört ständiga önskemål om att statens verksamhet skall begränsas för att skatterna till staten skall kunna sänkas. Det är inte tvunget, att man därför skall inta den ståndpunkten, att man skall lägga ned den skogsvårdande verksamheten. Men skall man inte göra det, får man väl ha kvar skogsvårdsavgiften. Vill man inte ha kvar denna avgift, borde högern inta den ståndpunkten, att denna skogsvårdande uppgift, som inte i och för sig är en självklar statsuppgift, lägges ned och överföres till skogsägarna.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf): Herr talman! Jag hade inte tänkt ta del i denna debatt, men då jag har varit delaktig i det beslut som nu föreligger på kammarens bord och är föremål för denna debatt, känner jag mig efter de uttalanden som är gjorda här skyldig att säga några ord. Jag gör det så mycket hellre, som jag finner, att herr Hagberg i Malmö här har begagnat tillfället att till oss inom bondeförbundet rikta frågan, hur vi har kunnat gå med på denna kompromiss, som han anser vara så dålig. Jag vet inte hur stor skogsägare herr Hagberg är, men då jag även tillhör kategorien skogsägare kan det vara skäl att jag anlägger några synpunkter på frågan.

Jag vill då förutskicka att jag tror inte, att högerns motiv för att inta en särställning i denna fråga grundar sig på vad herr von Seth var inne på,

nämligen missnöje bland skogsägarna. Jag hoppas att man inte heller kommer att försöka utnyttja detta till att skapa missnöje bland skogsägarna, men jag är inte säker på att denna förhoppning kommer att gå i uppfyllelse.

Om man betraktar vår skogsvård och betänker det oerhörda behov av medel som föreligger för att kunna bedriva en effektiv skogsvårdande verksamhet, så blir både nu föreslagna 1 1/2 promille och av reservanterna föreslagna 1 promille praktiskt taget en droppe i havet. Det ligger ju så till att den enskilde individen inte har resurser eller möjlighet och dessutom saknar intresse för en verksamhet som inte kommer honom till godo. Skogsplantering och sådana arbeten är ju arbeten på lång sikt som inte kommer den till godo som nedlägger kostnader och arbete härpå. Det behövs stöd från det allmänna, och när staten tar in så mycket pengar som den gör i skatter på våra skogar anser jag det fullt riktigt, att staten också bidrar till denna verksamhet.

Jag vill också en liten smula reducera det problem som man nu här stannat vid, nämligen 1,5 promille. Om man räknar med att ett medeltal av 30 à 33 procent av skogsinkomsten utgår i skatt, så är man ju strax nere i att den verkligt effektiva skogsvårdsavgiften bara blir en promille. Den kan bli mer, och den kan bli mindre, men jag tror att medeltalet ligger där. I det läge var vi befann oss i utskottet var det två yrkanden. Det ena var yrkandet om en promille. Jag kan säga att jag närmast också var inne på den linjen. Yrkandet i den kungliga propositionen var 1,5 promille. Det gällde för mig i det läget att försöka utvinna det mesta möjliga. Om jag hade valt den väg som herr Hagberg i Malmö och hans medreservanter gått, skulle jag stått här i dag med tomma händer, detta eftersom varken folkpartiet eller socialdemokraterna understödde detta yrkan-

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

de. Vad har vi fått genom denna kompromiss? Jo, vi har till att börja med fått fastslaget, att skogsvårdsavgiften skall utgöra högst 1,5 promille. Vi har dessutom fått utsikt att få de medel, som den sista halva promillen ger, överflyttade till direkt skogsvård. Innan man går att klandra oss för denna kompromiss bör man avvakta tiden och se om inte dessa pengar kommer. Kommer de inte, nåväl, då har vi förlorat, men kommer de, herr Hagberg i Malmö, så kommer de skogsvården till godo. Jag tror att de där gör så pass stor nytta, att man här inte har anledning att ta ställning mot det förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Ja, detta är i korthet, herr talman, de synpunkter, som varit för mig vägledande i mitt arbete i bevillningsutskottet, då det gällt att i föreliggande situation vinna ut det mesta möjliga för skogen och skogsvården.

Herr HAGBERG i Malmö (h) kort genmäle: Herr talman! Finansministern framhåller angelägenheten och betydelsen av att skogsvården blir väl tillgodosedd. Ja, i det avseendet råder det inga delade meningar, men då finansministern nu vill tillstyrka en ännu tyngre belastning på skogen än som redan är fallet får vi inte glömma, att skogsägarna utöver denna specialbeskattning har att gälda alla andra skatter, som faller på medborgarna. Vi får inte bortse ifrån, att detta är en speciell skatt, som endast träffar ett begränsat skikt av skattskyldiga.

Här har sagts, att vi inom högern står ensamma i denna fråga. Nå, det är väl en sanning med modifikation. Även om vi befinner oss i minoritet, så har vi dock ett ganska gott sällskap, ty skogsstyrelsen, som väl ändå får anses ha någon liten erfarenhet av dessa ting, har två år å rad hemställt om en sänkning av promilletalet. Det är precis samma framställning, som vi här gjort.

Herr von SETH (h) kort genmäle: Herr talman! Finansminister Sköld har talat om de stora utgifter som behövs för skogsvårdande åtgärder, och jag måste säga att när det gäller finansieringen av dem har statsrådet delvis rätt. Ingen skogsägare har ju heller velat undandraga sig något i det avseendet. Emellertid vill jag erinra om att skogen är en tillgång, som vissa år ger mer än 50 procent av de värden vi exporterar. Jag vill också erinra om att skogen är ett värde som växer till på lång sikt. På en magrare och kargare mark blir skogen inte mogen förrän efter 80—100 år, ja, i vissa fall inte förrän efter 120 år. Under sådana förhållanden är det inte rimligt att en generation ensam skall bära hela bördan av skogsvården. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon felaktig spekulation, när jag ej vill att de mindre skogsägarna skall belastas med mera ökade utgifter än andra. Jag ger finansministern rätt i att vi skall vara med och finansiera skogsvården, men med hänsyn till den långa sikt skogsbruket arbetar på är summan av de pålagor som kommit till under senare år för hård.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle: Herr talman! Jag missunnar inte min vän Erik Hagberg i Malmö att i dag vara i gott sällskap med skogsstyrelsen. Jag tycker bara att det är så hastigt påkommet från högerns sida att betrakta skogsstyrelsen som gott sällskap, då ju medlemmar av högern här år efter år föreslagit att skogsstyrelsen skulle avskaffas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Den ändrade sinnesstämning hos högern gentemot skogsstyrelsen, som herr Olsson i Gävle nyss påtalade, beror kanske på att herr Dickson inte är närvarande i kammaren just nu. (Det påpekas här att han sitter på läktaren, men

Skogsvårdsavgiften för år 1953.

läktaren är inte detsamma som kammaren.)

Om man nu har skogsstyrelsen som sitt försvar i denna fråga, så får man väl ändå ha klart för sig, att skogsstyrelsen inte har något ansvar för statens utgifter. Det kan mycket väl tänkas, att skogsstyrelsen anser att skogsägarna kan slippa betala ifrågovarande avgift, och att staten skall betala i stället. Det blir därför inte något stöd för den ekonomiska ståndpunkt, som man i regel från högerns sida intar.

Högern framhåller, att skogsägarna betalar andra skatter också. Javisst gör de det! Men gör inte alla medborgare i landet detsamma, och kan man då inte fråga, varför dessa andra medborgare, som betalar skatt i proportion till sina inkomster, skall med en del av dessa skatter betala skogsvården åt skogsägarna? Man kan alltså inte från skogsägarhåll föra det resonemanget, att de betalar skatter, och därför skall de komma i åtnjutande av vissa särskilda förmåner. Om alla skulle göra så, vad bleve då följden? I varje fall blir det då inga skattesänkningar, herr Hagberg i Malmö!

Sedan vill jag fråga herr von Seth och herr Hagberg i Malmö: Är det en större belastning för skogsägarna att genomföra det som vi i dag diskuterar, nämligen att skogsägarna med denna skogsvårdsavgift skall betala hälften av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, än när vi 1946 beslöt att skogsägarna skulle betala två tredjedelar? Det har väl hänt någonting sedan 1946 i fråga om tillväxten av de utgifter, som går genom skogsvårdsstyrelserna!

Herr JANSOON i Aspeboda (bf): Herr talman! I sin replik sade herr von Seth, att jag i ett tidigare anförande förklarar mig fullt nöjd, men detta får stå för herr von Seths egen räkning.

Vidare frågade herr von Seth hur jag skulle klara upp denna fråga, eftersom

smälänningarna säkerligen kommer att bli otåliga. Ja, det skulle inte förvåna mig, om både dalkarlarna och smälänningarna blir otåliga, om högerns talesmän får framställa denna sak på det sätt, som är nöjsammast för dem. Jag tror emellertid, att jag kan försvara frågan enbart genom att redogöra för hur den behandlats och för de med samma förknippade omständigheterna, och jag är därför inte alls orolig för vad dalkarlarna kan komma att säga.

Herr DICKSON (h): Herr talman! För att inte framtida eventuella läsare av protokollet skall föranledas tro, att det som finansministern här sade är riktigt, nämligen att jag inte var närvarande i kammaren under hans anförande, vill jag här poängtera, att jag satt på läktaren och såg ned på finansministern.

Vad sedan själva sakfrågan beträffar, som både herr Adolv Olsson i Gävle och finansministern alluderat på, vill jag säga, att jag aldrig har velat avskaffa den sakkunskap som finns i skogsstyrelsen. De utmärkta personer som där arbetar, sysslar plikttroget med de saker, som de är satta att förvalta. Det är endast själva organisationen som sådan jag kritiserat, och den tror jag fortfarande är ganska onödig. Det är synd att dessa utmärkta personer engageras i ett företag, som är så onödigt som skogsstyrelsen. De borde kunna användas på ett bättre sätt.

Herr von SETH (h): Herr talman! Jag vill bara framhålla en synpunkt, som kanske delvis redan har kommit fram här. Av alla de skatter som kommer in till stat och kommun kan jag inte säga hur stor andel som skogsägarna bidrar med, men det torde vara en mycket, mycket stor del de erlägger för att vi skall kunna hålla vår höga levnadsstandard, och under sådana förhållanden kan man väl anlägga den synpunkten, att staten bör kunna ge igen en del,

Ändring i 9 § 2 mom. lagen om jordfästning.

när det gäller dessa kostnader för skogsvård.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 162 ja och 25 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckt motion om avskaffande av rätten att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för ränta å s. k. benefika barnreverser; samt

bankoutskottets utlåtande nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 17.

Ändring i 9 § 2 mom. lagen om jordfästning.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion angående viss ändring i 9 § 2 mom. lagen om jordfästning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr DICKSON (h): Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till vad utskottet föreslagit, men jag tycker ändå att det bör sägas några ord här i kammaren om denna sak.

Herr Nerman har föreslagit, att det skall öppnas möjligheter för den som så önskar att när tiden är inne hans aska skall få strös ut under omständigheter, som han själv bestämt. Människor reagerar nog mycket olika här i världen, och även inför döden och förgängligheten kan inställningen bli ganska olikartad. Jag tycker nog att den tanke, som ligger bakom herr Nermans motion, innehåller många tänkvärda ting. Det kan ju ligga mycket av pietet även i den tanke, som här kommer fram, och jag vill bara vid detta tillfälle uttala min glädje över utskottets inställning och understryka dess uttalande, att det förutsätter att den utredningsman som har i uppdrag att syssla med dessa ting också kommer att ta här ifrågavarande ärende under omprövning.

Jag har, herr talman, utöver detta inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

Första lagutskottet hade till behandling förehått en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 88, av herr *Nerman*. I motionen hade hemställts, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida officiellt bistånd av officiant kunde anordnas för icke-kyrklig begravning i fall där så önskas».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, I: 88, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s): Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning än första lagutskottet i fråga om själva det förslag som utskottet kommit med, att denna motion inte skall föranleda någon åtgärd, men jag kan inte alls instämma i motiveringen, att det ur samhällelig synpunkt inte finns något bärande skäl för att införa den av motionären ifrågasatta ordningen.

Motionärens motivering för att man skall ha tillgång till borgerlig officiant genom samhällets försorg är kanske inte alldeles riktig. Han säger, att när vi vid sidan av den kyrkliga vigseln har hjälp från samhället med borgerlig vigsel, så bör vi ha tillgång till officiant vid borgerlig begravning lika väl som vid kyrklig. Vigseln har en helt annan betydelse. Den är en rättslig handling, som samhället måste hjälpa till att klara av, men jordfästningen är ju en ceremoni. Å andra sidan har emellertid samhället hjälpt till med att göra vigseln högtidlig och lagt sig vinn om att inte bara få ett äktenskap registrerat utan även göra en ram omkring vigseln, så att den blir ett högtidligt ögon-

blick. Den kyrkliga ceremonin är ju en kyrkans sak, men man har även något litet brytt sig om att göra en ceremoni kring den borgerliga vigseln.

När nu samhället i det fallet har ansett, att det har intresse av att åstadkomma en ceremoni, så kan man väl tycka att det är lika berättigat att samhället intresserar sig för en jordfästning. Rationellt sett behövs ingen ceremoni — rationellt sett behövs egentligen ingenting i den vägen vid något tillfälle. Men människor är inte så rationella. Människor har behov av en del, som talar till andra sinnen än bara sinnet för det förnuftiga. Även de som anser att orden om människornas kroppsliga uppståndelse är vidskepelse kan ju — det har man dock erkänt i religionsfrihetslagen — vara hederliga och hedervärda medborgare. Jag tror också att folk i allmänhet anser att dessa människor kan ha sinne för livets allvar och kan känna vördnad inför den situation man kommer i, när en vän eller en anhörig går bort.

Vid diskussionen om religionsfrihetslagen år 1951 yttrade herr Hallén här i kammaren: »Trots den moderna världsbilden, som försvårar för stora skaror att bevara en personlig tro, finns hos vårt folk en drift att bortom sinnas räckvidd ana ett högre sammanhang i vilket vi är insatta, ett sammanhang ur vilket alla våra ideal te sig som utstrålingar.»

Det kan ju hända att herr Hallén lade in en annan mening i detta yttrande än åtminstone jag gör. Jag tar det emellertid som ett erkännande från herr Hallén, som dock är kyrkans företrädare, att det kan finnas allvar och ideal även för människor, som har lämnat den kristna kyrkan.

Det är inte riktigt i överensstämmelse med religionsfrihetslagen att människor, som lämnat kyrkan men som man erkänner sig ha all respekt för, skall vara tvungna att anlita kyrkan vid sin bortgång och acceptera den kyrkliga förkunnelsen vid jordfästningen, därför att de inte har någon som kan utföra

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

en ceremoni vid borgerlig begravning. Det är ju inte den som går bort som kommer i svårigheter. Det är många, många som skulle vilja ha en borgerlig begravning men helt enkelt med tanke på de svårigheter som deras anhöriga kommer i inte vill driva det dithän.

Vi vet alla — och det är kanske därför som många drar sig för att lämna kyrkan, även om de annars inte har några betänkligheter — att det är just i fråga om begravningen, som kyrkan har det starkaste greppet om vanliga människor. Vem skall man anlita, när man skall ha borgerlig begravning? Ja, vanliga människor har bland sina närmaste ingen som kan träda till, ty även om de närmast sörjande skulle vilja det, så förmår de det inte. Det krävs folk med bildning, det krävs folk med mod att bryta en sed och det krävs folk med ett ganska stort självförtroende, som vågar ta på sig att med egna ord skapa uttryck för vad stunden kräver i fråga om allvar och högtidlighet. Det finns ingen ritual.

Den som själv har känt sig tvingad att på grund av avlidna kamraters önskan göra en borgerlig begravning, vet bättre än någon annan hur svårt det är för vanligt folk att göra en människa den tjänsten. Att nu skapa en icke-kyrklig formel för livets mening för alla dem, som inte känner sig tillfreds med kyrkans dogmer, är förenat med påtagliga svårigheter. Men man har inte heller i motionen begärt att det skall skapas en ritual. Man har bett att samhället skall medverka att ge någon liten hjälp till dem som vill ha en borgerlig begravning, hjälpa dem att få en officiant. Fastän det är svårt att som jag sade finna en formel för vad man anser om livet, så är det naturligtvis inte så eländigt som man framhåller i 1918 års religionslagstiftningskommitté, som åberopas i utlåtandet, att en icke-kristlig jordfästningsritual måste bli torftig och färglös och inte färgas av en bestämd livssyn. Naturligtvis kan den vara myc-

ket bestämt färgad av en livssyn, och den behöver inte vara torftig och färglös. Men för att åstadkomma detta krävs människor av icke vanlig kapacitet.

Jag anser alltså inte att samhället helt saknar anledning att befatta sig med detta. Samhället träder till och ger människor råd och hjälp i många situationer. Varför skulle det inte känna någon som helst förpliktelse just i denna prövande situation? Jag vill åberopa herr Hallén igen när han i religionsfrihetsdebatten bl. a. sade, att när en död människa föres till den sista vilan är det inte bara Sveriges kyrka, som gör sin tjänst, utan det är på samma gång det svenska samhället som träder i funktion. Ja, är det så, finns det ingen anledning varför inte samhället åtminstone skulle träda i funktion när en icke-kyrklig medborgare skall jordfästas. Såsom herr Hallén tolkade saken har samhället förpliktelser, och samhället bör då träda till och hjälpa vid en jordfästning. Samhällets förpliktelser bör väl inte bortfalla just i fråga om de människor som inte tillhör statskyrkan — vi har dock fattat beslut om en lag, enligt vilken man strängt taget kan inneha vilken befattning som helst i detta land utan att tillhöra statskyrkan, och man får inte på något sätt prickas för detta. Då kan man inte heller säga att samhället i den situation som inträder vid en jordfästning inte behöver känna förpliktelse mot dessa människor.

Enligt min uppfattning är det självklart, att den utredningsman som sysslar med jordfästningslagens omarbeting måste komma in på detta. Det resonemang, som fördes när religionsfrihetslagen antogs och vid utskottsbehandlingen av den frågan, fattade jag så, att man betraktade även den borgerliga begravningen som något som måste prövas i jordfästningslagen. Fallet med denna lag är ju att den bara riktar sig till kyrkliga medlemmar och inte till några andra. Jag trodde att man skulle ta itu med denna halvhet i

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

utredningen, och att det därför inte fanns något skäl att yrka bifall till motionen. Den som sysslar med en omarbetning av jordfästningslagen måste även komma in på denna fråga och då ta ställning till om samhället skall lämna sitt bistånd till en borgerlig officiant, vilket jag tycker vore riktigtast.

Herr RYLANDER (fp): Herr talman! Jag är ganska förvånad över att fru Eriksson i Stockholm inte har kunnat acceptera utskottets mening, att jordfästningen är en kultakt och att det av den inte följer några rättsverkningar. Vad fru Eriksson i Stockholm här önskar är sålunda att i de fall, där man inte har någon särskild kult att vårda i samband med en människas död — den avlidne tillhör inte något religiöst samfund och har kanske direkt tagit avstånd från alla sådana samfund — skall man ge något slags ersättning i stället för en kultakt. Att göra en jämförelse med vigseln går ju inte alls. Vigseln är ju förenad med mycket viktiga rättsverkningar i olika hänseenden. Det är självfallet att det borgerliga samhället i det hänseendet måste uppställa krav på att det blir klart när ett äktenskap har ingåtts och hur det har ingåtts. För dem som då inte vill välja kyrklig eller frikyrklig vigsel har samhället ställt till förfogande ett särskilt institut, borgerlig vigsel.

När fru Eriksson kallade det för en ceremoni är det i viss mån en överdrift. En av mina ämbetsuppgifter är ju att förrätta sådana vigslar, och jag måste säga att ceremonien är mycket enkel. Även om jag i min stad med stadens medgivande efter Stockholms och Göteborgs exempel sökt göra den något finare än vad som är förutsatt i lagen genom att anskaffa en särskild kåpa för borgmästaren, som han använder vid dessa tillfällen, så måste jag säga att hela ceremonien ändå är mycket torftig och enkel.

Men hur skulle det nu vara om man

skulle betro även borgmästare och landsfiskaler att förrätta jordfästning för att på det sättet åstadkomma en ersättning för en kultakt vid en avlidens persons begravning, om vilkens hela tänkesätt man kanske känner mycket litet? Fru Eriksson var älskvärd nog att säga, att av dessa som skulle förrätta jordfästning kräves bildning och mod och att de har känsla för vad stunden kräver. Det var mycket svårt, sade hon. Ja, jag vill verkligen säga fru Eriksson, att det skulle vara ytterligt svårt och jag vet inte var borgmästare och landsfiskaler skulle tas ifrån om de verkligen skulle i alla olika situationer vara beredda att säga något som stunden kräver. Märk väl, detta kräves inte av borgmästare och landsfiskaler när de förrättar en borgerlig vigsel. Där är det inte fråga om vad stunden kräver utan det gäller att läsa upp ett mycket kort formulär. De bemödar sig visserligen om att läsa upp det sakta och allvarligt, men det går i alla fall på två minuter. Det är alltså en enkel sak att åstadkomma detta; det kräver ingen särskild variation.

Jag har en gång i livet blivit satt i den situation, som fru Eriksson talade om här. En kommunal förtroendemän, en kvinna, som jag kände i Västerås, kom en gång in till mig. Hon såg så ovanligt bekymrad ut; vi brukar alltid le vänligt mot varandra annars. Jag frågade vad det var fatt. Jo, jag måste be borgmästaren om en stor tjänst, borgmästaren måste hjälpa mig att få en borgerlig jordfästning förrättad. Det var en statslös flyktning som hade gått bort, och han hade inte velat, liksom hans efterlämnade maka inte heller ville, veta av någon religiös ceremoni vid begravningen. Jag hade aldrig varit satt i den situationen. Jag är inte precis rädd av mig — det tror jag ingen säger — men vad skulle man säga i Västerås om jag skulle börja uppträda som jordfästningsförrättare så där litet emellanåt. Jag tyckte inte att det passade. Men jag

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

sade att naturligtvis skulle jag hjälpa henne om hon inte kunde ordna det på annat sätt. Jag tror att det är sant som fru Eriksson säger, att man i många fall inte har möjligheter att finna en person, som är villig att åtaga sig uppgiften.

Jag lovade att ordna saken, och notarius publicus i staden, som har till uppgift att officiellt bevittna saker och ting — det var en tillförordnad magistratssekreterare — åtog sig att förrätta jordfästningen, och själv hjälpte jag honom att sätta ihop ett anförande som han höll vid denna jordfästning. Jag tror knappast att det blev vad man väntade, helt säkert därför att det är omöjligt att vara en sådan tusenkonstnär, om jag får använda detta profana ord i detta sammanhang, att man kan på ett sätt som passar för tillfället i alla dessa situationer finna de rätta orden.

Jag måste säga att det skulle vara mycket svårt att förrätta detta uppdrag för borgmästarna och landsfiskalerna, och det är ingen självförhävelse om jag säger, att jag inte tror att någon annan borgerlig tjänsteman skulle passa bättre till det.

Jag är rädd för att man måste ordna detta privat och om det finns, som det ju finns i Stockholm och på andra ställen, sammanslutningar av personer som inte vill ha någon religiös akt i samband med sin begravning, så får de väl försöka hjälpa varandra.

Att utskottet också hyst dessa farhågor visar sig däri, att utskottet utan att det direkt yrkats i motionen gjorde ett försök att få ihop ett formulär, som skulle kunna läsas upp. Men hur skulle det vara beskaffat? Man har också tidigare varit inne på den tanken och kommit till det resultatet, att man skulle ha fyra olika jordfästningsformulär. Det går helt enkelt inte.

Vad är nu detta som skulle träda i stället för en religiös kultakt, när en människa har gått bort? Det måste väl vara en minnesstund omkring den av-

lidne, en minnesstund då hans släktingar och goda vänner samlas en sista gång omkring honom. Man gör på ett eller annat sätt detta sista sammanträffande högtidligt. Jag har inte varit med om någon sådan jordfästning, men jag vet sådana som har varit med och som har sagt, att det har varit mycket högtidligt i de fall då de har varit med. Men det kräver ju ett grundligt inträngande i den avlidna personens liv och leverne. Det kräver att man har tillgång till sådant som inte står till förfogande utan vidare, såsom musik och sång. Över huvud taget krävs det att man gör en ram omkring, som är olika från fall till fall.

Jag tror att jag har respekt för sådana tänkesätt i lika hög grad som fru Eriksson i Stockholm, och jag tror att en sådan respekt också har präglat utskottets arbete i denna fråga. Vi har visst inte bara sagt att detta är en motion som vi skall slå ihjäl, utan vi har bemödat oss om att tränga in i problemet. Med all respekt för religionsfriheten fruktar jag att jag måste säga, att det är ganska omöjligt för samhället att engagera sig i detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLÉN (s): Herr talman! Jag vill börja med att säga att fru Eriksson i Stockholm egentligen har aldeles rätt i sin huvudtanke, nämligen den att de solenna stunderna i en människas liv också skall ha en solenn form, och det är sympatiskt med hennes intresse för att en begravningsakt, även om den saknar allt religiöst inslag, liksom skall höja andan och stämningen bland dem som är engagerade i den. Så långt har hon aldeles rätt.

Jag skulle, om kammaren medger några minuter, vilja blotta en liten episod från vårt arbete med denna lagstiftning, som började år 1918 och genomgick en del märkliga utvecklingar.

Det föreslogs under ordförandeskap

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

av den i denna kammare mycket aktade professor Knut Kjellberg, att svenska medborgare skulle begravas icke på ett av fyra, om jag minns rätt, utan på ett av tre angivna sätt. För det första skulle vi ha den kyrkliga jordfästningsakten enligt det fastställda ritualet för dem som så önskade. För det andra tänkte man sig att för dem som ville ha frikyrklig jordfästning skulle frikyrkosamfundet få sina begravningsritual godkända av Kungl. Maj:t, vilket i sig självt är orimligt när det gäller fria samfund, vilkas angelägenheter staten inte skall lägga sig i. För det tredje ville man ha just denna möjlighet som fru Eriksson syftade på, nämligen att det för dem, som hade utträtt ur kyrkan eller över huvud taget inte ville ha någon religiös akt vid sin jordafärd, skulle utses ett slags borgerliga begravningsförrättare i varje svensk kommun, vilka skulle förrätta begravning enligt av Kungl. Maj:t fastställt formulär. Det var religionsfrihetskommitténs första förslag, som jag icke biträdde. Jag var ensam reservant. Sedan skedde det en del personförändringar, och till slut fick kommittén en sådan sammansättning, att den enhälligt föreslog den lösning som jag förordade och som vi nu har. Det var egentligen ingen revolutionerande nyhet, utan det var en lag som hade gällt i Danmark i många år.

Jag tycker mig känna igen något av dessa resonemang i Förbundets för religionsfrihet yttrande. Det säger så där lekande lätt, att det bara är att i varje kommun utse en eller flera personer i aktad medborgerlig ställning och med de personliga kvalifikationerna att officiera vid sådan begravning. Då känner man nog vårt folk ganska dåligt, om man tror att det går utan vidare att få människor som skulle ha nästan till sitt yrke att verkställa en sådan funktion. Det torde knappast kunna gå.

Fru Eriksson har liksom Förbundet för religionsfrihet mobiliserat det skälet, att de nuvarande förhållandena kan

verka hämmande t. o. m. på en människas benägenhet att utträda ur svenska kyrkan. Nej, vet fru Eriksson, jag undrar verkligen det. Om en människa känner att det är en personlig osanning att tillhöra kyrkan eller något annat religiöst samfund, inte lär hon väl då rygga tillbaka för tanken på hur det i framtiden till äventyrs skall gå vid hennes jordafärd. Då är väl hennes sanningslidelse så stark, att den inte hålls tillbaka av sådana betänkligheter.

Man kunde ju fråga sig varför inte Förbundet för religionsfrihet kan visa så pass mycket fantasi och känsla att det självt kunde utarbeta sådana alternativ, som just gäve den solenna karaktären åt begravningsakten.

Jag måste för resten säga, herr talman, att jag tycker att vi svenskar har en förfärlig benägenhet för att snöra in allting i formulär och instruktioner och bestämmelser. Jag vill gå så långt att jag säger, att man till och med när det gäller den kyrkliga jordfästningsakten kan ifrågasätta om den verkligen behövde vara så där noga angiven i formulär. Strängt taget skall man följa varje ord i densamma. Man kunde mycket väl ifrågasätta, att prästerna skulle få betydligt större rörelsefrihet i detta fall. Att i detta fall få av staten utarbetade formulär och utsedda funktionärer, det tycker jag är att snöra in en sådan sak alldeles i onödan.

Fru Eriksson säger att det är så svårt att få tag i folk. Ja, jag undrar egentligen det. Är svenskarna så förfärligt tafatta och blyga? Vi känner allesammans till sådana där stora begravningar, där kanske entreprenören måste ransonera talen, därför att det skall hållas kanske 18 tal av olika människor. Det vittnar inte precis om så stor blyghet.

Är det så svårt att tänka sig att någon, som vill officiera vid en god väns jordafärd, ordnar med litet sång eller musik och ett enkelt tal, som kan vara både tröstande för de anhöriga och ett erkännande av den människans livs-

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

gärning? Man har inte större anspråk. Det kan bli en mycket vacker och gripande jordafärd. Vi skall inte underskatta vårt folks fantasi och känsla.

Jag vill sluta med att för kammaren nämna en liten episod. Min gode vän Ture Nerman och jag resonerade om denna sak. Till slut kom vi dithän, att vi tyckte att det är en brist, att det borgerliga vigselformuläret är så pass torftigt och att det inte finns någon vackrare och fylligare form för en borgerlig begravningsakt. Vi kom då överens om att jag efter fattig förmåga skulle göra ett försök att tillhandahålla både honom och Förbundet för religionsfrihet några alternativ. Det är naturligtvis inte av intresse för detta förbund, utan det dikteras av samhällets intresse att *varje* jordafärd i vårt land sker i en värdig och upplyftande form. Här kan det privata initiativet träda till, men må vi få slippa statliga former för de religionslösa begravningarna, utarbetade av en kunglig kommitté.

Herr SPÅNGBERG (s): Herr talman! Jag begärde egentligen ordet, då herr Rylander sade att det var så svårt för samhället att ordna denna sak, att det var bäst att inte göra någon utredning. Just de svårigheterna visar väl hur svårt det kan vara för den som skall ordna en begravning ute i bygderna, där det inte finns någon att tillgå som har fått samhällets förtroende att utföra en sådan begravningsakt, då den avlidne icke skall ha kyrklig begravning.

Man talar om privata initiativ i detta sammanhang, men det är nog, som fru Eriksson i Stockholm sade, inte så lätt för dem som står nära att få den värdiga form man önskar. Det är dessa tankar som ligger bakom herr Nermans motion. Nog skulle man i kommunerna kunna finna lämpliga personer, som vore villiga att åtaga sig en sådan uppgift. Kanske är uppgiften så svår, att man inte kan få någon i varje kommun,

men man kan ju försöka. Det vore i varje fall lättare, om samhället ordnar saken på något sätt. Hela denna fråga har ett sådant värde, att man inte borde förbigå den med motiveringen att de anhöriga väl får klara den bäst de vill.

Det är inte heller så säkert att den kyrkliga begravningen alltid blir så värdig. Jag har varit med på kyrkliga begravningar, som varit rent av beklämmande. Vid ett tillfälle — jag skall inte nämna några namn eller vilket år det hände — höll en konservativ präst något som mest liknade en domedagspredikan över en pojke, som avlidit vid unga år. Det var en föreningsmänniska, han var klubbmedlem, medlem i nykterhetsorganisation, hade gått igenom folkhögskola, strävat i bildningsarbetet o. s. v. Det var alltså en pojke som var värd att få all den erkänsla, som man kan ge en människa. Men det man då fick höra gjorde ett oerhört otrevligt intryck på, jag skulle tro, samtliga närvarande.

Herr Rylander säger att han någon gång varit anmodad att medverka vid en borgerlig begravning men inte ansett sig kunna göra det. Jag måste säga att i det fallet underskattar nog herr Rylander sin förmåga. Jag vet att det inte är fråga om någon lätt uppgift. Jag kan, eftersom vi nu är inne på sådana avslöjanden, bekänna att jag vid ett tillfälle åtog mig ett sådant uppdrag, och jag tror inte att akten gav något beklämmande intryck. Vi hade nog alla — jag hoppas det i varje fall — en känsla av att begravningen fick den högtidsprägel som avskedet av en medborgare bör ha.

Nog är väl ändå frågan om den borgerliga begravningen en så pass betydelsefull samhällsangelägenhet, att man borde kunna gå med på en utredning i syfte att klarlägga om det inte vore möjligt att lämna något bistånd till alla dem, som står tafatta inför den gripande slutscen i en människas liv som begravningen dock utgör.

Officiellt bistånd av officiant vid icke-kyrklig begravning.

Jag ber, herr förste vice tälman, att få yrka bifall till motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s): Herr förste vice talman! Det är inte som företrädare för Förbundet för religionsfrihet eller på inspiration av detta förbund som jag här tagit till orda, utan mitt intresse för saken är betydligt äldre.

Herr Rylander undrade, om det var så lämpligt att landsfiskaler, borgmästare och andra sådana skulle få i uppdrag att medverka vid borgerlig begravning. Jag vill erinra om att det i motionen inte har uttalats några önskemål i sådan riktning. Det har över huvud taget inte i motionen framförts några praktiska förslag, utan motionären har bara velat göra utredarna uppmärksamma på den oklarhet, som föreligger för deras del vilka utträtt ur kyrkan och som dessa gärna skulle vilja ha undanröjd.

Jag tror inte heller för min del att det är någon lämplig lösning, om borgmästare, landsfiskaler eller över huvud taget några ämbetsmän skulle vara självskrivna att medverka vid borgerlig begravning. Det är för resten orimligt att begära att de skulle åtaga sig detta uppdrag, då väl de flesta av dem står kvar inom kyrkan och alltså har kyrkans uppfattning om hur en begravning bör ske. Det måste då vara svårt för dem att medverka vid en borgerlig akt. Men jag tror ändå att det skulle gå lättare att finna en lösning, om samhället lämnade sitt stöd på något sätt och om man alltså läte en utredningsman eller kommitté fundera på saken. Det är ohyggligt svårt för en vanlig enskild människa, som själv tynges av sorg, att finna en lämplig lösning.

Det är klart att många resonerar på det sättet, att begravningsformerna inte är så mycket att fästa sig vid. Men det finns dock de, som tycker att det är

en betydelsefull sak, och många avlidna har i testamenten eller på annat sätt uttalat önskemål om en borgerlig begravning. Detta måste då för de anhöriga kännas som en förpliktelse, som de har svårt att komma ifrån och som de väl borde få hjälp med att uppfylla.

Jag vet att det är svårt att få tag i personer, som är lämpliga att medverka vid en borgerlig begravning. Det beror naturligtvis på att det är relativt få människor, som har en sådan livsåskådning att de anser den borgerliga begravningen vara det riktiga. Men det bör inte hindra att man åtminstone kunde låta en utredning fundera litet på saken, när man ändå är inne på det område, som det här gäller. Det är vad motionären har velat, och jag tror också att utredarna skulle ha tagit upp saken motionen förutan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen I:88 av herr Nerman; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

Första lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 86 i första kammaren av herr *Nerman m. fl.* samt nr 116 i andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Wallenheim*. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga följande ändrade lydelse av 11 § religionsfrihetslagen: »Vill medlem av svenska kyrkan icke längre till-

höra kyrkan, göra anmälan om utträde genom personligt besök eller genom av två personer bevittnad skriftlig framställning till pastor i den församling, där han är kyrkobokförd.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 86 och II: 116, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Lodenius*, utan angivet yrkande;

2) av herr *Branting*, fru *Sjöström-Bengtsson*, herrar *Göransson*, *Hedqvist* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 86 och II: 116, måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680).

Härigenom förordnas, att 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

11 §.

Vill medlem av svenska kyrkan icke längre tillhöra kyrkan, göra anmälan om utträde *personligen* hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd.

Vill medlem av svenska kyrkan icke längre tillhöra kyrkan, göra anmälan om utträde hos pastor i den församling, där han är kyrkobokförd. *Anmälan skall göras personligen eller ock i egenhändig undertecknad, av två personer bevittnad handling.*

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HEDQVIST (s): Herr talman! Det föreliggande ärendet bör inte ge upphov till någon allmän religionsdebatt. Det rör sig här om en tidigare omdiskuterad detalj i den s. k. religionsfrihetslagen. Det är en detalj, som inte har någon principiell innebörd utan endast är en rent praktisk fråga.

Den komplettering av 11 paragrafen i religionsfrihetslagen, som motionärerna syftar till, torde nu utan större olägenhet kunna beslutas. De farhågor i fråga om formerna för utträde ur statskyrkan, som fanns under behandlingen

vid lagens antagande — att lagen kunde tänkas leda till massutträden till följd av ovidkommande påverkan — har inte besannats av den hittills vunnna erfarenheten. Det är tvärtom så, att ett försvinnande litet antal personer begagnat sig av den *nu* föreliggande möjligheten att genom personlig inställelse hos präst få möjlighet att lämna statskyrkan.

Det borde vara möjligt för kammaren att gå med på den obetydliga utökning av religionsfriheten, som ett bifall till det reservationsvis framställda yrkandet innebär. Även praktiska skäl talar för ett bifall. Motionärerna har framhållit, att det nuvarande förhål-

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

landet med tvång att personligen inställa sig kan medföra olägenheter för många. Långa avstånd till pastorsexpedition, passandet av expeditionstider och annat sådant framstår utan tvivel som en olägenhet — kanske framför allt på landsbygden. Jag tycker att kammaren borde kunna taga hänsyn till de skäl, som motionärerna och reservanterna här har anfört. Lättnader för den enskilde medborgaren att utnyttja de friheter och rättigheter, som lagstiftarna bjuder, bör vara en viktig ledstjärna i riksdagens handlande. Det är närmast detta som fört mig över på reservanternas sida.

Med detta som motivering vill jag hemställa om bifall till den reservation av herr Branting m. fl., som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr LARSSON i Stockholm (fp): Herr talman! Det är ingalunda min avsikt att på något sätt förlänga debatten här i dag. Jag tror det vore en ömtålig sak att göra något försök i den riktningen just i dag. Då jag emellertid är medreservant i den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, anser jag det vara min moraliska plikt att yttra några få ord.

Då den nu gällande religionsfrihetslagen tillkom år 1951 gick man ett långt stycke på vägen att ge individen frihet att själv träffa avgöranden om sitt medlemskap i religiöst samfund. Detta bör ju vara målet för den sanna religionsfriheten. Enligt denna lag har varje svensk medborgare rätt att utträda ur den svenska statskyrkan utan att därför vara skyldig att ingå i ett annat trossamfund. De diskussioner, remissyttranden och ståndpunktstaganden som föregick detta beslut finns det här ingen anledning att rekapitulera. I sak var man i stort sett enig om lagbestämmelserna. Det var endast formerna för ett utträde som föranledde meningsskiljaktigheter.

Dissenterlagskommittén yttrade 1949

att den personliga anmälningsskyldigheten borde bibehållas, när en personlig inställelse vore ägnad att motverka utträde under inflytande av tillfälliga sinnesstämmningar. Vidare framhöll kommittén, att en agitation kunde underlätta ett massutträde, om man inte bibehöll den personliga skyldigheten att anmäla sitt utträde hos vederbörande kyrkoherde eller pastor. Denna uppfattning blev också avgörande för motiveringen under den kommande diskussionen och i utskottsutlåtandet.

När man helt plötsligt lämnade frihet att utträda ur statskyrkan utan att behöva ingå i något annat trossamfund kan jag till en del förstå, att man hyste vissa farhågor för att denna frihet skulle kunna missbrukas på så sätt, att den personliga agitationen drevs så långt att man skulle försöka kalla samman folk för att skriva under i förväg tryckta formulär för att på detta sätt åstadkomma ett massutträde ur statskyrkan såsom en protest mot tillvaron av hela statskyrkosystemet. Det år som gått sedan lagens tillkomst har visat, att dessa farhågor var helt oberättigade. Som föregående talare nämnde har det varit ytterst få ansökningar om utträde ur statskyrkan.

Man kan ju tycka att utskottet borde ha kunnat ställa sig något mer välvilligt till det motionsvis framförda yrkandet om ett förenklande av formerna för utträde. Utskottet är ju icke bundet av något tidigare uttalande i frågan — det var ju ett särskilt utskott som avgav utlåtandet år 1951. Man borde således ha kunna vänta sig att utskottet yrkat bifall till de motioner, som nu väckts i saken. Att så inte har skett beror på de funderingar om ett massutträde som man hade redan 1951. Men det har också som skäl för att utskottet inte vill tillstyrka motionen anförts en annan sak som jag tycker i och för sig är ganska riktig, nämligen att man inte bör ändra lagar vart och vartannat år. Det är en riktigt princip. Men när en

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

lag, som har så stor betydelse för medborgarnas frihet att tillhöra eller icke tillhöra ett visst trossamfund, har verkat med den lilla hake i möjligheten att vinna utträde, som bestämmelsen om personlig inställelse hos kyrkoherden kan tänkas utgöra, och den allmänna tendensen icke varit sådan, att vi behöver frukta ett massutträde ur den svenska statskyrkan, då tycker jag man bör ta steget fullt ut och ge möjlighet att utträda ur statskyrkan, i likhet med vad som sker inom övriga trossamfund, endast genom skriftlig ansökan, bevittnad av två personer, såsom motionärerna har föreslagit.

Herr talman! Jag vill med vad jag här har anfört yrka bifall till reservationen.

Herr BLIDFORS (s): Herr talman! Utskottet konstaterar att stiftscheferna har uttalat, att pastor bör besöka den som av ålder eller sjukdom är förhindrad att personligen inställa sig på pastorsämbetet för att där anmäla sitt utträde. Jag förutsätter emellertid att prästen vid sitt besök också avstår från allt samtal som kan uppfattas såsom ett slags övertalning.

När utskottet med hänvisning bl. a. till detta uttalande från stiftscheferna gör gällande, att föreskrifterna om personlig utträdesanmälan inte kan anses utgöra något hinder för den som önskar utträda, har givetvis utskottet formellt rätt. Det finns emellertid, som här redan har framhållits från ett par håll, vissa återhållande moment av mycket allvarlig natur som gör att man enligt min mening inte kan tala om ett fritt avgörande i verkligheten. Det gäller inte bara den känsla av allmänt obehag som många har inför ett besök på pastorsexpeditionen, utan det är också fråga om någonting annat.

Utskottet pekar på att det inte har sig bekant att några påtryckningar eller övertalningsförsök har gjorts. Jag tror att utskottet har rätt. Men det är nog inte heller detta som människorna är

rädda för, utan folk fruktar någonting annat. De fruktar att bli utfrågade om motiven för sin anmälan om utträde. Jag är medveten om att det inte är lagens mening att så skall ske, men var går gränsen mellan ett vanligt samtal, som är föranlett av en anmälan om utträde, och ett övertalningsförsök?

Just denna viktiga fråga har Frikyrkliga samarbetskommittén pekat på, vilket har citerats av utskottet. Kommittén skriver: »Andra har fruktat att inför en teoretiskt skolad person behöva redogöra för motiveringen för sitt utträde. Lagens mening är visserligen, att någon sådan motivering ej behöver avges, och med några undantag har någon sådan ej heller behövt ges. Man kan emellertid knappast förtänka en prästman att han av intresse för denna fråga i ett samtal efter det anmälan skett förhör sig om motivet. Det säger sig självt att många hellre än att utsetta sig för denna risk låter saken bero. Skenbart förefaller det, som om deras övertygelse då inte vore synnerligen stark, men så behöver ingalunda vara fallet.»

Det är just denna fruktan inför en utfrågning, herr talman, som jag betraktar såsom ett allvarligt återhållande moment. Så länge vi har denna bestämmelse om personligt besök kan vi enligt min mening inte tala om en konsekvent genomförd religionsfrihet. Dessutom kan jag inte förstå vad värde det kan ha för kyrkan att som medlemmar få räkna in personer som med hänsyn till sin uppfattning inte hör hemma där.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Branting m. fl.

Herr SWEDBERG (fp): Herr talman! Jag är inte med bland motionärerna i förevarande ärende, och jag tillhör inte heller första lagutskottet. Jag har sålunda inte haft tillfälle delta i behandlingen av frågan. Att jag nu

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

ändå tar till orda för att säga några få ord beror å ena sidan på att jag är livligt intresserad av denna frågas tillfredsställande lösning och å andra sidan på att jag verkligen uppmärksamt sökt följa den nya religionsfrihetslagens funktion, inte minst då det gäller förevarande paragraf angående utträde ur svenska kyrkan.

Jag har inte haft något att göra med det yttrande av frikyrkliga samarbetskommittén, som redovisats i utskottsutlåtandet, men jag vill gärna passa på detta tillfälle att deklarerera, att jag helt delar de synpunkter, som där framförts. Jag skulle också oförbehållsamt kunna instämma i den kommentar till dessa synpunkter, som den siste ärade talaren gjorde. Det måste, som frikyrkliga samarbetskommittén påpekar, anses ganska orimligt att utträdet ur kyrkan skall göras svårare och krångligare än inträdet. I 9 § i förevarande lag stadgas, att den som förvärvat svenskt medborgarskap och inte tillhör svenska kyrkan skall utan särskild ansökan anses upptagen i kyrkan, om han inte anmält att han inte vill inträda i kyrkan. Här räcker det sålunda med en skriftlig anmälan för inträde i kyrkan, en anmälan som i själva verket, om jag förstår saken rätt, gäller det svenska medborgarskapet. Man blir utan vidare så att säga på köpet medlem av svenska kyrkan. Men vill någon utträda ur denna kyrka, måste han personligen infinna sig hos pastor för att därigenom dokumentera allvaret i sin övertygelse. Detta förefaller påtagligt orimligt.

Frikyrkliga samarbetskommittén har talat om den psykiska spärr, som den personliga inställelsen innebär. Det lär inte gärna kunna bestridas, att den i lagen stadgade proceduren utgör en sådan spärr. Mångenstädes är det vanligt att kyrkoherden själv handlägger ärenden av denna art. Det betyder, att den i ett sådant här ärende besökande av prästman eller annan tjänsteman å pastorsexpeditionen visas in i kyrko-

herdens enskilda ämbetsrum. Det är en anordning, som på sitt sätt markerar detta ärendes särart. Nu är det inte min mening att resa något klander mot prästerna för denna anordning; jag kan mycket väl förstå den. Men det är uppenbart, att när det blir känt att man i ett dylikt fall hänvisas till ett enskilt sammanträffande med kyrkoherden i församlingen, kan det hos vanligt enkelt, oskolat folk skapa en viss oro, som gör att man drar sig för att gå dit. Man kan nämligen riskera att ställas inför frågor, som man i nervositeten inte kan besvara så klart och så redigt som man själv skulle önska, och så drar man sig av den enkla anledningen från att gå.

Nu säger visserligen utskottet sig inte ha kännedom om några fall då de, som velat utträda ur kyrkan, blivit utsatta för påtryckningar från pastors sida. Jag kan inte, herr talman, låta bli att uttala min förvåning över att inte utskottet är i besittning av sådana informationer. Jag vet nämligen att det finns åtskilliga ledamöter av denna kammare, som mycket väl skulle kunna stå till tjänst med sådana informationer. Tyvärr finns åtskilliga fall, där utträdesökande ur kyrkan verkligen utsatts för ganska hårda påtryckningar från prästernas sida. Jag har personligen haft samtal — inte på eget initiativ utan på vederbörandes — med åtskilliga medborgare i olika delar av detta land, som för mig försäkrat att de själva vid besök på pastorsexpeditionen i förevarande ärende blivit utsatta för mycket hårda och besvärande påtryckningar. Detta senare faktiska förhållande menar jag för min del vara ett avgörande skäl för att riksdagen nu borde följa motionärernas och reservanternas förslag.

Motionärerna har framhållit en liten formell sak, som visst inte har någon stor betydelse i sammanhanget men som å andra sidan inte alldeles saknar betydelse. De har framhållit det för-

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

hållandet, att pastorsexpeditionerna på många håll är öppna på mycket begränsade och för många människor mycket olämpliga tider. När ungefär en vecka hade gått sedan den nya religionsfrihetslagen förra året trätt i kraft, meddelade man i en tidning i min hemstad utträdessiffrorna för denna stad och gjorde några kommentarer till dem. I samma tidning förekom en liten notis från Kumla stad, där det kort och gott sades, att i Kumla hade ingen enda utträtt ur svenska kyrkan. Men, fortsatte notisen, det kanske kunde bero på att pastorsexpeditionen inte varit öppen.

Ja, detta visar hur det kan vara på olika håll. Jag menar, att denna praktiska erfarenhet om pastorsexpeditionernas öppethållande särskilt på landsbygden, där folk har svårt att komma ifrån den korta tid de skulle ha möjlighet att utträta detta ärende, saknar inte alldeles betydelse.

Religionsfrihetslagens syfte är ju att säkra en vidgad religionsfrihet i vårt land. Förevarande paragraf avser särskilt att bereda möjlighet till fritt utträde ur kyrkan. För mig är det klart, att detta syfte bättre skulle tillgodoses, om utträde kunde erhållas jämväl på det sätt motionärerna här har föreslagit. Därför ber jag, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till reservationen av herr Branting m. fl.

Herr HALLÉN (s): Herr talman! Jag måste inlägga en liten gensaga emot ett påstående av den siste ärade talareren herr Swedberg, när han säger att det är betydligt krångligare att vinna utträde ur kyrkan än att vinna inträde. Det var verkligen ganska besynnerligt.

Ett faktum är att en person kan infinna sig på pastorsexpeditionen och säga så här: »Jag ber att få anmäla mitt utträde ur svenska kyrkan.» Om han inte har någon lust att säga mer är samtalet därmed slut och anteckning verkställes. Däremot vet vi att

när någon vill inträda i svenska kyrkan, därest han inte är döpt eller tillhör något annat evangeliskt trossamfund, skall han avge en försäkran om att detta hans steg är förestavat av ett allvarligt motiv, varjämte hans kristendomskunskap skall prövas. Det är i så fall betydligt krångligare, om man skall se på den saken.

Sedan måste jag säga, herr talman, att jag tycker att den motivering inte är hållbar som man förebragt, när man talar om de blyga svenskarna, som inte kommer sig för att göra denna enkla anmälan. Den borde ju vara så mycket mera riskfri, sedan det samlade episkopatet allvarligt har tillhållit prästerna att undvika allt som kan verka som propaganda eller övertalningsförsök vid dessa tillfällen. Det är ju vackert att höra att det är sådan respekt för prästerskapet, men jag tycker att det är litet i överkant när motionärerna talar om att det är människornas tröghet och blyghet som avhåller dem. Å ja, vi känner till hur det är t. ex. i storstädernas ytterområden, där de unga familjerna, som till stor del är sekulariserade, slår sig ned. Jag tror inte att, t. ex. i Bromma församling med dess 120 000 människor, de många som där är religiöst indifferent skulle rygga tillbaka av någon nedärvd veneration för prästämberet, om de ville göra en sådan anmälan. Jag tror att man betydligt överdriver allt detta.

Jag vill också citera vad statsrådet Zetterberg sade i särskilt den här detaljen i kammaren 1951. Han säger: »Jag har från domstolsväsendet en mycket rik erfarenhet att det svenska folket, när det får sig förelagt ett papper eller en lista till påskrift, utan att blinka skriver på nästan vad som helst.» Han slutar med att säga: »Jag tycker icke att det skulle vara lämpligt att i de religiösa angelägenheterna det sker sådana där rena slarvpåskrifter.»

Vi kan inte komma ifrån — och här anknyter jag till fru Nancy Erikssons

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

resonemang — att viktiga stunder i livet skall ha en yttre värdig form. Det gäller i fråga om begravningsakten. Då får man säga, att detta att en människa deklarerar, att hennes personliga livssyn är sådan att det vore en personlig osanning att tillhöra svenska kyrkan, bör ha en korrekt form genom ett personligt framträdande. Det är som sagt inte den ringaste svårighet att göra det, och hela resonemanget att man liksom är för tafatt och blyg att göra denna mycket korta och enkla deklARATION tror jag är alldeles oriktigt.

Här säger för resten också Förbundet för religionsfrihet några underliga saker, att man skulle dra sig för att göra denna lilla anmälan därför att det innebär att man, när man står inför prästen och begär utträde, anser att den livs-åskådning, till vars tjänst han vigt sitt liv, är felaktig och hans hela verksamhet följaktligen felinriktad, och det drar man sig för att antyda genom sin utträdesanmälan. Jag undrar just om i en storstadsförsamling med sekulariserad befolkning man drar sig för detta. Jag tror att så pass kurage har nog människorna, och är det en allvarlig övertygelse, behöver en anmälan om utträde inte uppfattas som en demonstration mot den tjänstgörande prästen. Jag tycker att det är i högsta grad en konstruktion. Man måste personligen inställa sig, om det gäller en så banal sak som begäran om ett åldersbetyg. Är det då för mycket att, när det gäller en deklARATION att man har en annan livssyn och därför inte vill vara med i kyrkan, man gör anmälan härom personligen?

Jag vill, herr talman, sluta med en annan sak. Det har i viss tidningspress framhållits att kyrkan känner sig glad över att rätten att utträda inte resulterat i någonting. Ja, det har det verkligen inte gjort. I min församling med 10 000 människor utträdde under de första sex månaderna 33 personer. Sedan slutade det, sedan var det inte

modernt längre. Det råar vi inte för, när människorna har denna sin frihet. Men då säger man, att kyrkan profiterar på trögheten eller, som en tidning med sin typiska vokabulär säger, det är guden Slö som hjälper den. Folk ids inte att anmäla sitt utträde.

Jag vet mycket väl, herr talman, att folkets stora flertal inte är solidariskt med den gamla traditionella kyrkoläran, men det finns så oändligt många andra motiv som gör att människor frivilligt avstår från att utträda ur kyrkan. De vill inte genom sitt utträde medverka till att flytta kyrkan ut i periferien i samhället. Det finns många motiv, det kan vara pietet, det kan vara tanken på far och mor och fäderna före. Man vill inte göra sig urarva i det som var en andlig tillgång för dem. Det finns människor som också drömmer om en framtid, då kyrkan skall vara en högborg för över huvud taget det ideella arbetet i livet. Man menar att då skall vi inte slå sönder detta genom vårt personliga exempel att utträda. Man stannar och väntar. Det finns många ytterst aktningvärda motiv som föranleder folkets stora flertal att stå kvar och inte begagna sig av denna mycket enkla och lätt tillämpade rättighet att utträda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SWEDBERG (fp) kort genmäle: Herr talman! Gentemot vad herr Hallén yttrade i förra delen av sitt anförande skulle jag bara vilja säga, att det väl ändå är så att man erhåller svenskt medborgarskap efter skriftlig anmälan, och för det krävs väl inte, såvitt jag vet, personlig inställelse på pastorsexpedition. Så till vida är det avgjort lättare att på den vägen komma in i kyrkan än att erhålla utträde. För övrigt kan man ju, herr Hallén, om man skall ställa denna sak på sin spets, också säga så här: »De flesta av denna kammares ärade ledamöter är väl medlem-

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

mar av svenska kyrkan. Det skulle vara mycket intressant att veta, hur många som personligen begärt inträde i kyrkan.»

Jag har större delen av mitt liv varit medlem av svenska kyrkan, men jag har aldrig på något sätt begärt inträde, och när det blev möjligt, begärde jag utträde. Detta förefaller mig vara nog för att styrka mitt påstående, att det är lättare att komma in i kyrkan än att komma ut ur den. Jag menar bara att enhetlighet härvidlag skulle vara mer motiverad.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Stockholm (fp) kort genmäle: Herr talman! Gentemot herr Halléns tal om ett värdigt utträde ur kyrkan ställer jag frågan, varför i så fall utträde ur statskyrkan genom ett personligt besök hos vederbörande pastor anses vara värdigare än det utträde, som man kan få ur en frireligiös församling genom att endast begära utträde skriftligt. Hos en religiös församling av annan karaktär än svenska kyrkan har man dock en gång inträtt frivilligt, vilket man inte gjort i svenska kyrkan. Jag anser, att värdigheten bör vara minst lika stor, när det är fråga om utträde ur ett religiöst samfund, i vilket man inträtt av fri vilja och varur man sedan utträder på grund av att man bytt åsikt, som när det är fråga om en kyrka som man tillhört från födseln men själv aldrig begärt sitt inträde i.

Sedan nämndes något om pietet. Jag är fullt ense med prosten Hallén att det finns så mycket i svenskt kyrkoliv av pietet för kyrka och för den gamla bygden och för föräldrarnas tro. Det finns så tillräckligt mycket av återhållande krafter i det svenska samhället, att det icke kan anses nödvändigt att sätta en extra spärrhake mot utträde ur kyrkan genom kravet på personlig inställelse hos kyrkoherden.

Herr RYLANDER (fp): Herr talman! Riksdagen antog 1951 religionsfrihetslagen, och den har trätt i kraft den 1 januari 1952. I och med antagandet av denna lag kom man till ett slut på ett mycket långvarigt lagstiftningsärendet. Om jag minns rätt, var det 1909 års riksdag som på sin tid gjorde en hemställan till Kungl. Maj:t att frågan om utträde ur svenska kyrkan måtte utredas och förslag i ämnet föreläggas riksdagen.

Vi alla, som varit med den senaste tiden, vet att många öden och bekymmer varit förknippade med denna religionsfrihetslag, innan den kom till. Säkerligen var det många kompromisser. Jag var visserligen icke med i det särskilda utskott, som behandlade frågan, men vi fick ju ändå i våra parti-grupper ta del av de olika bekymmer som framfördes i frågan.

När man antog denna lag, gjorde man inte någonting särskilt märkvärdigt. Det förhåller sig inte så, att man genomförde en konsekvent religionsfrihet, som det talas om i motionen. Religionsfrihetsprincipen har ju sedan länge varit allmänt erkänd i vårt land, men lagstiftningen har tyvärr på en del punkter haft ett innehåll, som inte stått i god överensstämmelse med denna princip. Propositionen och även lagen, sådan den sedan utformades, avsåg ju inte att på något mera väsentligt sätt omgestalta förutsättningarna för den religionsfrihet som i praktiken upprätthålles. Den fullföljer bara den mera begränsade uppgiften att i åtskilliga hänseenden, där lagstiftningen kunde anses föråldrad, anpassa den efter en ny uppfattning. Det förefaller därför ganska inkonsekvent, när man i motionen talar om att om man nu genomför den här lilla förändringen, så skulle man göra den nuvarande lagen förenlig med en konsekvent genomförd religionsfrihet. En konsekvent genomförd religionsfrihet skulle ju kräva, att man skulle avskaffa statskyrkan med alla

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

de olika ställningstaganden, som man i samband därmed finge göra i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende. Något sådant har man tills vidare avstått ifrån.

När man alltså 1951 efter så många år genomförde denna lag, så hade man kunnat vänta sig, att man inte sedan skulle taga fram en enda lagparagraf för att ändra på den. Man kunde tvärtom ha väntat sig, att man låtit den lag, som var antagen och som förvisso hade sina brister, gälla några år och sedan gjort en översyn av lagen i dess helhet och ändrat de paragrafer, som man efter någon tids erfarenhet eventuellt hade fått anledning att ändra.

Vad nu gäller den särskilda bestämmelse som det här är fråga om så var det visserligen i det särskilda utskottet en reservation, som ville medge att man skulle få utträda ur kyrkan även efter en skriftlig framställning. Men det yrkandet blev aldrig satt under debatt i kammaren. Det nämndes väl något om det, men något yrkande ställdes inte. Jag har hört, men jag har inte kontrollerat det själv, att detta berodde på att det inte fanns någon motion som man kunde gå tillbaka till. Det är alltså ingen tvekan om att riksdagens majoritet i den stunden var enig om att anta lagen.

När man tar ett viktigt steg — och det får man väl i alla fall säga att det är när man upphör med den mer eller mindre fasta gemenskap, som man haft med kyrkan — är det väl också riktigt att det finns full garanti för att detta sker fullt frivilligt och är väl övervägt. Jag som domare råkar ideligen ut för att finna hurusom människor villigt och tanklöst skriver på både det ena och det andra papperet — och i det hänseendet instämmer jag till fullo med justitieminister Zetterberg — men när vederbörande kommer inför domstol och skall säga det muntligt blir det en annan sak. Jag för-

modar att det är likadant när någon kommer till en pastorsexpedition.

Jag lämnar osagt, om man måhända skall gå på denna nya linje efter någon tid. Men det är inte lämpligt att, när man genomfört en sådan lag efter ett invecklat och besvärligt förarbete, redan nu plocka ut en enda liten bestämmelse och ändra den, ehuru det inte kan påvisas, att några svårare nackdelar är förbundna med lagparagrafen ifråga.

Det var för mig en fullkomlig nyhet när min gode vän herr Swedberg sade, att han från åtskilliga håll i landet hört att hårda påtryckningar förekommit. Detta är minst sagt förbluffande, när man inte fått läsa det i den eljest så lyhörda pressen. Skulle jag, som herr Swedberg, vilja värna om religionsfriheten — och skulle jag ha fått höra något sådant kraftigt exempel på att de intentioner riksdagen haft med denna lagstiftning inte fullföljdes, skulle jag nog slagit larm och även skrivit till vederbörande stiftsledning för att få rättelse till stånd.

Herr Hallén har här så utförligt avhandlat hela frågan att jag inte skall gå in så mycket på vad som anförts om till exempel gamla och sjuka, beträffande vilka det veterligen inte förekommit annat än att stor hänsyn visats från prästernas sida. Jag har själv övertygat mig om detta. Vid sammanträffanden med en del präster har jag hört, att man gör långa resor för detta ändamål, så jag tror inte att det är någon stor punkt. Det görs vidare gällande, att man av personliga hänsyn till prästen skulle avstå från en sådan muntlig anmälan, men det strider mot vanlig erfarenhet. Det finns utan tvivel sådana människor som inte vill göra prästen ledsen. Ja, men blir inte prästen lika ledsen när han får ett brev på posten i saken? Jag skulle bli ännu mera ledsen, om jag vore präst, för att inte vederbörande ville göra mig en avskedsuppvaktning. Detta gäller kan-

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

ske inte så mycket för storstäderna som på landet, där det väl egentligen är som detta skäl skulle sätta in. Ty på landet känner alla varandra väl och uppskattar prästen som människa och vill inte göra honom ledsen med en sådan här anmälan. Och då vill man säkerligen inte heller göra honom ledsen med ett brev, så tror jag inte det är så mycket bevänt med det där skälet.

Vad sedan trögheten och blygheten beträffar är det tydligen ett omstritt ämne, om svenska folket är trögt och blygt. Jag vill säga att i min praktik, där jag träffar åtskilliga människor, finns det naturligtvis bägge sorterna. Men det stora flertalet är inte särskilt tröga och blyga nu för tiden, i varje fall inte när det gäller att bevaka en rättighet, ty då vet man mycket väl vad man har rätt till, och man vet också mycket väl vad man har att svara på. Naturligtvis har jag dock inte alls svårt att som exempel i detta avseende tänka mig en liten blygsam och stilla gumma på landet. Över huvud taget kan bara bestyret att gå till pastorexpeditionen och hämta ett åldersbetyg medföra viss nervpåfrestning. Jag råkar också ut för sådana människor ibland, men de lugnar sig snart. De darrar litet när man kommer in, men sedan de fått sitta på en stol en stund är vi de allra bästa vänner. Jag förmodar att det i regel är likadant med prästerna. Om det nu skulle vara en liten blyg gumma, som drar sig för att tala med prästen om att hon vill utträda ur kyrkan, är det väl ingenting som hindrar att hon tar med sig en bekant in på besöket hos kyrkoherden — till exempel en frikyrkopredikant eller någon annan hon känner. Jag har väldigt svårt att förstå att detta skulle vara ett skäl att nu, ett år efter antagandet av denna bestämmelse, antaga en annan bestämmelse.

Här har man nu velat göra en liten ändring i förhållande till den reservation som var fogad vid särskilda utskottets utlåtande. I denna senare re-

servation ifrågasattes intet annat än att man skulle kunna göra en utträdesanmälan skriftligen, men nu föreslår man att den skriftliga anmälan skall vara bevittnad. Skulle nu det vara så betydelsefullt? Jag vill säga att det betyder slätt intet. Det är väl ingenting som hindrar att ett par tilltänkta vittnen går omkring och har blanketter färdigskrivna och säger: »Skall inte ni begära utträde ur kyrkan? Nu när alla går ur den som tillhör ert samfund, skall inte ni också gå ur?» Är det något som utgör en ordentlig press så är det väl sådant.

Jag har svårt att tro att någon skulle dra sig för att utträda ur kyrkan av denna orsak. För mig personligen är detta inte någon särskilt stor angelägenhet, och det är måhända det som gör, att jag har så svårt att förstå att det skulle vara ett så stort företag för någon att gå till pastorexpeditionen och anmäla sitt utträde.

I detta sammanhang har det även framhållits, att pastorexpeditionerna endast har öppet vissa tider, men de är dock öppna ett par gånger i veckan, och det lilla omaket att passa de tiderna får man väl kosta på sig.

Sedan vill jag bara tillägga en sak innan jag slutar. På sidorna 1 och 2 i förevarande utskottsutlåtande kan herr Swedberg läsa, att om svensk medborgare inte är evangelisk-luthersk trosbekännare och inte är döpt i svenska kyrkans ordning, så kommer han inte utan vidare in i kyrkan, utan här för måste han dels ha erhållit den undervisning i kyrkans lära, som med hänsyn till hans ålder och övriga omständigheter bör fordras, och dels inför pastor avge muntlig försäkran att ansökningen är grundad på allvarliga religiösa skäl. Det föreligger alltså här inte någon fullständig parallellitet mellan utträde och inträde i kyrkan, och det är inte heller möjligt att åstadkomma det, innan vi beslutat om en kon-

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

sekvent religionsfrihet, där alla kyrkor är lika.

Jag skall inte göra denna fråga till något stort debattämne, och det gläder mig att ingen föregående talare har gjort den till en stor sak. Jag anser emellertid, att det hör till god ordning att man låter en lag vara i kraft en tid och att man sedan företar en allsidig översyn av densamma i den mån det finns anledning härtill. Jag har inte alls svårt för att tänka mig att sådan anledning skulle kunna finnas när det gäller denna lag, som kommit till efter så många besvärligheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets framställan.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle: Herr talman! Bara några ord till herr Swedberg. Han sade att det skulle vara intressant att veta, hur denna kammars ledamöter skulle ställa sig till ett eventuellt utträde ur kyrkan, men ännu mera — förmodar jag han menar — hur de skulle reagera om det bleve såsom Förbundet för religionsfrihet förespråkar, nämligen att alla exkommunicerades på en gång och finge börja om på nytt och personligen anmäla sitt inträde i kyrkan. Ja, det kan jag tro skulle vara intressant att veta! För min del har jag emellertid alls ingen lust att spekulera i mina kamraters uppfattning i sådana ting. Jag tror att riksdagens andra kammare ganska väl skulle avspegla folkets mening i gemen, både när det gäller utträde ur och inträde i kyrkan. Om vi finge en lag, där det stadgades att alla först skulle utträda, så tror jag att ledamöterna av denna kammare sedan skulle inträda i kyrkan i ungefär samma procentuella utsträckning som folket i övrigt i landet. Jag vill också tillägga, att även om vi gjorde en sådan konstig omväg, tror jag inte att det skulle leda till någon katastrof. Menar å andra sidan herr Swedberg, hur många i andra kammaren, som tidigare utträtt, men som

nu återinträtt, så är det ju omöjligt att svara på, då denna kammare, så vitt jag vet, blott rymmer 1, högst 2 personer, som utträtt ur kyrkan.

Innan jag slutar vill jag också framhålla, att vårt motiv inte är att på något sätt försvåra utträdet ur kyrkan, utan vi vill endast vinna garantier för att ett fritt och självständigt tänkande förefinnes, när man tar ett sådant steg. Jag uttalar också min förvåning över att det finns personer, som är så anspråkslösa, att de, när de ivrar för ett livligare utträde ur kyrkan, är beredda att medtaga även sådana människor, som kanske ytterligt osjälvständigt eller under påtryckningar från andra tagit detta steg. Det borde vara ett lika stort intresse för oss alla att sådant förbyggges.

Herr BLIDFORS (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Rylander sade, att denna fråga inte är någon stor sak, men det har heller inte de, som talat för reservationen, velat göra den till. Den är emellertid för mig och många andra i detta land en nog så viktig sak. Vi bör inte här tänka främst på förhållandena i Stockholm, utan vi kan tänka på människorna ute på landsbygden. Där har man en för mig litet underlig respekt inte bara för prästen personligen utan också för ämbetsmannen i prästen.

Sedan kan jag hålla med herr Rylander om att ett riksdagens bifall till reservationen icke skulle innebära någon fullständig religionsfrihet — men, herr Rylander, det skulle innebära ett steg på den vägen! Det skulle innebära en förbättring jämfört med de förhållanden som nu råder, och den förbättringen anser jag att vi skall åstadkomma nu, i avvaktan på den dag då vi får en reform som föreskriver, att de som vill gå in i kyrkan skall anmäla det genom personligt besök hos prästen. Men det skall inte göras av dem, som vill slippa att vara med i kyrkan.

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

Herr SWEDBERG (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag har flera gånger hört konstitutionsutskottets ärade ordförande herr Hallén i olika sammanhang tala om att slå in öppna dörrar, men jag måste säga att herr Hallén själv alldeles nyss gav ett utomordentligt exempel på hur detta går till. Jag tror nämligen inte att någon av kammarens ärade ledamöter har den uppfattningen, att jag i dag över huvud taget har talat om de saker, som herr Hallén tog upp i sitt senaste anförande.

En annan sak, som jag också funderat på, är herr Halléns påstående att man måste infinna sig personligen på pastorsexpeditionen för att erhålla åldersbetyg. Om jag inte är alldeles villfarande, har jag emellertid erhållit sådana betyg efter skriftlig anmälan, och jag har också anförvanter som har samma erfarenheter. Det förefaller mig litet underligt om det är särskilda förordningar gällande i Arvika.

Sedan vill jag till utskottets ärade ordförande, herr Rylander, säga att jag mycket gärna skall stå till tjänst med att ge de exempel som han här efterlyste på sådana orimliga och faktiskt olagliga påtryckningar som har förekommit i sammanhang med att personer begärt utträde ur kyrkan. Jag vill inte utan vidare ge dem öppet här i kammaren, och det tror jag inte att herr Rylander eller någon annan begär, men jag skall gärna överlämna dem till herr Rylander på lämpligt sätt så fort jag hinner.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle: Herr talman! Jag måste fråga kammaren, om inte herr Swedberg fällde just det yttrandet, att det skulle vara intressant att få veta hur denna kammares ledamöter skulle ställa sig, om det gällde bestämmelser om att man måste göra en formell inträdesakt.

Så några ord om herr Swedberg om åldersbetygen.

Jag tvivlar inte alls på att herr Swed-

berg genom påringning eller på annat sätt fått åldersbetyg. Jag har själv skrivit ut hundratals åldersbetyg efter hälsningar från bekantas bekanta och till och med efter begäran per post eller telefon. Det kan man göra i mindre församlingar, där man känner vederbörande och där man har garanti för att betygen inte missbrukas, men det skulle vara otänkbart i en storstadsförsamling, där ett åldersbetyg kan missbrukas i kriminellt syfte såsom stundom sker.

Som regel gäller att man alltid skall inställa sig personligen, vilket betyg man än vill ha. Sedan är det en annan sak att man i vissa församlingar genom personligt tillmötesgående hjälper vederbörande på ett enklare sätt. Men bestämmelsen står i alla fall kvar, även om herr Swedberg naturligtvis har det förtroendet, att han får ut åldersbetyg även om han beställer det på annat sätt.

Herr SWEDBERG (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag beklagar att jag nödgas komma igen, men jag måste göra det, då herr Hallén vidhåller att jag fällt ett yttrande här i kammaren som jag absolut inte gjort. Vad jag sade var detta: Det skulle vara intressant att veta hur många av denna kammares ärade ledamöter som begärt inträde i svenska kyrkan.

Ingenting annat i denna sak. Det var det jag intresserade mig för, och det är någonting helt annat än vad herr Hallén här säger.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle: Det sista är ju ännu konstigare än det föregående. Det förutsätter att en stor del av kammarens ledamöter skulle ha varit utträdde och begagnat religionsfrihetslagen för att återinträda i svenska kyrkan. Annars är ju herr Swedbergs propå alldeles meningslös, tycker jag.

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

Herr RIMMERFORS (fp): Herr talman! Utan att onödigtvis förlänga debatten vill jag göra ett par påpekanden.

Först och främst torde det väl inte råda någon som helst tvekan om att ett bifall till motionärernas och reservanternas hemställan ligger i linje med religionsfrihetens idé. Även jag ger herr Rylander fullkomligt rätt i att en sådan mindre ändring som nu ifrågasättes inte kommer att betyda att vi skulle ha förverkligat en fullt genomförd och konsekvent religionsfrihet. Men även om det är en liten fråga, måste det nog betraktas som en skönhetsfläck på den religionsfrihetslagstiftning som vi fick för något år sedan, att vi har denna lilla spärr, som, hur man än betraktar dess tillkomst, tydligen avser att förhindra eller fördröja ett mera omfattande utträde ur svenska kyrkan.

Meningen med föreskriften om personlig anmälningsskyldighet var väl ändå den, att man skulle avskräcka en del från att begära utträde av allför lättvindiga skäl. Obehaget att i en så delikat fråga som en livsåskådningsfråga uppsöka en prästman och kanske bli tillfrågad om skälen för sin tro eller för frånvaron av tro, vilket kan vara ännu svårare, har säkerligen med all rätt betraktats som en psykologisk spärr. Hur har den tillkommit? Är det av omsorg om kyrkan eller om den enskildes eget bästa? Jag tycker att jag kan lämna det därhän.

Däremot har jag en känsla av att ingendera parten är betjänt av denna spärr, även om man nu inte skall tala om tröghetslagen i detta sammanhang. Vad som föreslås är ju inte ett slopande av möjligheten för den som så vill att personligen framföra sin önskan om utträde, utan rätt och slätt en komplettering med det alternativet, att man genom en av två personer bevitnad skriftlig framställning skall kunna ge sin önskan till känna. Jag betraktar detta som ett uttryck för respekt för den enskildes samvetsfrihet.

En sådan reform kan i det långa loppet inte undgå att gagna kyrkan själv. Frågan är ju, om det ur kyrkans synpunkt kan vara av något värde att behålla en medlem, som inte delar kyrkans tro men som saknar moraliskt mod att personligen motivera ett sådant steg som utträde. Ty denna lilla reform — det vill säga — är kanske i första hand inte motiverad av hänsyn till dem som dock i väsentliga ting delar kyrkans tro, utan att för den skull dela hennes kyrkosyn och hennes inställning till staten, d. v. s. de frikyrkliga. För oss är det i regel ingen större svårighet att resonera med våra vänner prästerna vid ett personligt besök på en pastorsexpedition, även om det skulle råka sammanfalla med någon form av påverkan. Det är ju där bara fråga om en formell skilsmässa, som väl ur vissa synpunkter kan vara att beklaga för den, som anser en enhetskyrka vara idealet, men som ändå är principiellt betingad. Min erfarenhet är att man då kan tala med varandra med bibehållen personlig respekt.

Däremot — och det var närmast för det jag dristade mig att begära ordet — har jag en känsla av att det för dem som inte delar kyrkans tro är en ytterst obehaglig sak att personligen inställa sig för att begära utträde. Jag kan heller inte se att det är någon vinst för den kristna tron som sådan att ärliga, icke troende människor skall gå en väg, som för dem känns förödmjukande, bara för att komma ut ur en kristen gemenskap, som de inte hör samman med och där de inte känner sig hemma.

Jag tror att en viss eftergift från kyrkans sida i denna fråga skulle medverka till att många, som i dag är ärliga tvivlare eller kanske till och med kristendomens motståndare, en dag av egen fri vilja kommer att begära inträde i den kristna kyrkan, och den gången med en alldeles ny inre frimodighet. Att denna synpunkt inte

Ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen.

heller saknar anklag i statskyrkliga kretsar framgår bland annat av att en så förnämlig kyrklig representant som herr Hardy Göransson i första kammaren undertecknat reservationen. Jag kan också instämma med herr Swedberg i hans citat här ur frikyrkliga samarbetskommitténs uttalande och hans anslutning därtill. Det viktigaste skälet enligt samarbetskommitténs uppfattning är ju att den nuvarande lydelsen inte låter sig förena med en konsekvent genomförd religionsfrihet, och även om vi nu inte kan ta hela steget, är det säkerligen välbetänkt att tvätta bort den lilla skönhetsfläck som vi kommit underfund med.

Jag tillåter mig, herr talman, att med denna motivering yrka bifall till reservationen av herr Branting m. fl.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s): Herr talman! För att nu onödigtvis förlänga debatten skall jag be att få säga några ord till.

Man har här sagt att motiveringen för att man personligen skulle inställa sig hos prästen varit att man dels ville hindra folk att handla på impuls, dels ville förhindra en massagitation för utträde. Det som särskilt slog i kammaren var resonemanget om Stockholmsappellen. Man sade: »Se så lätt det går att få folk att skriva på!» Det var ju välfunnet, tyckte man. Framför sig såg man särskilt hur i Stockholm hela förortssamhällen skulle stå på en lista för kollektivt utträde ur kyrkan.

Men jag skulle vilja rätta till den uppfattningen. Vad som gör att man kan komma igen med en motion så snart efteråt är att det visat sig att den farhåga, som i alla fall grep de flesta här i kammaren, inte var någonting att rätta sig efter, emedan den var fullständigt obefogad. Det har inte förts agitation från någon grupp för att få folk att lämna kyrkan. Jag är kanske den här i kammaren som varit

ute och talat de flesta gångerna i denna fråga — jag har varit ute åtminstone ett trettiotal gånger i denna stad — men jag har inte i något sammanhang uppmanat någon, inte ens enskilda, att gå ut ur statskyrkan utan tvärtom dragit fram alla motiveringar som finns för att få folk att stanna kvar. Jag och andra, som är lika intensivt intresserade av frågan som jag, har aldrig framställt saken så att endast de som omfattar kyrkans tro skall stanna kvar, utan vi har formulerat det så att endast den, som känner ett personligt tvång på sin egen åskådning, skall gå ur. Snävare kan man inte tolka religionsfrihetslagen. Jag tror inte heller att det från kommunisternas sida förekommit några spår av en sådan agitation, och från den arbetarkommun med flera hundra tusen medlemmar, som anses vara den mest sekulariserade i Stockholm, har inte något som helst steg tagits för att påverka någon. Snarare har vi sagt oss att det är en helt personlig fråga, som inte på något sätt organisationen vill ta ställning till. När detta inte skett under den tid då frågan haft aktualitet på ett särskilt sätt, bör man i fortsättningen inte vara ängslig för att det skall komma upp några grupper, ty det måste ändå vara grupper med förtroende som skall stå bakom en sådan appell. Det går ju inte för en enskild människa att springa omkring med en lista, utan starka grupper måste understödja den. Det har ännu inte visat sig att det finns några sådana.

Därför tycker jag att det är obefogat att låta den personliga inställelsen kvarstå som nödvändig. Därtill kommer att enligt det förslag, som nu framförs i motionen, skall en skriftlig anmälan vara bevittnad av två personer. Det är en liten, låt vara svag garanti för att man tänker sig för ett ögonblick innan man skickar in den.

Det har talats om att människorna inte är så blyga. Nej, det tror jag

Ställande av vissa kronan tillhöriga båtar under kontroll av inspektionsmyndighet.

kanske inte heller, det beror på vad det gäller. Det är fråga om en helt liten grupp människor; det är ju inte alla några stora pampar eller några bildstormare som sällat sig samman i en kraftig massa och ställt sig mot kyrkan, utan det är några ömsinta människor, ömtåligare än andra, som gått ur kyrkan. Jag frågar: Behövs större garanti emot att sådana skall gå ur än det skulle vara om de finge skicka in sin anmälan bevitnad av två personer? Jag tror att det kommer att bli ytterst få — utöver dem som gör det nu — som kommer att gå ur, om man tar det steget. Jag tycker bara att när man nu säger att man inte vill hindra någon från att utträda, är det ett sätt att visa att man låter friheten vara något större än man tidigare visat. Därför tycker jag att det finns skäl att redan ett år efter lagens ikraftträdande försöka ändra detta, då förutsättningar visat sig föreligga. Jag yrkar bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Branting m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Branting m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 79 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg; och

nr 15, i anledning av väckta motioner om viss ändring i och översyn av förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Ställande av vissa kronan tillhöriga båtar under kontroll av inspektionsmyndighet.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om ställande av vissa kronan tillhöriga båtar under kontroll av inspektionsmyndighet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SCHMIDT (fp): Herr talman! Motionärerna är givetvis tillfredsställda med att de synpunkter som framhållits i motionen har ansetts vara av sådan vikt att de bör underställas Kungl. Maj:t.

Emellertid är ju klämman i utskottets utlåtande kanske något vag. Det sägs att marinförvaltningens sakkun-

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

skap skall kunna bli tillgänglig för de väckta motionernas syfte. Det är naturligtvis inte direkt tillfredsställande, ty vad motionärerna har avsett är att man skulle täppa till den lucka som nu otvivelaktigt finns när det gäller båtar som tillhör kronan.

Jag utgår emellertid ifrån att utskottets kläm under vidarebehandlingen av frågan skall tydas på sådant sätt, att man skall kunna vara lugn för att det blir någon form av tillsynsmyndighet för dessa båtar.

Emellertid är det en sak som jag skulle vilja tillägga, som utskottet inte har tagit upp till behandling, nämligen det som vi påpekar i motionen, att arbetstagare i exempelvis verkstäder på land är skyddade genom att vara under tillsyn av ämbetsmän från yrkesinspektionen, under det att det, så fort de stiger ombord på ett kronans fartyg av det slag det här är fråga om och under de förhållanden som är antydda, inte alls finns någon form av inspektion.

Det är kommerskollegii yttrande som jag därvid tänker på. Kommerskollegium säger — sista meningen i tredje stycket på sid. 3 — »att det personliga skyddet på fartygen väsentligen sammanfaller med skyddet av själva det ifrågakommande fartyget och är avsett att komma samtliga ombordvarande till godo». Ja, det är just det. Vad vi har velat framhålla är att de ombordvarande på ett fartyg i allra högsta grad är beroende av att fartyget är i ett tillfredsställande skick. Det är det som är det väsentliga, och det är det som utskottet enligt vad det synes mig inte har beaktat, att det här är fråga om flytetyg och inte om verkstäder till lands.

Med dessa synpunkter, herr talman, avstår jag från alla yrkanden.

Herr JACOBSSON i Igelsbo (fp): Herr talman! Med hänsyn till att den ärade motionären inte ställde något yrkande kan det vara överflödigt att det sägs

någonting från utskottets sida. Men jag skulle, herr talman, bara vilja tillägga att jag förutsätter, att de synpunkter som den ärade motionären har framfört kommer att beaktas i och med den framställning som utskottet här föreslår riksdagen att göra till Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 60 i första kammaren av herr Larsson, Nils Theodor, m. fl., och nr 73 i andra kammaren av herr Jonsson i Skedsbygd m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta, att 4 § lagen den 1 december 1950 om gräns mot allmänt vattenområde skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»I Norrbottens och — — — i havet:
i Norrbottens län — — — Seskarö;
samt

i Kalmar län

allt vatten — — — och Äskeskär,

Idöfjärden och — — — och Bussan,

allt vatten — — — Lilla (Södra) Ljusklabb—Soen,

allt vatten innanför linjen Tjudö sydöstra udde—Träthällarnas huvudö—norra änden av den utanför Långgrund befintliga s. k. Norrsätningen—Norra Skälsändan (Runnö Rödskärs nordspets)—Stora Skorva—Lilla Skorva—Slobbsudden—Oxlenäs—Sandö nordspets—

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

Taktö nordspets—Taktö ostspets—Eneskärs yttre både—Eneskärs sydöstra udde—Vällöromps nordöstra udde—Vällöromps sydspets—Stora Sillekroks ostspets—Gåsö ostspets, samt

allt vatten — — — Skäggenäslandets nordspets.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 60 och II: 73, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Nyberg*, som ansett att utskottets motive-ring bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf): Herr talman! När vi från Kalmar län motionerade i denna fråga var det i avsikt att söka åstadkomma andra förhållanden än vad som fastställdes i 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde. Det fordras naturligtvis ganska starka skäl för att få en ändring till stånd. Vi ansåg emellertid att dessa starka skäl förelåg, och därför väckte vi denna motion. Man har här berövat en öbefolkning, som för sin utkomst är beroende av fiske såsom binäring eller rät-tare kanske i detta fall som huvud-näring, en del av dess utkomstmöjligheter.

När denna fråga förra gången behandlades i tredje lagutskottet utgick man från — det framkom icke i utskottets skrivning, men det sades ifrån i debatten i första kammaren — att den gräns, som runnöborna hävdade och som var vederbörligen fastställd, inte hade lagligt underlag och att man således inte kunde fästa något avseende vid den. Genom de yttranden, som infor-drades i anledning av den nu förevarande motionen, dels från lantmäteristyrelsen och dels från överlantmätaren, har det till fullo fastslagits, att den av runnöborna hävdade gränsen är fullt laglig. Vad som skett är således att man här

har fastställt en annan gräns enligt tre-metersregeln, varigenom nära två tredjedelar av de fiskevatten som tidigare föll inom denna ös gränser berövats öns befolkning.

Jag ser att herr Levin skakar på huvudet, men enligt de uppgifter som jag här har är detta det verkliga förhållan-det. Här säger man — det är för övrigt en lantmätare som har stått för dessa uppgifter — att det vattenområde, som tillhör runnöhemmanen som enskilt fiskevatten, skulle minskas med omkring 1 030 hektar, från 1 700 till 670 hektar, eller med omkring 60 procent av deras innehav.

Nu förhåller det sig så som vi har påpekat i våra motioner, att Runnös befolkning inte kan existera enbart på sina små jordbruk. De är absolut beroende av fisket. Den mest givande delen av detta fiske är ålfisket, men dessutom bedriver man under de tider på året, då ålen inte går till — det är närmast på hösten den går till — strömmingsfiske och annat fjällfiske.

Nu berövas visserligen inte runnöborna helt och hållet detta fiske, men man släpper dock in andra fiskare på deras område, och därigenom måste ju runnöbornas möjligheter att skaffa sig tillräckliga inkomster förminskas. På Runnö finns det tolv eller tretton gårdar — antalet beror på hur man bedömer vissa styckningsfrågor — och för att kunna existera måste runnöborna ha fisket som binäring. Berövar man dem fisket, berövar man dem också deras möjligheter att i fortsättningen existera.

Runnöborna har en egen skola på ön. I dagarna försöker de få till stånd elektrifiering av ön. Vi hoppas att det skall lyckas för runnöborna att med statens, kommunernas och kanske även landstingets hjälp samt genom egna tillskott åstadkomma denna elektrifi-ering. Men om man nu går in för åtgärder, som skulle ytterligare tunna ut öns befolkning, kan givetvis inte bibe-

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

hållandet av skolan eller elektrifieringen få den nytta som varit avsedd.

Det har sagts — och utskottets talesmän kommer här säkerligen att säga det, eftersom det varit huvudmotivet för utskottets ställningstagande — att länsstyrelsen har möjlighet att vidtaga sådana skyddsåtgärder att runnöborna får behålla fisket. Men vilka skyddsåtgärder länsstyrelsen än vidtar, kan de ju aldrig uppväga den absoluta äganderätt till fisket som runnöborna förut haft. Länsstyrelsen har befogenhet att i viss utsträckning lämna ett ganska effektivt skydd beträffande ålfisket, men inte beträffande det övriga fisket, och runnöborna har i det senare avseendet bedrivit en ganska intensiv fiskevård.

Vad finns det för övrigt för garantier för att det skydd, som länsstyrelsen i dag lämnar fisket, kommer att bestå? Innehavarna av länsstyrelsernas chefsbefattningar växlar, och även om den nuvarande länsstyrelsen är positivt inställd till frågan om ett skydd för runnöfiskarna, har man ju inte den minsta garanti för att så kommer att vara fallet även i framtiden. Värdet av runnöbornas fiske uppskattades våren 1945 till 89 922 kronor. Det är ju ett ganska avsevärt belopp, men man får betänka att för att nå ett sådant resultat fordras det ganska stora kapitalinvesteringar i form av båtar, ålbottengarn och andra fiskeredskap. Och även om värdet av fisket i dag kan uppskattas till kanske nästan det dubbla — något som förefaller vara riktigt med hänsyn till den prisutveckling som har skett — innebär beloppet inte mer än en knapp bärgning för befolkningen på ön med hänsyn till de stora utgifter som är förenade med fiskets bedrivande. I varje fall är det fråga om inkomster som inte tål någon beskärning.

Det förekommer inte heller något nämnvärt frifiske i dessa trakter, varför det knappast i nuvarande läge skulle vara fråga om att beröva någon möjligheterna att fiska. Det finns i detta kust-

område tillräckligt utrymme även för dem som inte har några fasta fiskevatten, och mig veterligt har inte någon gjort anspråk på de fiskevatten, där runnöborna sedan ungefär tvåhundra år bedrivit fiske enligt sin lagligen hävdade fiskerätt.

Härtill kommer att runnöborna har bildat en förening för gemensamhetsfiske, och i dess bestämmelser ingår föreskrifter om hur fisket skall bedrivas och vilka åtgärder som skall vidtagas till skydd för fisket. Länsstyrelsen har senast år 1950 fastställt dessa bestämmelser att tillämpas fr. o. m. den 1 maj 1950, och rätt har alltså medgivits runnöborna att bedriva gemensamhetsfiske inom det område som genom riksdagens beslut har berövats dem. Tror någon att de eventuella frifiskare som dyker upp kommer att ansluta sig till detta gemensamma fiske och bedriva fisket i enlighet med de bestämmelser, som finns angivna i detta papper, som handlar om gemensamhetsfiskets konstruktion? Jag tror det i varje fall inte.

Nu säger man att det här rör endast fjällfisket. Ålfisket kan man skydda. Jag har förut sagt, att det kanske kan ske i dag i en viss utsträckning, men man har inga garantier för att skyddet kommer att bli bestående.

För övrigt säger lagen, att de som förlorat fiskerätten inom fem år från lagens ikraftträdande skall begära ersättning för den skada de därigenom har lidit. Om nu länsstyrelsen bereder skydd i fem år för fiskarna här och värderingen av skadan sker med beaktande av det skydd som länsstyrelsen lämnat, så får runnöborna naturligtvis en liten ersättning. Men om fem år kan detta skydd upphöra, och då har runnöborna inte möjlighet att få ersättning för vad de förlorat, emedan femårsperioden har gått till ända. Bedömer man återigen saken så, att detta vattenområde med därtill hörande fiskerätt har berövats runnöborna i fråga

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

och de således bör ha ersättning härför, och om länsstyrelsen dessutom ger skydd för en viss del av fisket, då har de ju fått för mycket. Jag skulle gärna vilja ha ett besked från utskottets talesman om hur man har tänkt sig den saken. Kan man garantera att detta skydd kommer att bestå, kan ju runnöborna vad gäller ålfisket vara relativt tillfredsställda.

Jag har här ett protokoll från ett sammanträde med fiskevattenägarna, där det gäller ersättning för det övriga fisket, fjällfisket. Där har de kommit fram till att deras ersättningsbelopp skulle röra sig om mellan 10 000 och 11 000 kronor. Utskottet borde verkligen tagit sig en funderare på detta. Nu säger utskottet — i varje fall dess talesmän — att det kunde ha farliga konsekvenser med sig att ändra gränsen. Men i fråga om ett område några få kilometer från Runnö, ett område som även i söder berör Runnö, har man redan fastställt andra gränser än de som enligt allmänna regler skulle gälla.

Det gäller här bara att fullfölja en princip som man redan har godtagit.

Man kan konstatera en vinst av att denna fråga återigen har dragits inför riksdagen, nämligen att det får anses definitivt fastslaget, att den gränsbestämning mot allmänt vatten som skedde år 1929 står fast. Det har lantnärstyrelsen sagt. Man får således vid bedömning av de skador, som fiskarna här kommer att lida, räkna med denna gräns. Vad som var inom den var runnöbornas tillhörighet och de skall ha ersättning för den del därav som de går miste om.

Vissa saker här i världen kan på lång sikt inte ersättas med pengar. Om man här fastställer ett skadestånd för förlorad fiskerätt för runnöborna, har man inga garantier för att detta belopp kommer att användas i framtiden, utan en person som erhåller pengarna i dag har full frihet att använda dem. Den kommande generationen däremot

saknar dessa medel och därmed de utkomstmöjligheter, som man förut hade men som genom beslutet i fråga har blivit berövade dem.

Utskottets uttalande ger inte på något sätt fisket det skydd, som är nödvändigt för att befolkningen där nere skall kunna existera. Utskottet stöder sig på fiskeristyrelsens uttalande, att länsstyrelsen kan ge ökat skydd. Som jag förut har sagt finns ingen garanti för runnöborna att även i fortsättningen få fiska inom det område, där deras förfäder sedan lång tid tillbaka har haft rätt att fiska och haft möjligheter att skaffa sig en inkomst.

Jag har observerat att en av utskottets ledamöter haft en något längre gående motivering för sitt ställningstagande i utskottet, och avlämnat en reservation. Jag är honom tacksam därför. Jag tror att hans ställningstagande närmast beror på att han känner till förhållandena litet bättre än de övriga ledamöterna.

Vi får göra klart för oss, att det utmed dessa långsträckta kuster finns så många olika problem, så många olika förhållanden, att man inte på detta område kan göra några generaliseringar. Man får inte göra några jämförelser med västkusten. Man kan inte heller göra en jämförelse med förhållandena i Skåne, där fisket har varit praktiskt taget fritt, och inte tilldelat några fastigheter. Men jag har, trots att utskottet uttalar farhågor för konsekvenser, i varje fall inte kunnat upptäcka att utskottet pekat på ett enda likartat fall, där en öbefolkning för sin utkomst varit beroende av fisket och skulle komma i samma läge som runnöborna gör.

Detta ger mig anledning, herr talman, att trots utskottets avstyrkande ändock yrka bifall till den av oss avgivna motionen i detta ärende. Jag hoppas, att om frågan inte kan lösas nu, den dock därmed icke är avförd från dagordningen, utan att runnöborna så småningom kan få sin rätt och därmed

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

också möjligheter att i fortsättningen bo kvar på sin ö, driva sin näring och betala sina skatter och tributer till samhället utan att vara någon betungande del av landets befolkning.

Häruti instämde herrar *Nordkvist* i Kalmar (fp) och *Ericsson* i Näs (bf).

Herr NYBERG (fp): Herr talman! Jag har på denna punkt inte helt och fullt kunnat följa utskottskamraterna utan avgivit en reservation beträffande motiveringen. Det beror nog inte, såsom föregående talare framhöll, därpå att jag skulle känna till saken bättre än utskottskamraterna. Det vågar jag inte påstå att jag gör; det var alltför vänligt sagt.

Jag har emellertid inte kunnat finna att man så lätt kan avfärda denna motion som utskottets majoritet har gjort. Jag tror nämligen, att dessa fiskare på Runnö har gjort en del förluster genom den nya fiskelagens gränsdragning. Jag skall inte vidare utveckla de synpunkterna, eftersom herr Jonsson i Skedsbygd har gjort det så utförligt. Jag vill bara ytterligare understryka vad överlantmätaren har framhållit om att dessa jordbruks bärkraft i så hög grad är beroende av fiskerätterna. Jag vill också påpeka en annan sak som för mig varit i viss mån avgörande vid frågans behandling i utskottet, nämligen att man inte synes ha tagit riktigt samma hänsyn till Runnö som till Vällö, när den nya fiskelagen beslutades. Jag anser, att det här har skett en orättvisa och att saken bör kunna läggas till rätta.

Av vissa andra skäl har jag dock inte kunnat gå på ett direkt bifall till motionen. Jag kan inte alldeles bortse från fiskeristyrelsens uttalande om att ett bifall till denna motion skulle kunna få vissa konsekvenser. Även om jag inte tror dessa vara så farliga som fiskeristyrelsen vill göra gällande, finner jag dem dock så pass beaktansvärda, att de

inte bör alldeles förbises. Dessutom anser jag, att det skulle vara svårt för oss i utskottet att utan vidare utredning godtaga den nya gränsdragning som motionärerna här föreslagit. Jag tror, att det vore riktigast om, såsom jag föreslagit i min reservation åt dessa ting ägnades uppmärksamhet vid en senare tidpunkt, när den nya fiskelagen måhända kommer att bli föremål för en översyn. 1950 års fiskelag blev nog inte i alla avseenden en sådan fullträff att man inte förr eller senare kan finna en viss justering av den nödvändig, liksom man företar justeringar av andra lagar. En sådan översyn kan ju ske utan att man företar några genomgripande förändringar i lagen.

Jag har ingen anledning att ytterligare förlänga denna debatt. Jag vill med vad jag sagt endast yrka bifall till den reservation, som jag har avgivit i detta ärende, vilken reservation alltså gäller motiveringen för avslagsyrkandet.

Herr LEVIN (s): Herr talman! Herr Jonsson i Skedsbygd anmärkte på att jag skakade på huvudet, när han nämnde, att den nya lagen om gräns mot allmänt vatten berörde två tredjedelar av de fiskevatten som runnöfiskarna tidigare hävdade som sitt. Jag hade all anledning att skaka på huvudet åt den uppgiften. Det är tydligt, att herr Jonsson inte läst mer än den allra första delen av utskottets utlåtande.

Utskottet redovisar hur fiskerättskommittén föreslog endast generella regler för bestämmande av gränsen mellan enskilt och allmänt vatten, hur yrkesfiskare och hemmansägare på Runnö i en skrivelse till Kungl. Maj:t påstod, att de av de 1 700 hektar vatten som tidigare hävdats som enskilt vatten skulle förlora 1 030 hektar. Så långt är det riktigt att förlusten i det närmaste skulle uppgå till två tredjedelar. Men så gjorde Kungl.

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

Maj:t sedan — vilket framgår av fortsättningen — beträffande Runnö den utvidgningen, att de förlorade fiskevattnen begränsades till 400 hektar. Detta allmänna vatten utgjordes huvudsakligen av två områden. Det ena var beläget sydost om Runnö och gränsade till vatten utanför Vällö. Det andra var det område norr om Runnö, som åsyftas i nu förevarande motioner.

Utskottet företog den ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, att man gav runnöborna även den största delen av området sydost om Runnö. De 400 hektar, varmed Kungl. Maj:t således ville beskära den del, som runnöborna påstod vara deras, reducerades av utskottet med mer än hälften. Om siffran således nu ligger mellan 100 och 200 hektar, så kan det nu inte vara fråga om $\frac{2}{3}$ av de 1 700 hektar, som man tidigare hävdade vara enskilt vatten. Jag hade således anledning att skaka på huvudet inför de uppgifter, som herr Jonsson i Skedsbygd lämnade.

Före tillkomsten av den nuvarande lagen om gräns mellan allmänt och enskilt vatten reglerades det enskilda fiskevattnet helt och hållet av generella regler. Allt fiskevatten inomskärs var enskilt, på öppna kusten och utomskärs var fiskevattnet enskilt intill ett avstånd av 180 meter från 2 meters ständigt djup. Fiskerättskommittén var ute och reste omkring i Sverige och höll sammanträden med fiskare och fiskevatensägare. Vi blev därför litet förvånade när vid ett sammanträde i Kalmar län upplystes om att man vid lantmäteriförrättningar hade dragit upp gränslinjer mellan allmänt och enskilt vatten. Denna gränslinje har alltid varit flytande. Den kunde — har man ansett — inte dragas ut på en karta. Denna linje var nämligen ingen evighetslinje utan skulle ändras i den mån landhöjningar eller landsänkningar skedde. Vid ett sammanträde i Oskarshamn med fiskerättskommittén visade man upp kartorna från en lantmäteriförrättning, som

hade gjorts på Runnö 1929. Vid denna hade dragits upp gränsen mellan allmänt och enskilt vatten. Vid sammanträdet nästa dag i Kalmar — det var lördagen den 18 augusti 1945 — var överlantmätaren närvarande. Han värjde sig bestämt mot påståendet, att man i Kalmar län hade dragit upp gränslinje mellan allmänt och enskilt vatten. Jag skall här läsa upp vad som står i protokollet. Överlantmätaren Arnberg sade följande:

»Det är en missuppfattning att det vid Runnö och Vällö skett något slags gränsbestämning mot öppna havet. Vid lantmäteriförrättningar ha i Kalmar län ej tillämpats andra metoder för gränsbestämning än i riket i övrigt. Först avgöres den ungefärliga gränsen mellan inom- och utomskärs, och där innanför delas vattnet enligt regeln i jordabalken 12 kap. 4 §. Vid Runnö och Vällö har det företagits gränsbestämningar mot angränsande skifteslag, men utåt frivattnet kan man ju inte lagligen bestämma gränser och några sådana gränser ha icke heller blivit fastställda utan endast skisserade eller antydda på lantmäterikartan. Gränsen mellan Runnö och Vällö är blott bestämd som en syftlinje till dess allmänt vatten tillstöter och rågången i fjärden mellan Runnö och Vällö gäller endast under förutsättning att denna fjärd verkligen ligger inomskärs. Dessa lantmäteriförrättningar avse alltså ej att fixera gränser mot öppna havet utan endast gränser mellan skifteslagen inbördes.»

Detta var vad överlantmätaren sade vid detta sammanträde enligt det stenografiska protokollet. Det kan således knappast vitsordas när motionärerna här säger att den lagändring, som föreslås äga rum, bör gå ut på att återställa den före lagens ikraftträdande gällande gränsen mellan allmänt och enskilt vatten norr och nordöst om Runnö. Det är nämligen synnerligen tvivelaktigt att såsom Runnöborna på-

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

står, att gränsbestämning skett i laga ordning. Överlantmätaren hade nämligen en helt annan uppfattning om den saken 1945. Nog sagt om detta.

Det här är egentligen en mycket liten och obetydlig sak, inte bara sedd i stort, utan också för runnöbornas del. Åt runnöborna har ju givits inte bara samma förmåner som åt övriga strandvattenägare runt Sveriges kuster, utan väsentligt större förmåner.

Som nyss sades föreslog fiskerättskommittén, att gränsen mellan allmänt och enskilt vatten liksom enligt den gamla fiskelagen skulle helt och hållet bygga på generella regler. Man skulle gå ut till ett avstånd av 300 meter från stranden, dock minst till kurvan för tre meters djup. Dessutom införde man de så kallade enklav- och inomskärsreglerna. Man hade tänkt sig att dessa bestämmelser skulle reglera fiskerättsförhållandena runt hela Sveriges kuster. I propositionen gjorde Kungl. Maj:t den ändringen, att ett område längst uppe i norr intill finska gränsen togs undan, och gränsen mellan enskilt och allmänt vatten lades där utanför tre meters-kurvan. Kungl. Maj:t gjorde även samma undantag för ett litet område i Kalmarsund kring Runnö och Vällö. Utskottet tillstyrkte och riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag i vad det gällde området längst uppe i norr, och riksdagen utvidgade Kungl. Maj:ts förslag i vad det gällde området kring Runnö och Vällö.

Dessa fiskare i Kalmarsund har alltså inte blivit sämre ställda än strandägarna i övrigt i Sverige. De har i stället kommit i en särställning så till vida som de fått mera omfattande fiskerätt än den generella regeln medger. Dessutom är det ju så att ålfisket är viktigast i detta område, och utöver den utflyttning av gränsen utanför tre meters djup som har skett vid Runnö har dessa fiskare liksom andra som fiskar med fasta redskap söder om Kråkelund rätt att alltid sätta fast

redskap intill ett avstånd av 200 meter från djupkurvan för tre meter utan att begära länsstyrelsens tillstånd. Vidare har de liksom andra fiskevattensägare eller arrendatorer, som driver fiske med fast redskap, rätt att hos länsstyrelsen begära ytterligare utsträckt fiskerätt. Dessa människor är således inte sämre ställda än andra fiskevattensägare, utan de har genom lagstiftningen ställts i ett bättre läge än nästan alla andra fiskevattensägare här i Sverige. De påstår ju inte heller själva, att de har gjort några större förluster, och det får väl antagas vara riktigt som fiskerikonsulenten där nere säger, att det huvudsakliga fisket, med ålbottengarn, kan bedrivas och har bedrivits i samma utsträckning som tidigare. Länsstyrelsen har ju också utfärdat vidsträckta skyddsbestämmelser för det fisket.

Enligt en framställning som fiskarna själva har gjort räknar de med att förlora mellan 100 och 200 kronor per man på fjällfisket genom att de skulle förlora ensamrätten att fiska på vissa vattenområden. Denna förlust på mellan 100 och 200 kronor per man är förmodligen inte tilltagen i underkant, ty det är ju den man skall bygga på när man skall beräkna ersättning. Förlusten skall ju helt och hållet ersättas enligt lagen om ersättning för mistad fiskerätt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Krokstorp (h): Herr talman! Genom tillkomsten av 1950 års lag om gräns mot allmänt vattenområde har, som vi hört av herr Jonsson i Skedsbygd, den bofasta befolkningen på Runnö i Kalmar län fått sina för ett par sekler sedan friköpta fastigheter starkt förminskade. Vi måste väl säga oss, att detta kommer att medverka till att de också får sina inkomster be- skurna.

För oss alla som har sysslat med skär-

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

gårdsproblemen står det klart att man måste göra allt som göras kan för att bibehålla den fasta befolkningen. Det måste vara ett allmänt intresse att den fasta befolkning — i detta fall på Runnö — som har sin försörjning av skärgårds- och strandfiske, för att citera fiskerintendentens yttrande, inte tvingas att för sin försörjning skaffa båtar och annan dyrbar utrustning för att flytta ut till mera avlägsna fiskevatten. Redan nationalekonomiska hänsyn anser jag tala för att det framlagda förslaget bifalles.

Vi skall också komma ihåg, att nästan hela raden av remissinstanser har uttalat sig till förmån för motionen. Länsstyrelsen framhåller, att starka sociala skäl talar för ett bifall, och med sociala skäl förmodar jag att länsstyrelsen menar, att det blir minskade inkomster för fiskarna, risk för att befolkningen uttunnas och hemmanen sammanköps och risk för att det blir sämre skolförhållanden och minskad trivsel över huvud taget om den bofasta befolkningen minskar.

Jag har inte den historiska bakgrunden till 1950 års beslut klar för mig, men jag måste säga att enligt min uppfattning måste det ha varit mycket tvingande skäl som kunnat göra det möjligt att man stiftat lagar, som i så hög grad kränkt enskilds rätt. Låt vara att vederbörande skall få ersättning för de förluster de gör genom minskade egna vattenområden, men, som herr Jonsson i Skedsbygd något snuddade vid, det räcker i detta fall inte med pengar med hänsyn till det sätt på vilket penningvärdet har förvandlats.

Det är en principiell sak som jag också gärna skulle vilja föra fram, en sak som det också starkt tryckts på vid remisserna, nämligen risken för att vi kan få flera icke bärkraftiga jordbruk. Det ligger ju så till, att för en del år sedan tillkom en stor och framför allt dyrbar organisation, där en av de viktigaste uppgifterna var att medverka

vid skapandet av bärkraftiga jordbruk. Jag tänker då på lantbruksnämnderna. Här vill alltså riksdagen genom sina beslutande organisationer medverka till skapandet av bärkraftiga jordbruk. En annan gång beslutas att åtgärder skall vidtas för att försämbra bärigheten hos dessa bruksdelar. Det är mycket liten konsekvens i dessa förhållanden.

I utskottsutlåtandet vill man givetvis inte frångå 1950 års gränsdragning, men utskottet skriver, att länsstyrelsen skall meddela runnöborna det skydd för deras fiske som gällande författningsbestämmelser medger. Med detta har utskottet dock sagt ifrån, att det har skett en inskränkning i runnöbornas försörjningsmöjligheter. Jag skulle vilja säga att sådant är att krängla till saker och ting mer än vad nöden kräver. Det hade varit bättre om utskottet sagt ifrån, att det hade blivit en återgång eller i varje fall en gräns i överensstämmelse med vad motionärerna föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häri instämde herr *Hæggblom* (h).

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf) kort genmäle: Herr talman! I anledning av herr Levins anförande ber jag att få säga några ord. Han återkom till att runnöborna har blivit gynnsammare behandlade än vad praktiskt taget några andra blev vid detta tillfälle. Det är ju tråkigt om det finns de som är sämre behandlade, ty runnöborna anser sig vara mycket illa behandlade.

Sedan säger herr Levin att jag överdriver i fråga om storleken av det enskilda fiskevatten som blivit överfört till frivatten. Men jag erinrar herr Levin om att största delen av denna överföring kom inte Runnö till godo, utan den kom Vällö till godo, och Runnö har mycket liten nytta av den överföring som skedde från fiskerikommitténs förslag.

Herr Levin talar om att den uppskattning som har gjorts rörande fisket inte

Ändrad lydelse av 4 § lagen om gräns mot allmänt vattenområde.

går på mer än 200 eller 300 kronor per lott. Jag har här ett protokoll, daterat den 18 juli 1952, där man har lagt fram sina krav. De stannar inte vid några 200 eller 300 kronor på varje fiskerättsägare, utan de går till ungefär 1 200 kronor, och hela summan slutar på 11 750 kronor. Men detta gäller bara fjällfisket och icke ålfisket.

När sedan herr Levin citerar överlantmätarens yttrande vid detta tillfälle, ger det mig återigen anledning att påpeka, att tredje lagutskottet 1950 således byggde på felaktig grund. Överlantmätaren säger nu: »Vidkommande gränsen i de å kartan angivna sträckorna F—G—H anser överlantmätaren densamma vara av sådan beskaffenhet att den kunnat bestämmas i den ordning, som avses i 7 kap. jorddelningslagen, och att den sålunda genom 1929 års gränsbestämning blivit i laga ordning bestämd. För rättningen torde under sådana förhållanden i avseende å de exakt angivna gränssträckorna få anses hava varit gentemot kronan bindande, — — —»

Jag ber att få återkomma senare.

Herr LEVIN (s): Herr talman! Herr Svensson säger i sitt anförande, att detta skulle rubba fiskerättsförhållanden som varit gällande i sekler, men vederbörande påstår ju inte ens själv, att de varit gällande längre än sedan 1929. Tiden från 1929 till nu kan ju knappast räknas i sekler. Det är inte längre tid som vederbörande åberopar för denna rätt.

Herr Svensson var också inne på resonemanget om bärkraftiga och icke bärkraftiga jordbruk. Inte blir ett jordbruk mindre bärkraftigt eller har blivit mindre bärkraftigt genom denna förändring vid Runnö. Det är, som jag nyss sagt, så att runnöborna fått större fiskerätt än så gott som alla fiskevattensägare runt Sveriges kuster. Har man genom denna lag tillskapat icke bärkraftiga jordbruk vid Runnö, måste vi ha fått massor av icke bärkraftiga jordbruk runt hela Sveriges kuster, där man

bara har fått fiskerätt enligt den generella regeln om tre meters djup eller 300 meter från stranden.

Herr Svensson nämnde också remissinstanserna som tillstyrkt detta. Ja, men vad har remissinstanserna, som väl ändå bör vara mest sakkunniga och bäst begripa, hur mycket eller rättare sagt hur litet den här saken betyder, nämligen fiskerikonsulenten, fiskeriintendenten och fiskeristyrelsen, sagt? De har alla avstyrkt bifall till motionen.

Med anledning av vad herr Jonsson sade i slutet av sitt anförande, nämligen att min uppgift att de hade förlorat mellan 200 och 300 kronor var felaktig och att det i stället skulle vara 1 000 kronor, vill jag säga, att det icke var fråga om förlust genom denna lag utan genom bestämmelsen i fiskerättslagen om rätten att fiska strömming med nät och skötar ända intill annans strand.

Herr JONSSON i Skedsbygd (bf): Herr talman! Jag vill bara fortsätta på det anförande jag höll förut. Jag tänkte säga, att jag inte fått svar från utskottets talesmän på frågan hur man skall förfara, om länsstyrelsens skydd för ålfisket efter fem år upphör. Då gäller det inte längre 200 eller 300 kronor eller 1 000 kronor för varje fastighet. Då gäller det stora belopp, och man räknar med att skadan då blir minst 100 000 kronor.

Sedan vill jag också påpeka att det inte bara är lantmätaren utan även lantmäteristyrelsen som sagt, att den fastställda gränsen är lagligt fastställd och att man således genom detta beslut berövat runnöborna en del av deras lagligt fastställda ägoinnehav.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner i fråga om utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen beträff-

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

fande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den vid utlåandet fogade reservationen; och blev utskottets motivering av kammaren godkänd.

§ 23.

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtan- de nr 13, i anledning av väckta motioner rörande dels viss utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m., dels ock ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 288) om uppsikt å jordbruk.

Efter föredragning av utskottets hem- ställan yttrade:

Herr ERICSSON i Näs (bf): Herr tal- man! De båda motioner som här före- ligger till behandling har samma syfte. De syftar till att förekomma att bär- kraftiga jordbruk försvinner. I den första motionen hemställer vi om en skyndsam utredning och förslag i syfte att dels underlätta friköp av arrende- gårdar och dels hindra sammanslag- ning av arrendegårdar under de stora godsens. Det finns ju sådana arrende- gårdar, som har arrenderats kanske i flera generationer av samma släkt, och ändå kan ju godsförvaltningen, om den anser, att man inte vill hålla hus i vederbörligt skick i enlighet med so- ciala arrendelagen, dra in dessa gårdar till huvudgården utan att det föreligger något behov därav ur rationaliserings- synpunkt. Det är alltså inte mot den av alla såsom önskvärd betraktade fri- villiga yttre rationaliseringen som vi i motionen vänder oss.

Lantbruksstyrelsen har avstyrkt mo- tionen med diverse sällsamma motive- ringar, men man medger, att en del missförhållanden som påtalas i motio- nen förefinnes. Svenska lantbruksför- bundet säger varken ja eller nej, men

man vill ha utredning, innan man tar ställning. RLF instämmer i motionen med framhållande av de svårigheter för lagstiftningen som naturligtvis finns på detta område.

Utskottet tar fasta på att lantbruks- styrelsen har meddelat, att styrelsen för närvarande överväger frågan om ändringar i nyttjanderättslagen och att den utredningen, som den tror skall ge resultat under året, skall ta hand även om dessa frågor. Vi motionärer har emellertid föga tilltro till den sa- ken, eftersom vi vet, att detta utred- ningsorgan, lantbruksstyrelsen, har yr- kat avslag på det hela.

Den andra motionen gäller sådana jordbruk som ägs av vissa icke jord- brukare, som förvärvat dem som kapi- talplacering eller av andra orsaker, exempelvis ärvt dem, och som bara fäster sig vid skogen och styckevis ar- renderar ut jorden, under det att bygg- naderna får förfalla lagom ned till vanvårdsgränsen, så att därigenom ett bärkraftigt jordbruk upphör. Vi har yrkat på skyndsam utredning och kom- plettering av 1947 års uppsiktslag, så att lantbruksnämnden skulle få möjlig- het att i de fall då det faktiskt varit fråga om bärkraftiga jordbruk för- hindra att dessa upphörde på sätt jag här nämnt. Också detta avstyrker lant- bruksstyrelsen och skriver bland an- nat, att jämväl jordbrukare, som av äl- dersskäl eller andra grunder önskar upphöra med sitt jordbruk, kan finnas med i denna kategori. Med den känne- dom jag har om vårt lands jordbru- kare får jag säga, att det finns nog bara i undantagsfall sådana som bor på gården och utan att ingripa ser sitt eget husbestånd ruttna ned.

Denna motion tillstyrkes av lant- bruksförbundet och RLF, men utskot- tet appellerar här till en annan utred- ning, en utredning som lantbrukssty- relsen påstår sig någon gång i framtiden ämna sätta i gång. Man hänskjuter motionen till denna av lantbruksstyrel-

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

sen i framtiden projekterade utredning, som skall gälla behovet av en översyn av uppsiktslagen i vissa andra avseenden än de i motionen behandlade. Men lantbruksstyrelsen har välvilligt lovat att också beakta de motioner, som den nu i remissen har avstyrkt. Jag får säga att det är nog ganska litet att ta på för motionärerna. Jag kommer att tänka på historien om kavalleriöversten, som blev presenterad för en reservvicekorpral i kungl. Lapplands trängkår. Han sade, att det var det lägsta han hört. Jag får säga att detta ligger under minimimåttet för att kallas en positiv skrivning.

Jag skall inte uppehålla tiden här. Jag skall bara säga, eftersom det i utlåtandet framskymtar att man vill försöka säkerställa så mycket arrendejord som möjligt, att vår linje måste vara att skapa så många självständiga jordbruk som möjligt. Här tror jag att jordbruksministern själv borde ta hand om saken och ordna en utredning, men den bör göras snart, ty annars finns det snart ingenting att utreda. Godsen blir större, och de bärkraftiga jordbrukens antal blir mindre ju längre tiden lider.

Häruti instämde herr *Vigelsbo* (bf).

Herr **HANSSON** i Skegrie (bf): Herr talman! Jag skall i denna fråga endast uppehålla mig vid den ena av dessa båda motioner, nämligen motionen nr 20 i denna kammare, som gäller godsarrendena.

Jag vill instämma med den föregående talaren att här gäller det en särskild kategori av arrenden. Att jag tar till orda nu beror inte minst därpå att jag tycker att utskottets utlåtande blandar samman begreppen arrende och arrende. Det förefaller mig som om utskottet skjuter framför sig vanliga bondejordbruksarrenden, som det här inte alls är fråga om. Här gäller det endast arrenden under de större godsen.

Det är alldeles riktigt som den före-

gående talaren sade, att många arrendatorers förfäder i generationer har innehaft dessa gårdar. Man kan faktiskt säga att det kapital som finns i många av dessa gårdar — både i den odlade marken, i den växande skogen och i byggnaderna — är kapital som har skapats fram av dessa arrendatorer i generation efter generation. Det kan nog med berättigande sägas att dessa arrendegårdar kan karakteriseras som permanenta sådana. Det borde ur jordbruksekonomisk synpunkt vara det rätta att dessa även i fortsättningen kunde bevaras som fristående arrendegårdar.

Jag kan inte finna att det är någon som helst fördel vare sig ur produktionsekonomisk eller folkförsörjnings synpunkt att dessa arrendegårdar upphör genom att sammanslås med huvudgården eller sammanföras med varandra. Många gånger sammanföres de med huvudgårdar, som har fullt tillräcklig areal för att sägas utgöra ett fullt produktionsekonomiskt jordbruk.

Man kan i många fall säga att det rent av blir en försämring ur produktionsekonomisk synpunkt genom sammanslagningen. Man kan även säga att det många gånger ur det allmänna rättsmedvetandets synpunkt förefinnes ganska stötande uppsägningar av sådana arrenden. Det förekommer ju att trots att man har huvudgårdar med låt mig säga flera hundra hektar åker slår man ändå ihop med dem andra gårdar, som även de kan ha hundratals hektar, liksom man slår under huvudgården utgårdar som är relativt små, på omkring 25 à 50 hektar eller så. Nu delar utskottet motionärernas mening att det är olyckligt att sådana sammanslagningar förekommer, och utskottet understryker också att i princip är det ett samhällsintresse att tillgången på fullständiga jordbruk inte minskas. Utskottet säger nämligen: »Har utarrenderad brukningsdel varit fullt bärkraftig, är det därför mindre

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

önskvärt, att brukningsdelen upphör såsom självständig genom att den indrages under huvudgården eller sammanslås med annan arrendegård.»

Ja, så långt är utskottet positivt, men sedan växlar man tyvärr in på en negativ linje, där man enligt min mening blandar ihop de arrenden det här är fråga om, nämligen godsarrendena, med vanliga arrenden av bondejordbruks karaktär, när man exempelvis säger i utskottsutlåtandet på s. 10: »Framst må här framhållas att lagstiftningsingripanden kan befaras göra jordägarna obenägna att i fortsättningen upplåta jord på arrende. I stället för att bevara tillgången på arrendegårdar skulle ingripandena på så sätt medföra helt motsatta resultat och följaktligen orsaka direkt skada för de intressen, motionärerna företräder.»

Ja, så kan man säga om det gäller vanliga bondejordbruk, därför att dessa vanliga bondejordbruk ofta är växelvis utarrenderade, och växelvis drivs de av ägarna. Där kan man riskera att tillgången på arrenden skulle komma att minska, men i fråga om godsens utgårdar är det naturligt att de skall vara arrendegårdar, och de bör bevaras även i fortsättningen som arrendegårdar; det har de varit i allmänhet sedan mycket lång tid tillbaka.

Jag får säga att samma sammanblandning av begreppen tycker jag att det finns när utskottet refererar lantbruksstyrelsens yttrande och säger, att de hittills skedda sammanslagningarna i många fall varit till nytta och stått i överensstämmelse med 1947 års jordbrukspolitiska linje. Ja, det påståendet skjuter ju avsevärt över målet, ty man kan väl inte säga att om man slår samman en gård på låt mig säga 200 à 300 tunnland med en huvudgård på 1 000 tunnland detta sker i överensstämmelse med 1947 års jordbrukspolitiska linje, att här sker något slags förstärkning av inte bärkraftiga jordbruk, eller att det sker till gagn för jordbru-

ket i orten — det är ett uttryck som passar de vanliga mindre arrendena men inte godsarrendena. Det är därför jag vågar säga, att det enligt min mening finns en sammanblandning av begreppen, som inte klart redogör för vad motionärerna egentligen syftar till. Jag har för min del inte tolkat 1947 års beslut om strukturrationaliseringen på det sättet att en komplettering av storgods med utgårdar på 25 à 50 har och dessutom med gårdar som ligger kilometervis därifrån på något sätt vore överensstämmande med beslutet. Vi vill inte på något sätt resa något hinder mot en strukturrationalisering enligt 1947 års jordbruksbeslut. Jag för min del anser att förslaget är en nödvändig komplettering till beslutet i övrigt, som jag inte alls vill att man skall röra in i detta sammanhang.

Sedan säger utskottet att kravet på inköpsrätt för arrendatorer är ett långt gående ingrepp i den enskilda äganderätten, och därvidlag delar jag fullständigt utskottets mening. Vi är fullständigt medvetna om att det är en särbestämmelse och ett starkt ingripande i äganderättens princip. Men det är i medvetandet härom vi begärt en utredning av frågan, som skulle kunna klarlägga hur långt man skall kunna gå i fråga om friköpsrätten och vilka bevekelsegrunder som skall tillmätas största betydelsen, jordägarens eller det intresse som kan ligga hos en arrendatorsfamilj, vars förfäder sedan flera generationer vuxit fast vid gården. Där kan man överväga vilket som är det starkaste motivet för friköpsrätten, eller för att behålla gården kvar i ägarens besittning. Det är sådana spörsmål vi menar borde göras till föremål för en särskild utredning, och det är därför jag för min del anser att en sådan utredning bort rekommenderas.

Som tidigare sagts åberopar nu utskottet en utredning inom lantbruksstyrelsen, vilken syftar till vissa ändringar i nyttjanderättslagen. Jag får

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

säga att utskottets uttalande i det sammanhanget är tacknämligt. Utskottet säger nämligen, att utskottet utgår ifrån att de synpunkter, som åberopats i motionerna, blir föremål för uppmärksamhet under styrelsens utredningsarbete. Det är därjämte utskottets förhoppning, att detta bedrivs så skyndsamt som möjligt.

Detta uttalande är som sagt tacknämligt, men det ligger däri ändå inte någon garanti för att dessa speciella problem och frågan om friköpsrätten blir ordentligt utredda och avvägda. Jag har nämligen den uppfattningen, att det här gäller en så viktig fråga, att alla parter bör få vara med i utredningen, både jordägare- och arrendatorintressena. Jag misstänker att det i en utredning, som göres inom ett statlig ämbetsverk, inte alltid är så säkert att alla synpunkter på en fråga blir framlagda.

Vad utskottet i sitt förevarande utlåtande kommit fram till och rekommenderat är väl vad som i dag är praktiskt möjligt att genomföra, och jag förstår att ett yrkande om bifall till motionen endast skulle bli en demonstration. Jag skall därför nöja mig med att avvakta resultatet av den pågående utredningen i lantbruksstyrelsen. Jag anser dock för min del, att det hade varit bäst om vederbörande departementschef i samråd med lantbruksstyrelsen hade brutit ut de problem, som gäller godsens arrendegårdar, och gjort det till föremål för en speciell utredning och sedan låtit lantbruksstyrelsen ta hand om tillrättläggandet av eventuella felaktigheter i tidigare lagstiftning.

Jag har endast velat göra dessa understrykningar, då jag anser denna fråga vara så pass betydelsefull, att den inte bör avfärdas så lätt, som jag tycker att utskottet här har gjort.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Hansson* i Önnarp (bf), *Jansson* i Benestad (bf) och *Persson* i Norrby (bf).

Herr ANDERSSON i Löbbo (s): Herr talman! Det tillhör gammal god sed att motionärerna, när de fått sina motioner avslagna, gråter en skvätt vid kammarens klagomur, och så har skett även i detta fall. I de båda anföranden som hittills hållits har båda talarerna givit uttryck åt den uppfattningen, att utskottet ställt sig alltför negativt till de i motionerna framställda yrkandena. Jag tycker emellertid, att utskottet har behandlat motionerna välvilligt, och jag ifrågasätter därför, om herr Ericsson i Näs har fog för att försätta sig i samma predikament som den militär han nämnde om i sitt anförande.

Vad beträffar de i motionerna I: 11 och II: 20 gjorda yrkandena pågår ju för närvarande en utredning härom. I fråga om dessa motioner har lantbruksstyrelsen meddelat, att styrelsen överväger vilka ändringar som bör vidtagas i nyttjanderättslagen i syfte att förebygga sådana uppsägningar, som motionärerna påtalar. Dessa överväganden avser såväl sociala som övriga arrenden, och lantbruksstyrelsens förslag i frågan torde, enligt vad styrelsen själv uttalat, komma att framläggas under loppet av innevarande år.

Vad beträffar motionen nr 76 i andra kammaren har lantbruksstyrelsen endast signalerat, att en utredning i förslaget syfte kommer att igångsättas, och när detta löfte har givits, har man ju anledning att lita på att så också sker. Båda de här förevarande motionerna är således föremål för utredning eller blir det under den närmaste tiden. Jag tillhör inte dem, som klagat på att olika frågor utredes genom kungliga kommittéer eller på andra sätt, men jag tar bestämt avstånd från tanken att Sveriges riksdag skulle begära utredning av saker och ting, som

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

redan är föremål för sakkunnig utredning. Ingen är väl heller betjänt av att vi får en sådan dubbelutredning. Om riksdagen bifölle här ifrågavarande motioner och skrev till Konungen och begärde en utredning, så undrar jag om inte detta skulle kunna medföra, att hela frågan förhalades ytterligare och att det avgörande, som motionärerna är angelägna att komma fram till, därigenom skulle skjutas ännu längre fram i tiden. Ur den synpunkten sett finner jag att lagutskottet beträffande dessa motioner varit så välvilligt som möjligt.

Då de båda föregående talarna i ärendet inte ställt något yrkande och då kammarens ledamöter är angelägna om att snarast möjligt fara hem till påskferierna, tror jag att det kan räcka med vad jag här anfört; och jag slutar, herr talman, med en hemställan om bifall till utskottets förslag.

Herr ERICSSON i Näs (bf) kort genmäle: Herr talman! Det är ju så att herr Andersson i Löbbo och jag är smålänningar båda två och tillhör alltså det förnöjsamma släktet, men så förnöjsam som herr Andersson i Löbbo varit på denna punkt tror jag för min del inte att jag kan vara.

Här talade herr Andersson i Löbbo om den första motionen, som jag också sade att det var fråga om, som berörde en utredning vilken var i gång. Men beträffande den andra motionen — och det var ju då som jag kom att tala om den där militären — ligger det ju så till, att en instans, nämligen lantbruksstyrelsen, har avstyrkt hela saken men sagt sig någon gång i framtiden ha för avsikt att påbörja en utredning om andra saker och att den är villig att där ta upp den frågan som är avstyrkt. Jag tror nog jag kan säga att jag inte tror så mycket på den utredningen. Jag anser att man mera förhalar frågan genom detta än genom att få ett klart beslut.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle: Herr talman! Jag ber gentemot herr Ericsson i Näs få säga att när han påstår att vi är smålänningar och tillhör det förnöjsamma släktet ger det mig anledning framhålla att om herr Ericsson i Näs inte varit motionär, tror jag att han hade varit lika belåten som jag. Saken är nämligen den att beträffande motion nr 76 i andra kammaren det är inte ett kategoriskt avstyrkande som herr Ericsson i Näs gör gällande, utan lantbruksstyrelsen har medgivit att sambruket ibland kan leda till en icke önskvärd nedgång av antalet bärkraftiga jordbruk inom en viss bygd, varför styrelsen inte kan precis avstyrka den metod som motionärerna föreslagit för att råda bot på dessa missförhållanden, och så kommer man i fortsättningen fram till vad jag förut noterade här, nämligen att man har för avsikt att igångsätta en utredning, som jämväl behandlar bl. a. andra delar av lagen om uppsikt å jordbruk.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle: Herr talman! Jag har liksom utskottets ärade vice ordförande stor respekt för pågående utredningar. Här gäller det dock en utredning inom ett statligt ämbetsverk, som man inte alldeles kan jämföra med en av Kungl. Maj:t tillsatt utredning. För det första vet vi inte vilka direktiv som man i denna utredning arbetar efter, och för det andra är den inte såvitt jag kan tänka mig sammansatt så att jordägarintresset och arrendatorsintresset är företrädda, och det anser jag borde förefinnas i en så viktig fråga som denna. För det tredje är ju inte avsikten här att utreda friköpsrätten och friköpsmöjligheterna, vilka jag anser utgöra ett mycket betydelsefullt avsnitt i denna fråga.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf): Herr talman! Jag vill säga att jag mycket väl

Utvidgning av den s. k. sociala arrendelagstiftningen m. m.

förstår motionärernas synpunkter och syften. Det är inte tu tal om att det som sker på åtskilliga håll i landet icke är önskvärt. Jag är från ett län, där 50 procent av den odlade jorden är utarrenderad, och jag har ganska stor erfarenhet av hur förhållandena är där.

Jag tror att det vore önskvärt att den utveckling som pågår inte skall få gå så långt som helst, men jag tror att motionärerna inte tagit hänsyn till vilka konsekvenser ett bifall till deras motion skulle få. I början av motionen säger de, enkelt konstaterat, att det är den sociala arrendelagen som åstadkommit de icke önskvärda verkningar som vi nu se uppstå. Men när herr Hansson i Skegrie står och säger att utskottet på ett underligt sätt har blandat ihop frågan om arrenden av storgods med frågan om vanliga arrenden av bondejordbruk, så har motionärerna själva fört oss in på detta resonemang. Det är säkerligen så, att faran av ett bifall till motionerna kanske inte så mycket ligger däri, att ägarna av storgods skulle dra de konsekvenserna att inte längre ha någon jord utarrenderad utan så snart som möjligt dra in redan utarrenderad jord till det egna jordbruket — utan enligt min mening ligger faran i att de tusen och åter tusen jordbrukare, som icke är storgodsägare utan bönder, vilka av en eller annan anledning har sin jord utarrenderad, kommer att fråga sig: När blir det vår tur?

Här säger man nu att man siktar på storgods, fideikommissen o. s. v. Men man talar inte om vad man menar med ett storgods. Är det en egendom på 500 eller 1 000 eller 2 000 tunnland? På många håll i landet betraktar man en gård på 100 eller 200 tunnland som en stor gård.

De som nu har jord utarrenderad men som man nu inte talar om kommer, som jag sade, att fråga sig: När kommer turen till oss? Om vi inte passar på att själva börja bruka den

jord vi har utarrenderad, måste de säga, står vi kanske en dag i den situationen, att vi inte *kan* få bruka vår egen jord. På det sättet skulle minskningen av tillgången på arrendejordbruk bli mycket stor. Det är den faran som utskottet haft för ögonen, när det enhälligt tagit ställning mot motionärernas yrkande. Att motionärerna insett att faran finns framgår av sista meningen i deras motivering, ty sedan de talat om att det gäller storgods säger de, att en utvidgning av arrendelagstiftningen får inte göras på sådant sätt att tillgången på arrenden av vanliga bondejordbruk minskas. Där är motionärerna inne på den fara, som ligger i ett bifall till motionen.

Jag vill också säga, att när herr Hansson i Skegrie var inne på denna fråga talade han även om ett starkt ingrepp i äganderätten. Ja, man kan nog fråga: Vad får äganderätten till jord för betydelse, om en ägare skulle kunna fräntas rätten att bruka sin egen jord, förutsatt naturligtvis att han inte missbrukar den? Skulle man få sådana ingrepp i äganderätten, tror jag att det inte vore mycket värt att vara ägare av jord.

Jag vill än en gång säga: Jag har förståelse för motionärernas syfte, men jag tror att det vore till olycka för det svenska jordbruket, om en utredning skulle företas efter de riktlinjer motionärerna föreslagit. Jag har därför, herr talman, intet annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 24.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 6, över motion om beredande av möjlighet för innehavare av deklaraionsbyrå att hos myndighet erhålla intyg om sin kompetens.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25.

Omprövning i visst avseende av 1952 års upphandlingskungörelse.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 7, över motion angående omprövning i visst avseende av 1952 års upphandlingskungörelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr STENBERG (fp): Herr talman! I förhoppning om att kammaren vill ägna föreliggande fråga tre minuters uppmärksamhet trots den känsliga timmen har jag vågat begära ordet.

Vi som motionerat i denna fråga är angelägna att först få framhålla vad vi sagt i vår motion, nämligen att huvudprincipen alltid skall vara att upphandlingen verkställas på för staten mest kostnadsbesparande sätt, oavsett om varan är av utländskt eller inhemskt fabrikat. I fall, där prisskillnaden är synnerligen ringa, torde det dock vara angeläget att statsmakterna uppmärksammar detta förhållande ur flera synpunkter, bland annat ur skattesynpunkt. Vi har tyckt oss ha stor anledning att framhålla detta i vår motion, och Industriförbundets yttrande på denna punkt har ytterligare stärkt oss i vår uppfattning. Industriförbundet säger bland annat: »På industrihåll har emellertid uppgetts, att man redan i vissa fall kunnat förmärka en betydligt strängare prövning från de upphandlande myndigheternas sida, när det gäller att välja mellan svenska och utländska anbud samt att utländskt anbud understundom antagits, även om prisskillnaden till förmån för det utländska anbudet varit relativt obetydlig.» Detta tycker jag för min del visar, att det var välmotiverat med en motion i denna fråga.

Utskottet har behandlat motionen relativt välvilligt. Beträffande § 15 i förordningen säger utskottet emellertid, att motiveringen för denna paragraf är

så realistisk, att utskottet inte finner någon anledning att göra en förändring i den riktning som motionärerna vill. Det heter i utskottsutlåtandet: »För den händelse erfarenheten skulle visa, att bestämmelserna i förordningens § 15 icke tolkas på det sätt, som meningen uppenbarligen varit, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att erinra de upphandlande myndigheterna om den motivering som de sakkunniga anført.»

Jag tycker att detta är rätt positivt. Jag kan också tillägga att Kungl. Maj:t redan har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Det framgår av första kammarens beredningsutskotts utlåtande, där det säges att den s. k. produktionskommittén, som tillsattes av Kungl. Maj:t den 19 december under generaldirektör Malmros, bland sina arbetsuppgifter som en detalj har att uppmärksamma tolkningen och tillämpningen av § 15 i 1952 års upphandlingskungörelse. Kungl. Maj:t har alltså sin uppmärksamhet riktad på den upphandlingsförordning som nu finns och i vilken man infört en viss särbestämelse för att ta största möjliga hänsyn till svenska anbud.

Herr talman! Med hänsyn till det relativt positiva skrivsätt som utskottet använt och med hänsyn till vad första kammarens beredningsutskott tillkännagivit finner jag inte anledning till något särskilt yrkande i denna fråga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 26.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 124, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ratifikation av tilläggsprotokoll till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av tilläggsprotokoll till den allmänna över-

enskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 123, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promille-tal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1953 skall utgå.

Slutligen anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 110, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning m. m.

§ 27.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 177, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m.; och

nr 180, med förslag till lag om tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården.

Dessa propositioner bordlades.

§ 28.

Anmäldes följande till herr talman-nen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 486, av herr *Thapper m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

nr 487, av herr *Boija*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 102, angående anslag till lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 488, av herrar *Henriksson* och *Gustafsson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 103, med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m.;

nr 489, av herr *Severin* i Stockholm *m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103;

nr 490, av herr *Sjölin*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103;

nr 491, av herr *Nyberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvud-titel för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 492, av herrar *Åhman* och *Rimås*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 113, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Bidrag till jordbru-kets rationalisering m. m.;

nr 493, av herrar *Königson* och *Sten-berg*, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 117, angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens jordbruks-nämnd och statens kommission för kris-uppgifter på livsmedelsområdet;

nr 494, av herr *Svensson* i Ljungskile, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 121, angående särskilda stöd-åtgärder för hästaveln m. m.;

nr 495, av herr *Lindström*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121;

nr 496, av herr *von Friesen*, i anled-ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående vissa anslag till medi-cinska högskolan i Göteborg och Göte-borgs högskola m. m.;

nr 497, av herr *Severin* i Stockholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 123, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Stockholms hög-skola;

nr 498, av fröken *Höjer m. fl.*, i anled-ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 499, av herr *Larsson* i Hedenäset, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 126, angående vissa frågor rörande statsbidrag till försöksdistrikt med enhetsskola, m. m.;

nr 500, av herr *Nihlfors m. fl.*, i an-ledning av Kungl. Maj:ts proposition,

nr 134, angående lönegradsplacering för viss biträdes- och hålkortspersonal;

nr 501, av herr *Gustafson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 148, angående lån till föreningen Röingegården u. p. a. för vissa ombyggnadsarbeten m. m.;

nr 502, av herr *Nestrup*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158, angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 503, av herr *Lindberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.;

nr 504, av herrar *Hammar* och *Jacobson* i Sala, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165; samt

nr 505, av herr *Ahlsten m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 168, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 29.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Jag får härmed anhålla om kammarens medgivande att för deltagande i kommittéarbete inom Europarådet få ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 9—11 april 1953.

Stockholm den 1 april 1953.

James I. A. Dickson.

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 30.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.49 em.

In fidem
Gunnar Britth.